Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem
MAJER FOLKSBLAT
פרייז 30 גראשען
היינט 22 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 276 | Łódź, Piątek, 30 Listopada 1934 r. | צוועלפטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, כג כסלו תרצ"ה | № 276
Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

העריא פערזיכערט יודען
אז אנטיסעמיטיזם אין פראנקרייך וועט נישט דערלאזט ווערען

פאריז. הערריאָ האָט צוגעשיקט צו דער ניו־יאָרקער יודישער צייטונג „טאָג" פאָלגענדע ערקלערונג וועגען יודען און וועגען דער מעגליכקייט פון אַן אַנטיסעמיטישער באַוועגונג אין פראַנקרייך.

הערריאָ זאָגט אין זיין ערקלערונג פאָלגענדעס:

„אויב די רעאַקציאָנערען וועלען זיך דערוועגן אויפצוהויבן דעם קאָפּ אין פראַנקרייך, און אויב זיי וועלען אויפוועקן די ראַסען־פראַגע און ברענגען צוריק די טעג פון דרייפוס־פּראָצעס, וועלען מיר, ליבקע, זיי לייזן אַ לעקציע און זיי ווייזען, אַז אין דער רעוואָלוציאָנערער פראַנקרייך איז נישטאָ קיין פּלאַץ פאַר אַנטיסעמיטיזם".

„די יודען — שרייבט ווייטער הערריאָ — האָבען זיך איינגעגלידערט אין פראַנצויזישען פאָלק. זיי האָבען געטריי מיטגעאַרבייט אויף אַלע געביטען. זייערע זיהן האָבען געקעמפט צוזאַמען מיט אונזערע זיהן אויף די שלאַכט־פעלדער, נישט נאָר אין דער לעצטער מלחמה, נאָר אין יעדען קאַמף זינט זייער עמאַנסיפּאַציע דורך דער פראַנצויזישער נאַציאָנאַל־פערזאַמלונג אין 1789. מיר ווייסען נישט פון קיין ראַסען־אָפּשטאַמונג, ווען עס קומט צו בירגער־רעכט... די פראַנצויזישע קולטור איז רייכער צוליב די יודישע ביישטייערן, און מיר ווייסען, דאָס איז זענען דאַנקבאַר פאַר די ביישטייערן".

„די מענשען און די אָרגאַניזאַציעס וואָס זוכען צו שפּאַלטען דאָס פראַנצויזישע פאָלק דורך אויפוועקען די ראַסען־פראַגע, שפּילען זיך מיט אַ געפערליכען געדאַנק, זיי גרייטען צו אַ בירגער־קריג... עס מעג אויסזעהן אויף [illegible] ווילע, אַז זיי פּראָגרעסירען מיט זייער שענדליכער פּראָפּאַגאַנדע. דאָס זעהט אַבער באַר אויס אַזוי, ווייל דעמאָקראַטיע איז טאָלעראַנט... אָבער מיר וועלען נישט דערלאָזען קיין סאַבאָטאַזש פון די דעמאָקראַטישע הויפּט־פּרינציפּען דורך פערפאָלגען אונזערע מיטברידער פון יודישער אָבשטאַמונג. מיר וועלען נישט דערלאָזען קיין סאַבאָטאַזש פון די דעמאָקראַטישע הויפּט־ווי אין געוויסע אַנדערע לענדער".

אויב די רעאַקציע — פערענדיגט הערריאָ — וועט איבערגעהן פון ווערטער צו טאַטען, וועט זי זיך אָנשטויסען אויף דעם פעסטען ווידערשטאַנד פון דער גרויסער ראַדיקאַלער מעהרהייט פון פראַנצויזישען פאָלק, וועלכע וועט פערטיידיגען נישט באַר מיט ווערטער, באַר מיט פלייש און בלוט, ווי אויך מיט'ן גייסט, די אידעאַלען פון טאָלעראַנץ ברידערליכקייט, גלייכהייט און פרייהייט. דאָס יודישע פאָלק דאַרף נישט מורא האָבען פאַר דעם גורל פון די פראַנצויזישע יודען. מיר זענען גרייט זיי צו פערטיידיגען. זיי זענען אַן אָרגאַנישער חלק פון אונזער געזעלשאַפט. אַנצוריהרען די יודען מיינט אַנצוריהרען די סואווערעניטעט פונ'ם פראַנצויזישען פאָלק! אַזוינס מאָר נישט פּאַסירען!"

בעגרענצונגען פאר עולים קאפיטאליסטען
קלאנגען אין „הארץ"

ירושלים, 29 (יט"א טעלעגראַפיש)

דער „הארץ" פערעפענטליכט אַ ידיעה, אַז ס'געהען אַרום קלאַנגען, ס'האָל איינגעפיהרט ווערען בעגרענצונגען פאַר עולים קאַפּיטאַליסטען.

די קלאַנגען האָבען זיך ביז איצט נישט בעשטעטיגט.

וואוקס פון דער יוגענד-פרעסע אין ארץ-ישראל

תל־אביב. (יט"א) דאָס העברעאישע צוויי־וואָכענבלאַט פאַר קינדער „עתונני", וואָס ווערט אַרויסגעגעבען אין צוויי פערשידענע אויסגאַבען, פאַר יונגע קינדער און פאַר דערוואַקסענער יוגענד, איז פערוואַנדעלט געוואָרען אין אַ וואָכענבלאַט. די צייטשריפט ווערט אַרויסגעגעבען דורך אַ גרופּע לעהרער און קינדער־שריפטשטעלער.

פערשטארקטע אנטיסעמיטישע אגיטאציע אין סאלאניק

סאלאניקי, (יט"א) אויף די מויערן פון פיל עפענטליכע בנינים און פריוואַטע הייזער האָבען זיך בעוויזען אויפשריפטען מיט אַנטיסעמיטישע לאָזונגען און האַקען-קרייץ-צייכענס. די גריכישע יודענהעצערישע אָרגאַניזאַציע „ע.ע.ע. האָט ווי־דער בעניייט איהר טעטיגקייט און בענוצט זיך איצט אין איהר אַרבייט מיט נאַציסטישע מעטאָדען און סימבאָלען.

דער וויענער אויבער-ראבינער דר. דוד פויכטוואנג — א בן-שבעים

וויען (יט"א) די טעג האָט דער אויבער־ראַבינער פון דער וויענער קהלה הר' דוד פויכטוואַנג, פערענדיגט זיין 70־טען לעבענס־יאָהר. אויפ'ן וואונש פון בעל־היובל זענען נישט איינגעאָרדענט געוואָרען קיין שום יובל־פייערונגען.

אויבער־ראַבינער ד"ר פויכטוואַנג איז געבוירען געוואָרען אין ניקאָלסבורג (מעהרען), וואו זיין פאָטער האָט פערנומען דעם כסא־הרבנות. ער האָט שטודירט אין וויען און בערלין און אין 1892 פערנומען נאָך זיין פאָטערס טויט, דעם כסא הרבנות אין ניקאָלסבורג. אין 1903 איז ער געוואָרען ראַבינער אין וויען.

אין 1928 נאָכן טויט פון אויבער־ראַבינער פּראָפ. דר. צבי פּרץ חיות איז דר. פויכטוואַנג צוערשט פּראָוויזאָריש און שפּעטער דעפיניטיוו נאָמינירט געוואָרען אלס רב הכולל פון וויען. ראַבינער דר. פויכטוואַנג איז דער מחבר פון אַ ריהע וויסענשאַפטליכע ווערק. צווישען עסטרייכישען יודענטום, ווי אויך אין אינטעלעקטועלע קריסטליכע קרייזען, האָט דער בעל היובל זעהר גרויס אָנזעהן.

גרויסער מיטינג אין לאנדאן לטובת דער העברעאישער בעוועגונג

לאנדאן, (י.ט.א.) אין די ראַהמען פון דער „העברעאישער וואָך" אין ענגלאַנד איז אין לאַנדאָן פאָרגעקומען אַ גרויסער מאַסען־מיטינג אונטער'ן פאָרזיץ פון ענגלישען רב־הכולל ד"ר יוסף הערץ. מיט רעדעס זענען אַרויסגעטרעטען פּראָפ. זעליג בראָדעצקי, זלמן שניאור ד"ר שמעון דאַווידאָוויטש (דירעקטאָר פון „ברית עברית עולמית"), לעאָן סיימאָן און ראַבינער י. גאָלדבלום.

אויפ'ן מיטינג זענען אָנגענומען געוואָרען רעזאָלוציעס וועגען פערברייטערן אין ענגלאַנד די העברעאישע בעוועגונג און וועגען שטיצען די „ברית עברית עולמית", וועלכע האָט איהר צענטראַל־זיץ פאַר די גלות־לענדער אין לאָנדאָן.

אויך מיניסטער סיימאן
האט גערעדט אין ענגלישען פארלאמענט
וועגען דער מלחמה-סכנה

לאנדאן, 29 (ספ. טעל.)

דער אָנפיהרער פון דער אָפּאָזיציע לענסבורי האָט אין ענגלישען פּאַרלאַמענט ערקלערט, אז ס'וועט פערשווינדען יעדע האָפנונג אויף שלום אין פאַל, מ'וועט בענייען די אַלגעמיינע בעוואָפענונג.

סער דזשאָן סיימאָן, וועלכער האָט גענומען אַ וואָרט האָט געזאָגט, אז באַלדווינ'ס רעדע איז נישט געווען נאָר אַ רעגירונגס־דעקלאַראַציע, אַרויסגעזאָגט אויף דער זיצונג פון פּאַרלאַמענט, נאָר אז די רעגירונג פערנעמט זיך לעצטענס ספּעציעל מיט בעטראַכטען דעם דאָזיגען ענין. איידער באַלדווין האָט געהאַלטען די רעדע איז דער אינהאַלט פון דער רעדע מיטגעטיילט געוואָרען דייטשלאַנד, פראַנקרייך, איטאַליען און אַמעריקע, מיט פולע אויפקלערונגען. דאָס איז געטון געוואָרן צוליב דעם, וואָס עס האַנדעלט זיך נישט באַר וועגען אַנ'ענין, איז נוגע נאָר ענגלאַנד און דייטשלאַנד, נאָר גאַנץ אייראָפּע און די גאַנצע וועלט.

גרויסע פייערונגען אין לאנדאן
צוליב דער חתונה פון ענגלישען פרינץ געארג

לאנדאן, 29 (ספ. טעל.)

צעכטען איז אין לאָנדאָן געפייערט געוואָרען מיט גרויס פּאַראַד די חתונה פון פּרינץ געאָרג אַף קענט מיט דער גריכישער פּרינצעסין מאַרינאַ. די גאַסען דורך וועלכע דאָס פּאָרל איז געפאָהרען צו דער חופּה־צערעמאָניע זענען געווען פּרעכטיג דעקאָרירט. אויף די גאַסען האָבען זיך געפונען מיליאָנען מענשען, די שמחה איז אין לאָנדאָן געווען אין לשער.

5048 יוד. עמיגראנטן זענען אנגעקומען אין פעראייניגטע שטאטן אין משך פון 7 חדשים

ניו־יאָרק, (יט"א) אויף דער 5־טער יאָהרליכער סעסיע פון ראַט פון „היאַס" האָט דער פּאָרזיצער פון דער סעסיע ש. פּאָלאַקאָוו בעריכטעט, אַז אין משך פון די 7 חדשים יאַנואַר - יולי הי"י. זענען אַריינגעקומען אין די פעראייניגטע שטאַטען 5,048 יודישע אימיגראַנטען, אַ העלפט פון די אימיגראַנטען איז בעשטאַנען פון דייטשע פּליטים.

עס איז בעשלאָסען געוואָרען צוציהען אַ ריהע יודישע אָרגאַניזאַציעס צו דער אַרבייט אין „היאַס". אַלע יודישע אָרגאַניזאַציעס ווערען אויפגעפאָדערט צו בעשטימען אַ קאָפּ־שטייער פון 10 סענט אַ קוואַרטאַל לטובת דעם „היאַס".

איינע פון די אָנגענומענע רעזאָלוציעס פאָדערט צו לינדערען די אימיגראַציע־בעגרענצונגען אין די פעראייניגטע שטאַטען, בעזונדערס לגבי פּאָליטישע און רעליגיעזע פּליטים.

„היאַס" האָט אַרויסגעגעבען אין דער בעריכטס צייט 282,762 מיטאָגען פאַר נויטבעדערפטיגע און האָט בעזאָרגט 38,731 הימלאָזע מיט נאַכטלעגער.

יודען אנטלויפען פון סאאר-געביט

סאַארבריקען. (יט"א) דעם 1־טען יאַנואַר 1935 פערלאָזט זיין אַמט אין סאַארבריקען דער ראַבינער ד"ר ריליף, וועלכער האָט די עהרע און אינטערעסען פון די סאַאַרלענדישע יודען פערטיידיגט מיט פיל טאַקט, אָבער אויך מיט מוט און אַנגע־שראָקענהייט. ראַבינער ד"ר ריליף בעזעצט זיך אין פּאַריז. זיין אַמט בעזעצט איבער דער ראַבינער ד"ר לאַטאַר ראָטשילד פון באַזעל.

וועגען דער שוין אָנגעהויבענער בעוועגונג ביי די סאַאַרלענדישע יודען צו פערלאָזען דעם פּלעביסציט־געביט זאָגען עדות פערשידענע בעקאַנטמאַכונגען און אינפאָרמאַציעס אין „געמיינדע־בלאַט" וועגען די אויסוואַנדערונגס־מעגליכקייטען קיין דרום אַפריקע און אַנדערע לענדער.

ברויט אהן קארטען אין ראטען-פערבאנד

מאסקווא, 29 (ספ. טעל.)

אין די טעג פון 25. ביז'ן 28. נאָוועמבער איז פאָרגעקומען אַ בעראַטונג פון פּלענום פון צ.ק. פון דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי, אויף וועלכען ס'איז בעשלאָסען געוואָרען פון 1 יאַנואַר 1935 צו סקאַסירען דעם קאַרטען־סיסטעם אויף ברויט, מעהל און קאַשע.

געשטארבען בעדייטענדער יודיש-ענגלישער דראמאטורג סער ארטור פינערא

לאנדאן. (יט"א) אין 80־טען לעבענס־יאָהר איז אין לאָנדאָן געשטאָרבען דער בעדייטענדער ענגלישער דראַמאַטורג סער אַרטור ווינג פינעראָ. דער פערשטאָרבענער האָט געשטאַמט פון אַן אַלטער ספּרדישער משפּחה. זיין פאָטער, דזשאָהן דניאל פינעראָ, איז געווען אַן אַדוואָקאַט אין לאָנדאָן. די הויפּט־דראַמעס פון פינעראָ זענען אויפגעפיהרט געוואָרען, אין סוף פון פאָריגען יאָהר־הונדערט אויך מחוץ ענגלאַנד (אויך אין וואַרשאָ).

סער אַרטור פינעראָ האָט נישט אַרויסגעוויזען קיין שום אינטערעס פאַר יודישע אָנגעלעגענהייטען. ער האָט זיך געהאַלטען ווייט פון יודישען לעבען און זיך קיינמאָל אויך נישט בעשעפטיגט מיט יודישע טהעמאַ'ס. די נאָבילעטאַציע האָט ער בעקומען אין 1909.

זאל פילהארמאניע
20 נארוטאוויטשא 20

מ ש ה ק ו ס ע װ י צ ק י
חנוכה-קאנצערט

מיטוואך, דעם 5 דעצעמבער, 9 אוונט, וואס גענעבן ווערן
א ר ע ל י ג י ע ז ע ר ק א נ צ ע ר ט
פון דעם וועלט-בערימטען ווארשעווער א ב ע ר ק א נ ט א ר
וועלכער וועט אויספיהרען יודישע „נגינה“, וואס עס איז פארבערייטעט ספעציעל אויף
דעם חנוכה-אוונד. אקאמפאנירען וועט די בעוואוסטע „מנגנת“ פר. ליכטענשטיין-
ראוויראוויטש, ווארשא. ●●●●●●●● עולם פערזעהט זיך מיט איינטריטס-קארטען.

פ א ס פ א ר ט ו ס א ו מ ג י ל ט י ג.

בילעטען-פארפערקויף: זאל פילהארמאניע, נארוטאוויטשא 20 און טערקישע צוקערניע, פיעטריקאווער עקע פאלודניא"ר. ●●●●●●●●● די פרייזען זענען ע ר מ ע ס י ג ט פון 1 זל. ביז 2.50 זל

בית-הכנסת „אהל יעקב“
18 גדאנסקא 18

מחר, בשבת פ' וישב, שבת מבה"ח (1/12)

הטפה

על הנושא: יובל החמשים של אספת קטוביץ
החברים ואורחים מתבקשים לבוא.
הועד.

גרויסער חנוכה-יום-טוב
אין דער ווילקער שוהל!

זונטאג, דעם 2 דעצעמבער 1934, א' דחנוכה, 5 א זייגער נאכמיטאג, קומט פאר אין דער ווילקער שוהל

א גראנדיעזע חנוכה-פייערונג

מיט דער בעטייליגונג פונם ניי-אנגאזשירטען חזן
לייב ראסקין

וועלכער איז אין אזא קורצער צייט אזוי בעליבט געווארען ביי די לאדזער יודען דורך זיין פרעכטיגען דאווענען און מיט זיין שעהנער קאלאראטור-שטימע, ביי דער בעגלייטונג פון פער-שטארקטען כאר אונטער דער לייטונג פון בעקאנטען דיריגענט און קאמפאזיטאר מר לייב סאקאלאווסקי.

אין פראגראם: די שענסטע סינאגאגאלע שאפונגען. דער חזן וועט אויך דאווענען מעריב מיטן כאר.

בעמערקונג: אויף די חנוכה-פייערונג וועט די פרויען-שוהל זיין רעזערווירט פאר פרויען.

בילעטען צו בעקומען: ביי זילבערבערג, זאוואדזקא 12 אין געוועלב, שרודמיעסקא 11 און צוקערניע, און אין קאנצעלאריע פון שוהל טעגליך.

די מעכאנישע שלייפעריי
„ZGODA“
א. פ.

לאדז, ציגעל-גאס 2, טעל. 134-51
(רוג פיעטריקאווער)

מאכט בעקאנט, אז זי נעמט אן צו שלייפען און שארפען אלערליי מכשירים פאר פליישערס, שניידער, איינבינדער, פריזיערס זאווי גלישערס או"וו
ערשטקלאסיגע אויספיהרונג! סאלידע בעהאנדלונג!
ב י ל י ג ע פ ר י י ז ע ן!

קאמוניקאט.

דער עקספעדיטארען-פעראיין אין לאדז מאכט דערמיט בעקאנט, אז אויף דער אויסערגעוועהנליכער אלגעמיינער פער-זאמלונג פון די פעראיינס-מיטגלידער, וואס איז פארגעקומען דעם 26-טען נאוועמבער 1934, איז אנגענומען געווארן פאל-גענדע רעזאלוציע: אין צוזאמענהאנג מיטן נארמירען די ארבייטס-שעהן אין דער אינדוסטריע און אין האנדעל ווי אויך אין הסכם מיט'ן געשלאסענעם אפמאך מיט'ן ארבייטס-אינ-ספעקטאר און לויט דער פארארדנונג פון סטאראסטא גראדזקי וועגען אבהיטען די ארבייטס-שעה'ן אין האנדל און אין דער אינדוסטריע, ווערען די ארבייטס-שעה'ן ביי די עקספעדיטארן פעסטגעשטעלט לויט'ן פאלגענדען סדר:

דאס אפנעמען די סחורות ביי די ה"ה אינדוסטריע-לער און סוחרים וועט פארקומען טעגליך ביז 6,30, דערביי וועלען אנגענומען ווערען סחורות נאר פון די צושטעלער, וועלכע וועלען טעלעפאניש מיטטיילען ביז 5 נאכמיטאג, די אדרעסען, וועלכע וועלען ערטיילט ווערען נאך 5 א זייגער, וועלען ערלעדיגט ווערען ערשט דעם צווייטען טאג. די סחורות, וואס ווערען צוגעשטעלט די עקספעדיטארען אין זייערע לא-גערן אריין, וועלען אנגענומען ווערען נאר ביז 7 א זייגער און נאך דער צייט וועלען די טרעגערס געצוואונגען זיין צו-ריקצוטראגען די סחורות צו די צושטעלער. דעריבער ווערען געבעטען די ה"ה קליענטען דאס אויביגע צו נעמען צו קענט-ניס און זיך צוצופאסען צו די אנגעוויזענע שעה'ן, כדי אויס-צומיידען באגנאנייטיגע רייבונגען מיט דער מאכט, וואס באשיצט די ארבייטס-צייט.

עקספעדיטארען-פעראיין אין לאדז.

ווארנונג פון ראבינאט

כדי נישט נכשל צו ווערען אין געבעקס וואס ווערט גע-באקען אין שבת, ווארענען מיר די יודישע בעפעלקערונג אנצונעמען יעדען פרייטאג געבעקס אויך אויף זונטאג:

ועד הרבנים לעדת לאדז.

ה' כ"ב כסלו, תרצ"ה

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזערע שנוער-געטראפענע חברים און פריינד, ווי אויך דער גאנצער

פאמיליע וויינריב

צוליב'ן טויט פון זייער אונפערגעסליכע

מוטער נ"ע

זיים געטרייסט!
מאניא און געצל ראזענפעלד.

„העולם“ לקוראיו באמת!

החותמים החדשים שישלמו בעד חצי שנה למפרע יקבלו את „העולם“ בעד ח' דצמבר ש"ז בלי כל תשלום נוסף.

בכל עניני „העולם“ לפנות לסוכננו (שלא עמלק"פ) מר שמואל לעוו, לודז, צעגלנ. 4, טעלעפאן 137-44.

מחיר החתימה לשנה 40 זל.

למוסדות תרבותיים, הסתדרויות ומורי בהס"פ – הנחה!

די בילגסטע קוועלע פון
רעשטעז
אויף פאלטענס און אנציגער
פאר הערן און דאמען

פון די בעסטע קוואליטעטן פון ביליצער און טאמאשאווער פאבריקען צו בעקומען נור ביי דער פירמע

M. TAZBIR

לאדז, פיעטריקאווער 23
טעל. 226-39. — פריוואט-וואוינונג.

קאנקורענץ פרייזען! קאנקורענץ פרייזען!

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאכען מיר בעקאנט די ג' געסט, אז נאך א גרינדליכען רעמאנט איז געעפענט געווארן אויפ'ן ווינטער-סעזאן דער גוט-בעקאנטער

פענסיאנאט שער
פון גלאוונע נאווי-אטוואצק

און עמפפעהלט ווארימע צימערן מיט אלע בע-קוועהמליכקייטען, אויך ראדיא, ספארט-פלאץ, גארטען און אנד. ספארט-פערוויילונגען. כשר'ע געשמאקע קוך. סאלידע בעדינונג! טעלעפאן אין פענסיאנאט. צ ו ג ע נ ג ל י כ ע פ ר י י ז ע ן.
אדרעס: אינפארמאציעס אויפ'ן ארט. אדרעס:

Pensjonat SZER, Głowno,
Nowy=Otwock. Skrz. poczt. 6, tel. 26.

פאר קראנקע אויף רעקאנוואלעסצענטעז!!!

אריגינעלע ריטורליינעז
ווי אויך
אונגאר-ווײַנעז

אין דער בעסטער קוואליטעט צו זעהר צוגענגליכע פרייזען בעקומט מען אין דעם בעקאנטען וויין-געשעפט פון

ע. שיקיער
אינה.: ישראל שיקיער
לאדז, פולנאצנא 1
טעל. 107-84

האנדווערקער-פעראיין אין דער פוילישער רעפובליק
אפט. אין לאדז, ציגעל-גאס 4.

אכטונג האנדווערקער און כאלופניקעס!

מארגען, שבת, ד. 1. דעצעמבער ה.י. פינקטליך 4 נ"מ קומט פאר אין בערלינער זאל, זאכאדניא 26

א גרויסער מיטינג
פון האנדווערקער און כאלופניקעס.

א. ד. ט.: 1) די ענדערונגען אין צעכען-געזעץ פאר האנדווערקער.
2) פראיעקט פון א כאלופניקעס-געזעץ.

ארויסטרעטען וועלען די ה'ה: א. הינשטיין (ווארשא), י. בערקאוויטש. ה. גאלדבערג, ז. וויינבערג א. א. איינגאנג 30 גראשן.

קומט מאסענווייז! די פערוואלטונג.

שבת 2 ש פאכ. שבת 2 פאנם ראם
גערדינקם. פראנט 2 שטאק. גערדינקם. פראנט 2 שטאק

די ז-טע און בילינגסטע קוועלע פון
רעשטעז
אויף פאלטענס און אנציגער

פון די בעסטע ביליצער און טאמאשא-ווער סחורות, די מאדערנסטע מוסטערן, אין א גרויסען אויסוואהל, בעקומט מען נאר ביי

R. Szczęśliwy

לאדז, 5 נאוואמיעסקא 5
טעל. 156-09
גערענקט. פראנט 2 שטאק.

אונזער טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער חשובן פערוואלטונגס-מיטגליד ה' נפתלי וויינריב צוליב'ן טויט פון זיין

מוטער נ"ע

די פערוואלטונג פון דער געזעלשאפט ביבליאטעק א. נ. א. איינשלאס.

„Torgsin“ מאסקווע. קוזנעצקי-מאסט 14
MOCKBA
TORGSIN — ВСЕСОЮЗНОЕ ОБ'ЕДИНЕНИЕ ПО ТОРГОВЛЕ С ИНОСТРАНЦАМИ — ТОРГСИН

„Torgsin“ בעזיצט אין אלע שטעדט פון ז.ס.ס.ר. א נעריכטע נעץ פון מאגאזינען, וואס זענען פערזעהען מיט די העכסטע מארקען פון אלערליי עקספארט און אימפארט-סחורות. פון די מאגאזינען „Torgsin“ קען געניסען יעדער אויסלענדער אפנעמער פון אנ'אנווייזונג פון אויסלאנד.

געלד-אנווייזונגען אויף „Torgsin“ פאר קרובים און פריינד, וועלכע וואוינען אין ז.ס.ס.ר. נעהמען אן: „באנק גאספאדארסטווא קראיאוועגא“, „פאווששעכני באנק קרעדיטאווי“ א.ג. געז. „היאס“ און איהרע אבטיילונגען, „פאווששעכני באנק זוויאזקאווי“, „באנק זאכאדני“, און די אבטיילונג פון דרעזדנער באנק אין דאנציג, פירמעס: „ביורא פאסילעק“, גאוואגראדזקא 39, „נעבר. פאקולסקי בראצקא 22 אין ווארשא.

ווערט-בריף נעהמען אן אלע פאסט-אמטען אין פוילען. די פרייזען אין „טארגסין“ זענען קלענערע פון אויסלענדישע.

אינפארמאציעס ערטיילט די האנדעלס-פארטרעטונג פון ז.ס.ס.ר. אין פוילען, ווארשא קאשיקאווא 4, טעל. 9-58-33 און אויך די נעז. „Hias“, ווארשא, פל. גזשיבאווסקי 10 טעל. 2-75-63.
30/XI—34. 1.

אשא עיני אל ההרים!

צענטראלע
חברה אל-ההר תל-אביב

טיילט מיט, אז איהר פערטרעטער אויף לאדז, לאדזער, לובלינער און קעלצער וואיעוואדזטוועס

ה' אינזש. יצחק זשעלינסקי

נעהמט אן אינטערעסאנטען און ערטיילט אינפארמאציעס וועגען
כ פ ר - ע צ י ו ן און י ע ר ע צ י ו ן

אין צענטר. האנדווערקער-פארבאנד פילסודסקיעגא 69
פון 10–12 און פון 4–6 נאכמיטאג.

אויך ווערען ערטיילט אינפארמאציעס וועגען האנדעל און אינדוסטריע, אויך וועגען עמיגראציע און טוריסטיק.

בעמערקונג: רעפערענצען וועגען כפר עציון און יער עציון ערטיילט די יודישע אגענץ אין ירושלים און איהר פערטרעטער אין ווארשא.

לאדז-פאלעסטינא

דער שנעלסטער טראנספארט פון סחורות און שטוב-חפצים פאר עמיגראנטען איז אלע ערטער פון פאלעסטינא
ווערט אויסגעפיהרט דורך דער פירמע

Dom Eksp. Przedborski, Kolner i S-ka

שנעל | **Łódź, Sienkiewicza 6.** | ביליג

צום קומענדיגען סעזאן
די לעצטע מאדעלען
שיך
עמפפעהלט
A. Ogórek
Łódź, Zawadzka 11.

בעמ.: א ספעציעלע אבטיילונג פון מענער-שיך.

אכטונג, דאמען!

אין מיין ניי-ערעפענטען קליידער-אטעליער אויף בזשעזשינער 11 פראנט, 1. שטאק בעקומט מען צו יעדער צייט פערשידענע

באלאווע און חופה-קליידער

לויט די נייעסטע פאריזער מאדעלן אויסגעבארגט.
קאנקורענץ-פרייזען! סאלידע בעהאנדלונג!
קומט און איבערצייגט אייך!

Wypożyczalnia sukień balowych i ślubnych M. Józefowiczowa
Brzezińska 11, front 1 piętro, m. 5.

אויגען-קליניק

מיט שטענדיגע בעטען פון

Dr. B. Donchin

פיעטריקאווער 90, טעלעפ. 221-72

נעהמט אן שטענדיגע אויגען-קראנקע (צוועק אפעראציע א. ז. וו.), ווי אויך אמבולאטאריש פון 9 ביז 1 און פון 4 ביז 7.30 אוונד.

וויכטיג פאר מחותנים
נאר פאר 20 זל.

גיב איך אפ דעם זאל מיט מוזיק, קעל-נער, קעכין, ליכט, טישטעכער, געשעסער, פלאטין, אלעס זעמטליכע, וואס עס איז נאר נויטיג צו א חתונה,
אין דעם שעהנעם זאל

פאלודניאווא 10

געדענקט, נאר 20 זל.
ד. פרידוואלד, פאלודניאווא 10.

Dr. med.

Leon Familier

אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
האט זיך איבערגעצויגען אויף
6. שערפיעז 37 (בענעדיקטא
נעהמט אן פון 5–7 נאכמ.

וואס עס זאגט דער הרב דעפּ. לעווין וועגן לאדזשער כסא=רבנות

אינטערוויו ספּעציעל פאר'ן „נייעם פאלקסבלאט"

וו א ר ש א, 29 (טעלעפאניש)

אונזער קארעספאנדענט האט אין ווארשא געכטען געהאט א שמועס מיט'ן רייישער רב, דעפ. לעווין, פאר זיין אפפאהרען פון ווארשא קיין רייישא.

דער שמועס איז געפיהרט געווארען אויף דער טעמע וועגען לאדזשער כסא רבנות.

אויף דער פראגע, ווי עס איז דעם רב'ס באציהונגען צום פארשלאג, אז ער זאל פערנעהמען דעם אמט פון הויפט-רב אין לאדז, האט דעפ. הרב לעווין געענטפערט:

„מיר פערזענליך זענען בכלל נישט באקאנט געווי די פלענער וועגען מיין קאנדידאטור אויפ'ן לאדזשער כסא רבנות.

איך האב געהערט בלויז, אז ס'זענען פאר-האן אזעלכע פארשלאגען.

וועגען עצם ענין קען איך זיך דערוויל נישט ארויסזאגען.

קודם כל איז דער ענין רבנות אין לאדז אבהענגיג פון דער שטעלונג פון די רבנים-אויטא-ריטעטען אין פוילען און אויך דארף מען זיך רעכ-נען מיט דער שטעלונג — וואס שייך מיין פערזאן — פון די רייישער יודען און רייישער יודישער קהלה.

מ'דארף זיך רעכענען דערמיט, וואס זיי וועלען זאגען וועגען דעם, אז איך זאל פערלאזען דאס כסא הרבנות אין רייישא.

ווען עס זאל אבער ווערען א פאקט, אז איך זאל איבערנעמען דאס לאדזשער כסא רבנות, וואלט איך מיך געפיהלט גליקליך צו פערנעמען דעם אמט פון א הויפט-רב אין דער שטאט לאדז, וואס האט געהאט אזא גרויסען גאון מייזעל זצ"ל.

דער כשוף'דיגער לעבענס-חלום

דורך דעם רייץ פון פרישען, מיידעלשען געזיכט...

די שענהייט וויקט-מיט צום ראמאנטיזם אין לעבען. וויפיל איז דארט פערהאן רייץ און פאעזיע, אויב עס פערבינדט זיך מיט דעם דער חן פון א דעליקאט מיידעלשען געזיכט. די זייף פון דער יוגענד — Palmolive — באשטעטיגט דעם חן און גאנצען פערנעהם.

היינט דארף מען אנהויבען דאס שענהייטס-מיטעל!

אויסגעצייכנטע מישונג פון די אמאלבירט-אוילען און פון פאלמען, וואס ענטהאלט די זייף Palmolive, דערהויבט דעם רייץ פון שענהייט. וואשט אפ די הויט פון געזיכט דעליקאט און דערגעהט גרינדליך. דאס איז דער ערשטער בעדינג פון א געזונט געזיכט. רייב איין מיט א דעליקאטער שוים פון דער זייף Palmolive אין די הויט, און דערנאך שווענק אפ מיט ווארעם און דערנאך ווידער מיט קאלט וואסער, די וועסט זעהן ענטציקט מיט דיין מיידעלשען געזיכט — רייץ, צו וועלכען יעדע אמביציע פרוי האט רעכט.

PALMOLIVE

נישט נור זייף — ס'איז א פערשענערונגס-מיטעל.

PALMOLIVE-SHAMPOO PIELĘGNUJE WŁOSY, JAK MYDŁO PALMOLIVE CERĘ

ארום דעם ענין פון די „וועלאס"-פאסאזשירען

וו א ר ש ע (יט"א) דער „דבר" פון 21-טען ה. ח. האט מיטגעטיילט פון לאנדאן, אז 65 מיטגלידער פון פועלי-ציון, וואס האבען זיך געפונען צווישען די „וועלאס" פאסאזשירען, האבען בעקומען א"י סערטיפיקאטען. אין צוזאמענהאנג דערמיט טיילט מיט דער ווארשאווער פאלעסטינע-אמט, אז די ידיעה פון „דבר" שטימט נישט מיט דער ווירקליכקייט און אז ביז איצט האט קיין איינער פון די „וועלאס"-פאסאזשירען קיין סערטיפיקאט נישט בעקומען.

ב"ה

מודעה.

מיר מעלדען דער לאדזשער יודישער בעפעלקערונג, אז

פון מאנטאג פ' מקץ ווערט נישט געטרייבערט קיין פלייש

איז קיין יאטקע פון לאדז

און אלע יאטקעס און ווארשטען-פאבריקען זענען אהן גיקור.

ועד המנקרים לודז.

תלמוד תורה „מחזיקי אמונה" לארו, פעפער-גאס 17 —

מיר האבען דעם כבוד אייך מודיע צו זיין, אז אי"ה זונטאג צום 2-טען חנוכה-ליכטל דעם 2|12 6 אזייגער אוונט ארגענען מיר אמן אין אייגענעם לאקאל פעפער-גאס 17 א

פייערליכן חנוכה-פעסט

פערבינדען מיט א בחינת התלמידים, ס'וועלען ארויסטרעטען מעל-שירעגע רעדנער און די קינדער פון די תלמוד תורה וועלען רעדען. מעגיני דיומי און זינגען שירים לכבוד חנוכה. מען בעט וועהר צו קומען. קיין איינלאדונגען ווערען נישט געשיקט.

מיט אכטונג די פערוואלטונג

א פארלעזונג אין שוסטער-צעך

מארגן, שבת, ד. 1 דעצעמבער 1934, 8 א זייגער אוונט קומט פאר אין לאקאל פון שוסטער-צעך, פאלודנ. 22

א פארלעזונג י. ווייצמאן

פון ארוואקאט

אר"ט ד' יוגענד אין נייעם צעכן-געזעץ"

ח"ח שוסטער, קומט מאסענווייז!

די פערוואלטונג און די קולטור-קאמיסיע

ענטשולדיגונג

דערמיט בעט איך ענטשולדיגונג ביי דער פערוואלטונג און ביים פונקציאנער פון דאמען-שניידער-כאלופניקעס-פעראיין לאדז, ה' גאלדקראנץ, פאר מיין נישט טאקטישע האנדלונג בעת'ן שטרייק אין דער קאנפעקציע-פירמע „יונתן כימאוויטש". איך פערזיכער, אז מעהר וועט אזעלכעס נישט פארקומען.

איזאק גאלא
זגערזשער 40.

שפארט געלד

דורך קויפען רעיעלע סחורה

צו די ביליגסטע פרייזען

לאזט זיך נור ביי דער פירמע

„באראן"

לאדז, נאוואמיעסקא 30 טעל. 10-528

וועלכע איז די איינציגע

ביליגע און רעיעלע קוועלע

פון גוטען קידוש=וויין

ביז די געשמאקסטע פ א ל ע ס ט י נ ע ר, אונגארווינען, ווי אויך אלע סארטען

ליקער, בראנפען'ס און מעהד

תלמוד תורה בושעזשינער 23 — בעקאנטמאכונג — תלמוד תורה בושעזשינער 23

זונטאג, פ' מקץ, א' דחנוכה 5 אווענד קומט פאר אין זאל בערלינסקי, זאכאדניא 26

א — גראנדיעזע חנוכה-פייערונג

אויף התחלת כתיבת ספר תורה

און אויך א בחינה פון אלע כתות

איינגעארדנעט דורך דער פערוואלטונג פון תלמוד תורה ד'אלטשטאט, בושעזשינער 23, וועלכע לאדנט איין אלע סימ-פאטיקער און חובבי תורה.

בברכת התורה די פערוואלטונג

בעקאנטמאכונג

אין דער תלמוד תורה „שומרי הדת" איז וואקאנט פאלגענדע פאסטענס: א מנהל מיט פאלגענדע קוואליפיקאציעס א) צו לערנען א שיעור מיט א כתה. ב) השגחה איבער די אלגעמיינע לימודים, ג) צו פיהרען דעם סעקרעטאריאט. 2 מלמדים, 1 מלמד דרדקי — און 1 מלמד אויף חומש, רש"י גמרא. אפערטען מיט בעדינגונגען איינשיקען במשך פון 14 טעג אויפ'ן אדרעס פון ת"ת נאוואַ זאַזשעוועסקא 18, אדער אויפ'ן אדרעס פון פארזיצער ה' וו. קינסטלער, סאוואלסקא 27.

די פערוואלטונג.

אטוואצק 7.50 זל. טעגליך

קלימאטישע וואלד=סטאציע

Sanatorjum D-ra med. W. PRZYGODY

לונגען - אפטיילונג: ס'ווערען געהיילט לונגען-קראנקע לויט די נייעסטע מעטאדען.

כירורגישע אפטיילונג: ווערען געמאכט: אדמע, איבערברעכונג פון פערוואקסונגען, דורכשניידען פונ'ם נערוו א. ז. וו.

ספּעציעלער פאוויליאן: ריטשאלט-פרייזען צוגע-פאסט צו דער איצטיגער קריזיס-צייט. געמען ארום: פולע אויסהאלטונג, מעדיצין, אויפזיכט, הענטגען, אנאליזען א"א כשר'ע קיך! געשמאקע כשר'ע קיך. כשר'ע קיך!

פאר רעקאנוואלעסצענטען זארגפעליגע אויפזיכט.

מעלדונג

דערמיט מעלדען מיר אלע קאנפעקציע-מאגאזינערען, וואס בעשעפטיגען דאמען=שניידער-כאלופניקעס, רעיעל אפצו-רעכענען אלע זייערע בעשעפטיגטע כאלופניקעס, נישט אראפ-רעכענען 10% פאר קאסע, 1% פאר'ן פערסאנאל און די סומע, וואס קומט איינגאנצען אויסצאהלען.

אויב עס וועלען זיך טרעפען א וועלכע עס איז פאקטען, וואס זענען געגען געזעץ, וועלען מיר עס אהן אפהאלט איבערגעבען די ענטשפרעכענדע מאכט-אינסטאנצען.

די פ ע ר וו א ל ט ו נ ג

פון דאמען=שניידער=כאלופניקעס=פעראיין

אין לאדז, פאמארסקא 53.

ענטשולדיגונג.

דערמיט בעטען מיר ענטשולדיגונג ביי דער פערוואלטונג פון דאמען-שניידער-כאלופניקעס-פעראיין, פאמארסקא 53 פאר אונזער נישט טאקטישע האנדלונג געגען דעם פעראיינס-פונק-ציאנער ה' גאלדקראנץ. — מיר פערזיכערען אונזער בעדויערן דאס וועט זיך מעהר נישט איבערחזר'ן.

פירמע דאברעצקי

דאמען-קאנפעקציע פל. וואלנאשטשי 7.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער ג. חבר מיטגליד פון דער שודס-קאמיטעט

אברהם ראזענצווייג,

צוליב דעם טויט פון זיין אונפערגעס-ליכע מוטער

פייגה-דינה ע"ה

זאָט געשטארבען מיט די טראדיצ.

ווערטער: המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים.

די פערוואלטונג פון צענטראלן ראד-פערקעהר - פעראיין, פילסודסקיעגא 45.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריק איך אויס דעם ה' יעקב לאנדוי צוליב'ן טויט פון זיין אונפערגעס-ליכען

פאטער נ"ע

זייט געטרייסט!

י. פרידמאן.

חבר מיכאל לאסמאן

מיר פילען מיט דיין צער צוליב דעם טויט פון דיין

מוטער

שוועסטער און ברידער ראזענבערג,

יאסל זילבערבערג, אברהם אראנאוויטש, הערצקא ראַ-וועס, משה ווילטשיק, ש י ע נ יי מ א ן, שלמה גאלדבערג, מענדל קעניגסבערג, שעיה וויטעל-זאן, עלע ניימאן, הערש פלודווינסקי.

אנו משתתפים בצערם של מורינו

שמואל גלובע ורעיתו

במות עליהם

בתם היחידה

המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבילי ציון וירושלים.

התלמידים-ות של שעורים עברים ואנגליים אצל דת ועבודה

אוירען, נאז און האלז קליניק

מיט בעטען פון Dr.

Z. Rakowski

פיעטריקאווער 67, טעל. 127-81

נעהמט אן שטענדיגע קראנקע (צווע-אפעראציע א. ז. וו.) ווי אויך אמבולא-טארישעס פון 11-1 און פון 5-8 אהנט.

לעבער אויף דער מאשין

ווערען אנגענומען אויסצוגייען ביי

ג. נארדמאן, פיוטרקאווסקא 8

א הערציגען מזל טוב ווינשען מיר אונזער ליבען חבר

מיכאל הראוויעצקי

צו דער פערלאבונג פון זיין ברודער

י ע ק ב

מיט פרל. נאדזשא בערגער

און די פערלאבטע ווינשען מיר פיל גליק.

קאפעל בערלינער.
משה לאסקער.
און יחיאל ליטמאנאוויטש.

אונזער פריינדין

פרל. מאניא שעראדזקא

(לאדז)

צו איהר פערלאבונג

מיט ה' איזאק מאנדראווסקי

(קאליש)

ווינשען מיר א סך גליק.

ביורא- און אינסטרוקטארען-פערסאנאל ביי דער געזעלש. „ארט" אין לאדז.

בעקאנטמאכונג.

היינט, פרייטאג אוונט קומט פאר די פייערליכע ערעפנונג פון דער בעוואוסטער

טאנץ=שולע

ווינטראוב און דעמבינסקי

3 פיראמאוויטשא 3.

צו וועלכער אלע שילער און שילערינס ווערען העפליך איינגעלאדען.

מיט אכטונג די טאנץ-לעהרער.

בעמערקונג: דער זאל ווערט פערדיגען אויף בעלער און פערהאנדלונגען.

דאנקזאגונג

דער רבי שליט"א פון לעניאנאוו (זשעלאנא) 30, דאנקט דעם ה'

Doktór NEUMAN

Zachodnia 57

פאר זיין אויסקורירען איהם פון א שווערע פוס-קראנקהייט און ווינשט איהם ווייטערדיגע ערפאלג.

Rabin A. J. Dancygier

Dr. med. Haltrecht

ספּעציאל-ארצט פאר הויט-און געשלעכטס קראנקהייטען

פיעטריקאווער 10, טעל. 245-21

עמם אן פון 8—11 פריה און פון 1³⁰—2³⁰ מיטאג און פון 5—9 אווענד.

זונטאג פון 10—1 בײטאג.

א ל ע א ר ט א נ א ל י ז ע ן.

פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייז. פאר פרויען א ספּעציעלער ווארטע-זאל.

Dr. Artur Banasz

כירורג-אוראלאג

וואולטשאנסקא 23

טעלעפאן 139-88.

נעהמט אן פון 4—6 נאכמיטאג.

אפגעשטעלט די עקסמיסיעס
פון 1 און 2 שטוביגע וואוינונגען
פון 1 דעצעמבער ה. י. ביז'ן 1 מערץ 1935

וו א ר ש א. 29 (טעלעפאניש)

דעם 1-טען דעצעמבער ד. י., אין הסכם מיט'ן צירקולאר פון יוסטיץ-מיניסטעריום, וועלען די געריכטען אפהאלטען עקסמיסיעס פון לאקאטארען, וועלכע פארנעהמען 1 און 2 שטובען.

דער דאזיגער צירקולאר איז אין קראפט ביז'ן 31 מערץ 1935.

יודישע סטודענטען געוואלט ווידער אקאפירען די ווארשאווער קהלה

וו א ר ש א, 29 (טעלעפאניש)

נעכטען האבען יודישע סטודענטען ווידער געפרובט צו אקופירען דעם לאקאל פון דער יודישער קהלה, נאר פאליציי האט דערין געשטערט און פונאנדערגעטריבען די סטודענטען.

אין צוזאמענהאנג דערמיט האט די קהלה בעשלאסען די סובסידיעס, וואס זענען בעשטימט פאר אונבעמיטעלטע יודישע סטודענטען, אויסצוצאהלען די קארפאראציעס פון די יודישע אקאדעמיקער און די אינדיווידועלע בקשות פון סטודענטען, וועלכע געהערען נישט צו די דערמאנטע קארפאראציעס, צו בעטראכטען בעזונדער.

אנפאל אויפ'ן לעטישען קאנסולאט אין ווילנא

ווילנא, 29 (טעלעפאניש)

נעכטען אין אווענד האט אן'אונבעקאנטער געווארפען שטיינער אין פענסטער פון לעטישען קאנסולאט אין ווילנא.

אויפ'ן ארט האט מען געפונען א צעטעלע מיט דער אויפשריפט, אז דאס איז בעווען א פראטעסט-אקט אין צוזאמענהאנג מיט'ן פראצעס געגען די סאציאל-דעמאקראטען אין ריגא. קיינער פון די אנפאלער איז נישט ארעסטירט געווארען.

קאנפיסקירט א בראשור וועגען עלילת דם

וויען, 29 (יט"א טעלעגראפיש)

די אנטיסעמיטישע בראשור וועגען ריטואל-מארד איז קאנפיסקירט געווארען.

קאמף געגען דער מגפה פון זעלבסטמארדען צווישען יודען אין ווארשא

ווארשא, 29 (טעלעפאניש)

דער ווארשאווער ראבינאט האט זיך לעצטענס פאראינטערעסירט מיט דער מגפה צווישען יודען אין ווארשא און האט בעשלאסען די קומענדיגע וואך צו רופען א גרויסע בעראטונג ווי אזוי צו בעקעמפען די דאזיגע מגפה. ס'זאל געפירט ווערען א ברייטע פראפאגאנדע און ס'זאל געשאפען ווערען ספעציעלע בעראטונגס-שטעלען צו געבען עצות אדער מאטעריעלע הילף די מערצווייפעלטע.

יודישע פליטים אין ארץ-ישראל פארלירען די דייטשע בירגער-רעכט

ירושלים, 29 (יט"א טעלעגראפיש).

די יודישע פליטים אין ארץ-ישראל, האבען בעקומען מעלדונגען פון דייטשלאנד, אז ס'איז זיי צוגענומען געווארען די דייטשע בירגערשאפט.

פאדאגרא, שמערצען פון די גלי-דער, קאפ-שמערצען און נערווען-לײדען, גריפע און פערקיהלונגען

געברויכט מען די טאבלעטקעס

Togal

רעג.-נ' 1364

צו בעקומען אין אלע אפטײקען.

„ליטע פאר ליטווינער"
אונטער דער אנטיסעמיטישער לאזונג ווערט געפיהרט א קאמף געגען יודישע סוחרים

קאוונא, 29 (יט"א טעלעגראפיש)

אין שאוועל איז פארגעקומען א צוזאמענפאהר פון ליטווישע האנדווערקער און סוחרים. ס'האבען זיך בעטייליגט 300 דעלעגאטען.

ס'איז בעשלאסען געווארען צו פאראייניגען זיך מיט די אנטיסעמיטישע ארגאניזאציעס און ארויסצודרייסען דעם האנדעל און האנדווערק פון יודען.

דער קאמף מיט יודען ווערט געפיהרט אונטער דער לאזונג „ליטע פאר ליטווינער".

רעגירונג האט אריינגעטראגען אין סיים איינגע געזעץ-פראיעקטען

ווארשא, 29 (טעלעפאניש)

די רעגירונג האט אריינגעטראגען אין סיים איינגע געזעץ-פראיעקטען, דערונטער איינגע ראטיפיקאציע-געזעצען און א נאוועלע צום געזעץ פון אויטארען-רעכט צו שיצען די אינטערעסען פון די אויטארען אויפ'ן געביט פון אינטערנאציאנאלען רעכט.

ביי דארם-טרעגהייט

מאגען- און דארם-קאטאר, בענוצט דאס נאטירליכע ביטערוואסער

Franciszka Józefa

די וויסהטאגען אין די וונטערלייעס-ארגאנען שנעל און שמערצפרי. פרעגט דאקטוירים. צו בעקומען אין אלע אפטייקען און סקלאד-אפטעקשנעס.

וויכטיגע פייערונג פון נאוועמבער-אויפשטאנד

ווארשא, 29. (טעל.) צום 104-טען יאהרטאג פון נאוועמבער-אויפשטאנד, איז נעכטען פארגעקומען אין ווארשא א פייערליכער מארש צום בעלוועדער.

אנטי-טשעכישע דעמאנסטראציעס אין בערלין

בערלין, 29 (סס. טעל.)

אין די בערלינער הויכשולען איז היינט וויי דער געקומען צו אנטי-טשעכישע דעמאנסטראציע. די דעמאנסטראנטען זענען אוועק צו דער געביידע פון טשעכישען באטשאפטער און האבען דארט הויך פראטעסטירט.

Casino

היינט און טעגליך:
פערל'כשוס'ט מיט געזאנג
Józef SCHMIDT
אין דער מוזיקאלישער דראמע
ס'ליד ערָאבערט די וועלט

פרייקארטען און הנחה-בילעטען אונגילטיג.
אנהויב 4 נ"מ, שבת און זונטאג 12 בייטאג

רעפרעזענטאנץ-טעאטער „ראזמאיטאשטשי" 27 ציגעל-נאס 27 טעל. 112-25
דירעקציע: דוד צעלמייסטער.

גאסטשפילען פונ'ם יודיש-דייטשען שוישפילער און רעזשיסער
קורט קאטש
היינט, פרייטאג און מארגען שבת, 9,30 אווענד
פייערליכע פרעמיערע! קורט קאטש'ס 2-טע אויפפירונג!
דער העלדישער ים-רייזענדער
פרעהליכע קאמעדיע אין 4 אקטען פון געארג קייזער.
די טיטעל-ראלע „דער העלדישער ים-רייזענדער" פיהרט אויס קורט קאטש.

מארגען שבת 4.30 נאכמ. גרויסע פאלקס- און הנחה-פארשטעלונג
אלע בילעטען איז פארטער 1 זל.
יעדער האט דאס רעכט מיטצונעמען א קינד בחנם
ס'ווערט געגעבען די שיין-לאנג נישט געשפילטע קאמישע און מעלאדישע פיעסע
די רומענישע חתונה
ראל „דבורה"—פאני רובינא. מיט'ן אנטייל פון די בעסטע ארטיסטישע כחות.

מארגען שבת 7.30 (האלב 8) אווענד — איינהייטספרייזען
ס'ווערט געשפילט די זעהר-אויסגענומענע פיעסע
סערזשאנט גרישא
אין 19 בילדער, פון ארנאלד צווייג. מיט קורט קאטש אלס „סערזשאנט גרישא"

אין אלע פארשטעלונגען בעטייליגען זיך די בעסטע ארטיסטישע כחות. וואס פוילען פארמאגט.
דאס טעאטער איז גוט בעהייצט.

אונזער חשוב'ן פריינד דוד וויינריב
צוליב'ן טויט פון זיין אונפארגעסליכע
מוטער נ"ע
דריקען מיר אויס אונזער איניגסטען מיטגעפיהל.

דוד זילבערבערג
פינקוס וויינטרויב
בנימין זילבערבערג

צום הערבסט

עמפפעהלט
די בייעסטע פאריזער
פערפומען
די איינציגע
קאנקורענץ-פערפומעריע
J. DRUKIER
5 ZAWADZKA 5
TEL. 175-92.

די פיינסטע
טואלעט-זייפען,
פודערן,
ווי אויך אלערליי
קאסמעטיק
אין און אויסלענדישע

בעמערקונג: ענגראסיסטען בעקומען א ספעציעלען ראבאט.

דער נס פון חנוכה

פון ש. בערג

דער ברידער-קריג

פינף און צוואנציג טאג אין כסלו, מיט צוויי טויזנט ניין־און־ניינציג יאהר צוריק איז געווען דער ערשטער חנוכה. דער ערשטער יום־טוב פון זיג איבער „מלכות יון הרשעה" — די סירישע גריכען, וואס האבען געוואלט פערטיליגען די יודען און זיי אפווישען פון דער ערד. פון דעמאלט אן ביז היינטיגען טאג האלטען יודען חנוכה אין אלע לענדער, אין אלע צייטען.

ארץ־ישראל איז אויסגעשטאנען געבערענטע צרות פון איהרע שכנים — עגיפטען און סיריע. די צוויי שכנים האבען געפיהרט אפט מלחמות צווישען זיך. זייערע ארמייען זענען אפט דורכגעגאנגען דאס יודישע לאנד. האבען בערויבט די איינוואוינער און זיי שטארק געפייניגט. ארץ ישראל איז אויך געגאנגען פון האנט צו האנט צווישען די שכנים: אט האט געהערשט עגיפטען, איבער ארץ־ישראל און אט איז ארץ ישראל געווען אונטערטעניג צו סיריען.

דער קעניג האט בעשטימט א שטייער־מייסטער פאר ארץ־ישראל, דער שטייער־מייסטער איז געווען א יוד, און ער האט איינגעמאהנט די שטייערען פון פאלק פארן קעניג. די שטייערען זענען געווען שווערע און דאס פאלק האט געקרעכצט און געצאהלט. דער שטייער־מייסטער האט געקראגען סאלדאטען פון קעניג ער זאל קאנען צווינגען דאס פאלק צו צאהלען די שטייערען. ער האט געהאט גרויס מאכט און ער האט אנגעזאמעלט אוצרות פאר זיך אליין אויך.

דער פיהרער פון די יודען, דער הערשער פון די אינעווייניגסטע אנגעלעגענהייטען אין יודישען לאנד, איז געווען דער כהן־גדול. אפט איז דער שטייער־מייסטער געווען פון כהן־גדולס משפחה — די רייכסטע יודישע פאמיליע האט געהאלטען די מאכט.

די סירישע גריכען זענען געקומען קיין ארץ ישראל איבער א קריג צווישען ברידער — די קינדער פון יודישען שטייער־מייסטער פון ארץ־ישראל, זיי האבען גערופען דעם סירישען קעניג. ער זאל בעפאלען דאס יודישע לאנד. די רוימער זענען שפעטער אויך געקומען קיין ארץ ישראל איבער א ברידער־קריג: צוויי ברידער, יודישע פרינצען, האבען זיך געקריגט פאר דער יודישער קרוין און האבען גערופען די רוימער. די רוימער זענען שוין פערבליבען ביז זיי האבען חרוב געמאכט די יודישע מלוכה. די סירישע גריכען האבען דאס געוואלט טאן מיט א פאר הונדערט יאהר פריהער, נאר די מאקאבעער האבען זיי בעזיגט און זיי פערטריבען פון דעם יודישען לאנד.

יוסף בן טוביה איז געווען דער שטייער־מייסטער פון ארץ־ישראל אונטער דעם עגיפטישען קעניג ער איז געווען דער פאקטישער הערשער פון יודישען לאנד און ער האט אנגעזאמעלט א גרויס פערמעגען.

איינמאל איז ער געווען אויף א באל אין הויף פון עגיפטישען קעניג, ער איז שוין דעמאלט געווען אן אלטער מאן. אין איהם שטארק געפעלען געווארען א קעניגליכע טענצערין, און ער האט זיך דערנעהנטערט צו איהר. ער וואלט געווען מורא געהאט אפען ארויסצוווייזען איהר ליבע, דער קעניג זאל איהם נישט הרגענען, איז ער אבער געווען שיכור און ער האט נישט געוואוסט וואס ער טוט, און וואס פאר א געפאהר ער ברענגט אויף זיין קאפ.

יוסף'ס יונגערער ברודער האט דאס אבער דערזעהען און ער האט גיך ארויסגעפיהרט דעם שיכורען ברודער, ער האט איהם צוגעזאגט אז שפעט ביינאכט וועט ער איהם ברענגען די טענצערין, ביינאכט האט דער יונגערער ברודער איהם געבראכט זיין אייגענע טאכטער. דער שיכורער שטייער־מייסטער האט געמיינט אז דאס איז דעם קעניגס טענצערין און ער איז געווען מיט איהר די נאכט. אינדערפריה האט ער געזעהען אז עס איז גאר זיין פלימעניצע, ער האט מיט איהר חתונה געהאט און זי האט איהם געבוירען א זוהן הורקנוס. דער אלטער האט הורקנוסן ליב געהאט מעהר פון אלע זיינע קינדער, איז אויסגעוואקסען א שנאה צווישען דעם בעליבטען זוהן און זיינע ברידער.

אזוי לאנג ווי דער אלטער האט געלעבט, האבען די ברידער געמוזט שווייגען, פארן טויט האט דער אלטער געבעטען דעם עגיפטישען קעניג, ער זאל בעשטימען זיין בעליבטען זוהן הורקנוס פאר שטייער־מייסטער און דער קעניג האט דערפיהלט זיין פערלאנג. האט דאס געבערענט די ברידער, און נאך זייער פאטערס טויט זענען זיי אוועק צום סירישען קעניג און איהם אנגערערט ער זאל בעפאלען דאס יודישע לאנד. דעמאלט זענען געקומען די סירישע גריכען קיין ארץ־ישראל.

דער סירישער קעניג האט ארונטערגעזעצט הורקנוסן פון זיין אמט אלס שטייער־מייסטער, נאר שפעטער, ווען דער סירישער קעניג האט גענומען דעם עגיפטישען קעניג פאר אן אידים — ער האט איהם געגעבען זיין טאכטער קלעאפאטרא פאר א ווייב — איז הורקנוס געווארען צוריק שטייער־מייסטער. ארץ־ישראל איז אבער שוין נישט פטור געווארען פון די גריכען.

הורקנוס איז געווארען נאך רייכער און מעכטיגער. פון זיין פאטער. ער האט זיך אויפגעבויט א פעסטונג און צוזאמענגעשטעלט א גרויסע יודישע ארמעע. ער האט געמאכט אונטערטעניג א סך איינוואוינער פון עבר־הירדן און האט אזוי ארום אנגעזאמעלט א סך אוצרות.

אין ארץ־ישראל זענען דעמאלט געווען צוויי פארטייען: די חסידים, — די פרומע יודען, — און די העלעניסטען, — די, וואס האבען זיך געפיהרט ווי די גריכען, הורקנוס האט געהערט צו די חסידים, ער איז געווען א פרומער יוד, און האט געגעבען א סך געלט פארן בית־המקדש, געווען איז ער דער איידים פון דעם פיהרער פון די חסידים אין ירושלים, דער מיליאנער רציץ, און אז הורקנוס איז געווען א „חסיד", זענען זיינע ברידער, וואס האבען איהם פיינט געהאט געווען העלעניסטען, און געווען טאפעלט גרויס די שנאה צווישען די ברידער. האבען די חסידים געהאלטען מיט הורקנוסן, און די העלעניסטען האבען איהם פיינט געהאט.

צוויי דארפס־בחורים זענען דעמאלט געקומען לערנען אין דער ישיבה אין ירושלים — יהודה פון מודיעין, א זוהן פון דעם כהן מתתיהו, און עמיהוד פון עין גדי, א פרינץ פון מלכות בית דוד. זיי האבען זיך בעקענט, געווארען חברים, און האבען זיך שטארק ליב געהאט, און אזוי ווי זיי זענען ביידע געווען חסידים זענען זיי געווארען איינגעהער ביי רציצ'ן אין הויז, און באלד האבען די רייכע לייט פון ירושלים גענומען זיך יאגען נאך עמיהודן, יעדער האט זיך געוואלט משדך זיין מיט איהם, יעדער האט געוואלט האבען דעם פרינץ פאר אן אידים.

די טעכטער פון יהודה זענען דאך געווען שעהן אבער נאך שעהנער זענען געווען די טעכטער פון ירושלים, זיי זענען אויך געווען פרום און צניעותדיג אבער שעהנער פון אלע איז געווען שושנה, די יונגסטע טאכטער רציצ'ס, פרימער און צניעותדיגער און עמיהוד האט זיך פערליבט אין איהר פון ערשטען בליק, דעם סוד פון זיין ליבע האט ער אבער פערבארגען טיף אין הארצען, און צי זי האט איהם אויך ליב, האט ער נישט געוואוסט.

די יודישע העלעניסטען זענען געווארען פרעכער פון טאג צו טאג, אפען האבען זיי אפגעקערט פון יודישען וועג, זיי האבען זיך גענומען קליידען ווי די גריכען, רעדען גריכיש; זיי האבען אוועקגעווארפען די יודישע נעמען און אנגענומען גריכישע נעמען; זיי האבען געגעסען חזיר און זיך אפגעגעבען מיט ספארט, מענער און פרויען האבען נאקעטערהייט זיך בעטייליגט אין אטלעטישע שפילערייען, זיי האבען געשטאכען די אויגען פון די חסידים, און אנגערעדט דאס פאלק אנצונעהמען די גריכישע זיטען. די העלעניסטען האבען שוין לאנג געוואונען א סך אנהענגער צווישען די רייכע לייט פון שטאט, אויך פיל פון די כהנים־פאמיליעס זענען צוגעשטאנען צו די העלעניסטען, דאס ארימע פאלק איז געשטאנען פעסט מיט די חסידים.

פון טאג צו טאג איז געוואקסען דער קאמף צווישען די צוויי פארטייען — די חסידים און די העלעניסטען. און די יודישע העלעניסטען זענען געווארען א גרויסע געפאהר, זיי האבען שטענדיג זיך געחברט מיט די מיליטער־פיהרער וואס דער סירישער קעניג האט בעזעצט אין ירושלים, האבען זיי אנגערעדט קעגען די חסידים און זיי געהעצט, זיי זאלען צווינגען די יודען צו פיהרען זיך ווי די גריכען. די פיהרער פון די חסידים האבען זיך דערשראקען. און זיי האבען בעשלאסען צו דערנעהנטערען די גריכישע גענעראלען צו קאנען צעשטערען די פלענער פון די העלעניסטען.

באלד איז געקומען אזא געלעגענהייט, עס איז געווען דער געבורטסטאג פונ'ם סירישען קעניג, האט רציץ געמאכט א גרויסען באל לכבוד דעם געבורטסטאג און ער האט איינגעלאדען אלע גריכישע גרויסע לייט, די גענעראלען און אויך א סך העלעניסטען, די מעהרסטע געסט זענען אבער געווען די פיהרער פון די חסידים, צווישען די געסט זענען אויך געווען דער פרינץ עמיהוד און יהודה פון מודיעין, וואס איז שפעטער בערימט געווארען אלס יהודה המכבי דער בעפרייער פון יודישען לאנד, אויף דעם באל איז פארגעקומען דער ערשטער אפענער צוזאמענשטויס צווישען די חסידים מיט די העלעניסטען און די סירישע גענעראלען.

דער ערשטער צוזאמענשטויס

אויף דעם באל לכבוד דעם קעניגס געבורטסטאג, אין רציצ'ס הויז, זענען געזעסען פון די חסידים: דער אלטער רייכער תנא אלעזור בן חרסם, רציצ'ס שווער; די תנאים יוסי בן יועזר און יוסי בן יוחנן; מתתיהו דער כהן און זיין זוהן יהודה; הורקנוס, דער שטייער־מייסטער; עמיהוד און נאך אנגעזעהענע כהנים און תנאים. פון די העלעניסטען זענען געווען: יאזאן, דעם כהן־גדולס ברודער; אלקימוס, א פלימעניק פון תנא יוסי בן יועזר; מענעלאס, א ברודער פון דעם אויפזעהער איבער בית־המקדש און מרים בת בלגה, א טאכטער פון א חשובער כהנים־פאמיליע עס זענען אויך געווען די סירישע גענעראלען אפאלאניוס, פיליפוס, סירון, גארגאיש, קלעסטענעס און אפאלעס מיט זייערע געהילפען, פון די נעמען פון די געסט פון די חסידים און העלעניסטען זעהט מען אז א סך יודישע פאמיליעס האבען זיך צעשפאלטען אין דעם גרויסען קאמף, א ברודער איז ארויסגעטרעטען קעגען א ברודער און א קינד קעגען א פאטער.

רציץ און זיין פרוי חנה האבען אנגעגרייט א גרויסע רייכע סעודה און וויין האט זיך געגאסען ווי וואסער, די סירישע גענעראלען האבען אריינגעגאסען א סך וויין און די צונג איז ביי זיי געווארען פריי. זיי האבען אנגעהויבען פארצווארפען די יודען וואס זיי ווילען נישט ווערען קיין גריכען. די פיהרער פון די חסידים האבען געזעהען אז זיי האבען געמאכט א טעות. זיי האבען געמיינט אז מיט דעם באל וועלען זיי מאכען די סירישע גענעראלען פאר זייערע פריינד, און עס זעהט גאר אויס, אז די פריינדשאפט וועט נאך ווערען גרעסער און שטארקער. עס איז שוין אבער געווען פערפאלען, און גענעראל אפאלאניוס האט געהאלטען א שארפע רעדע, ווייזענדיג, ווי פינסטער און הינטערשטעליג די יודען זענען. ירושלים איז א טויטע שטאט, האט ער געזאגט מען זעהט נישט קיין פרייד, און שולדיג איז דער יודישער גאט. ער איז א גאט, וואס איז פערבארגען מען זעהט איהם נישט. מען האט מורא פאר איהם, און אז מען האט מורא קאן מען נישט האבען קיין פרייד.

אפאלאניוס האט געמאלען פאר זיי א בילד פון דעם פרעהליכען לעבען פון די גריכען, ווי דאס בלוט קאכט ביי די גריכען, מיט לעבען. ווי זיי געניסען פון אלע פערגעניגענס. ווי יונגע מענער און פרויען, נאקעטע, ראנגלען זיך אין די גאסען, און דאס גיט ווילען צו לעבען, יונגלעך קושען מיידלעך, מענער האלזען פרויען, פריי פאר די אויגען פון דער גאנצער וועלט, און די יודען זענען אזוי זינדיג זיי געניסען נישט די פרייד פון לעבען.

די העלעניסטען האבען שטארק אפלאדירט דעם רעדנער; אויפגערעגטע זענען די חסידים געזעסען און געהערט ווי דער געצענדינער לעסטערט יודען. איז די יודישע פעררעטער, די העלעניסטען, אפלאדירען אזוי פערשייט די לעסטערער, די גאנצע צייט האט מענעלאס נישט אראפגענומען די אויגען פון שושנה'ן, דעם באלעבאס טאכטער. ער האט זי געשלונגען מיט זיינע תאוותדיגע בליקען, און מרים בת בלגה האט געגעסען דעם שעהנעם פרינץ עמיהוד מיט די אויגען. זיי האבען דאס געטאן גאנץ אפען. אלע האבען דאס געזעהען און אלע האבען געוואוסט אז מענעלאס און מרים האבען מיט א צייט צוריק זיך ליב געהאט. נאר לעצטענס זענען זיי געווארען דערווייטערט.

איין גענעראל נאכן צווייטען האט געזאגט מוסר די יודען. זיי האבען געמאכט ס'געלעכטער פון יודישען גאט, פון דער תורה און פון פאלק. און די העלעניסטען האבען זיי כסדר אפלאדירט. פלוצלינג האט זיך אויפגעהויבען מרים און איז ארויסגעגאנגען. קלעסטענעס איז איהר נאכגעגאנגען. דאס האט נאך מעהר פערדראסען די חסידים. זיי האבען אויך מעהר נישט געקאנט הערען די לעסטערונגען פון די גענעראלען און רציץ האט זיי פרובירט ענטפערען אויף אנ'איידעלען וועג.

ער האט זיי געזאגט, אז יודען האבען אמאל געדינט צו אפגעטער, זיי האבען געלעבט אנ'אויסגעלאסען לעבען. זיי האבען אבער געזעהען, אז עס איז באריש און ווילד און זיי האבען זיך אומגעקעהרט צום איינציגען גאט, עס וועט קומען א צייט, האט ער זיי געזאגט, אז די גאנצע וועלט וועט אויסגעפינען אז גאט איז איינער און דער יודישער וועג איז דער וועג פון גאט.

— אז איהר זעהט דאך נישט אייער גאט, טא ווי ווייסט איהר, וואס ער וויל און וואס ס'איז זיין וועג? — האט געפרעגט א גענעראל. די סירער און די העלעניסטען האבען זיך צולאכט און געפאטשט בראווא. עמיהוד האט זיך מעהר נישט געקענט איינהאלטען, ער איז אויפגעשפרונגען און ער האט גענומען אפלאכען פון די גריכישע געטער.

— אייערע געטער פרעסען און זויפען, שלאפען, זינדיגען און שטארבען! — האט ער געזאגט, — אונזער גאט איז אייביג. אייערע געטער מארדען איינס דאס אנדערע. זיי גנבענען, רויבען און בזאפ'ן. זיי שווימען אין זנות און אויסגעלאסענקייט. וואס דארפט איהר מעהר? אייער הויפט־גאט צעאוס איז דאך געלעגען אין קימפעט! איז נישט גענוג, וואס איהר שעהמט זיך נישט צו דינען צו אזעלכע געצען ווילט איהר נאך, אז מיר זאלען פערבייטען אונזער לעבעדיגען, אייביגען און איינציגען גאט אויף אייערע געצען? איהר שעהמט זיך גארנישט? און וואס האט איהר געטון מיט אייערע גרויסע לעהרער? סאקראטעסן האט איהר פערסמט, פראטאגאראסן האט איהר געקוילעט מיט דער שווערד; פיטאגאראסן האט איהר ארויסגעטריבען אין זיינע בעלעהרענדע ביכער האט איהר פערברענט. און וויפיל אנדערע פון אייערע געלערנטע וואס האבען אייך געוואלט פיהרען אויף א גוטען וועג האבען געמוזט אנטלויפען, איהר זאלט זיי נישט דערמארדען!

די גענעראלען האבען געקריצט מיט די ציין פאר צארן. איז מענעלאס, דער יודישער פעררעטער איז אויפגעשפרונגען און געשריגען:

— א טויט איהם! ער לעסטערט די בערימטע געטער פון די גריכען!

דא האט זיך אנגערופען מתתיהו און געזאגט:

— עמיהוד פערטיידיגט זיין אמונה, אונזער גאט ער איז ביי זיך אינדערהיים, ער מעג זאגען וואס ער וויל.

יהודה האט זיך אריינגעמישט און ער האט קלאר און פעסט געזאגט:

— איהר העלעניסטען, פערדינט דעם טויט! פעררעטער! עס וועט קומען אייער טאג!

— דער איז געפעהרליך! — האבען די גענעראלען געזאגט — א רעוואלוציאנער.

דער באלעבאס האט געבעטען דעם עולם זאל זיך בערוהיגען און נישט פערשטערען דעם באל אין עהרע פון קעניג. די שנאה צווישען די פרומע יודען מיט די העלעניסטען און די סירישע גענעראלען איז אבער געווארען גרעסער און שארפער.

ווען די געסט האבען גענומען זיך פאנאנדערגיין זענען קלעסטענעס מיט מרימען נאך נישט געווען צוריק. האט מען זיי געזוכט און זיי געפונען ליגען אין א ווינקעל שיכור ארומגענומען. די גענעראלען און די העלעניסטען האבען אנגעקוואלען פון דעם בילד, און די חסידים האבען זיך געשעהמט קוקען אין די אויגען, — א כהן־טאכטער טוט זיך אן אזא שאנדע!

ביים געזעגענען זיך, האט שושנה שטילערהייט געזאגט צו עמיהודן:

— איך דאנק אייך, פרינץ, פאר אייערע שטאלצע רייד צו די פרעמדע שונאים, אזוי רעדט א פרינץ!

עמיהודס הארץ האט געצאפעלט פאר פרייד. ער געפעלט איהר! זי האט איהם אויך ליב! זיין ליבע צו איהר וועט נישט זיין אומזיסט. באלד וועט ער האבען די געלעגענהייט אויסצוגעפינען צי זי האט איהם ליב, פופצעהן טאג אין אב וועט ער דאס אויסגעפינען.

דער פופצעהנטער טאג אין אב איז דער שענסטער און בעליבסטער טאג פאר דער יודישער יוגענט. די יודישע טעכטער גייען ארום דעם טאג אין די וויינגערטנער און טאנצען ארום די וויינטרויבען. די בחורים קומען אין די וויינגערטנער און קלייבען זיך אויס זייערע בעשערטע, אלע שידוכים ווערען געשלאסען דעם טאג.

ס'איז אנ'אלטער מנהג, אז אלע מיידלעך גייען דעם טאג אין פראסטע לייוונטענע קליידער און אהן צירונג, כדי די ארימע מיידלעך זאלען נישט פערשעהמט ווערען. די גרעסטע מוזיקאנטען שפילען און די בעסטע זינגער זינגען, טישען פול מיט די בעסטע עסענווארג שטעהען גרייט פאר די בחורים מיט די מיידלעך, א סך ליבע סודות ווערען אנטפלעקט דעם טאג.

און עס איז געקומען דער פופצעהנטער טאג אין אב. רציץ דער פרומער מיליאנער האט געעפענט זיינע פראכטפולע וויינגערטנער פאר דעם יום־טוב פון דער יוגענט, און די שעהנע טעכטער פון ירושלים האבען געטאנצט ארום די צייטיגע וויינטרויבען.

(ווייטער — זונטאג).

די געשיכטע פון יודען אין לאדז

(ענדע פון דער 8־טער זייט)

אבער אויך אין דעם ענין האט רעמבעלינסקי (דער פרעזעס פון דער וואיעוואדישער קאמיסיע) אנגענומען א קלוגע און לויאלע שטעלונג: בעזוכענדיג אין 1825 לאדז, האט ער „פערזיכערט" אין נאמען פון דער רעגירונג, דיזעלבע „דאבראדזשעי־סטווא" אויך צו יודען, וועלכע ווילען בויען אין דעם דרומדיגען ישוב פון דער גערעדעטער שטאט, ד.ה. אין יודישען בעצירק", דעמזעלבען צוזאג האט ער אויך געגעבען צו עטליכע יודען, וואס האבען געוואלט בויען פערזענליך.

א דאנק אט אזא טאקט דעם שטאנדפונקט פון דעם פרעזעס פון דער וואיעוואדישער קאמיסיע, האט מען, עס הפנים, דעם יוד מענדעל ארבאך אין 1825 געגעבען בחנמדיג האלץ פאר זיין בנין, און זאלצמאנען, אין 1836 — א העלפט פון דעם פערלאנגטען סכום, א סך יודען, וואס האבען אויפגעשטעלט געמויערטע הייזער האבען אויך בעקומען רעגירונגס־הלוואה.

און די נעמען פון די גאסען, וועלכע ווערען נאך ביז היינטיגען טאג בענוצט דורך יודען אין זייער טאג־טעגליכען רעדען, פערבעהאלטען זיך נאך געוויסע, היסטארישע רעמיניסענצען פון די ראלען פון די דאזיגע גאסען, און שפורען פון דעם געטא זענען יודישען בעצירק: אזוי, למשל, רופט מען נאך ביז היינטיגען טאג די פאדזשעטשנע — „יודישע גאס" און די דרעווניאנסקע גאנצען, וועלכע איז געווען אויסגעשאלטעט פון יודישען בעצירק — „די פוילישע", וואלבארסקע — „שוהל־גאס", און די לוטאמירסקע — „האטעל־גאס".

אויף אזא עהנליך, כאראקטעריסטישען אופן, זענען אויך „בענאמענט" געווארען א גאנצע רייה פון פריש־אויפגעשטאנענע גאסען: די אגראדאווע האט מען בענאמענט מיט „טויטע גאס" (דורך איהר האט געפיהרט דער וועג צום בית־הקברות). די פולנאצנע — „דריקער גאס" (אויף דער פולנאצנע האבען געוואוינט די אייגענטימער פון געדרוקטע וועבען: לא־רעניץ, אנשטאט און אנד.) פאמארסקע — „בושעשנער" (דער וועג קיין בושעשין), פערגל. זאנד: „לודזש ראלנישא" אין ראטשניק לודזקי ב. 2 ז. 88). זאכאדניע — „פאראווערקס־גאס" (א דייטשער פאבריקאנט). צעגעלניאנא — „שטראמערס־גאס" א בעקער. שרודמיעיסקע „בארוך'ס גאס" (דער אלטער בארוך זאל זיין געווען דער ערשטער יוד, וואס האט זיך דארט בעזעצט). סאלנע — „זאלצמאנס גאס" (דעם נאמען האט די גאס נאך געטראגען אויפן שטאט־פלאן פון 1873). די אלעקסאנדרויסקע (היינט „זשידאווסקע") — „מרדכי גבאיס גאס" און די וואסבאדניע (היינט פילסודסקיעגא) — „די אלטע פאסט גאס" (אמאל האט זיך דארט געפינען דער פאסט־אמט).

Dr. med.
R. Zalcwasser
כירורג
ציגעל־גאס 19, טעל. 125-17
נעמט אן פון 1–2 און פון 4–6 נאכמ.

DR. MED. H. LUBICZ
פאר הויט, ווענערישע און געשלעכטס־קראנקה.
צעגעלניאנא 7 (פריהער 43), טעל. 141-32
עמפפאנגס־שעה'ן 8–10, 12–2, און 5–8 אווענד
זונטאג און יום־טוב פון 9–11 בייטאג.
און יו"ט 9–1. פאר דאמען בעזונדערער ווארט־זאל

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג 30 כג כסלו תרצ"ה

נאוועמבער

זון-אויפגאנג 7.21
זון-אונטערגאנג 3.28

ליכט-צינדען 3,20

50 מיליאניגע דאלאר-ירושה
זאל אויך ארייננפאלען צו דריי לאדזער

(2) די געשיכטע בקיצור הויבט זיך אן אזוי ...און אין 18-טען יאהרהונדערט זענען גע-קומען קיין פוילען 2 ברידער, גריכען באגומיל און דאניעל פעטראס.

איינער פון דאניעל פעטראסעס איייניקלעך, אויך א דאניעל, איז זייענדיג 18 יאהר אלט, אוועק קיין אמעריקא, דארט א קורצע צייט גע-ארבייט אלס פארט-ארבייטער, און דערנאך גענומען זיך צו האנדלען מיט בהמות, איז ער אזוי רייך געווארען, אז ביים „אוועקגעהן" אויף יענער וועלט" האט ער איבערגעלאזט א ירושה פון העכער 50 מיליאן דאלאר...

איצט איז, מחמת דער דאזיגער קאלאסאלער ירושה, געווארען א גרויסער קאך אין דער ברייט-צעצווייגטער משפחה פון באגומיל און דאניעל פעטראס, וואס האט א סך „שפראצונגען" אין פוילען און דייטשלאנד, און ס'ווערט געפיהרט א קאמף ווער ס'וועט זיך צו דעם ביסעל געלד צו-קריגען.

אויך אין לאדז געפינען זיך 3 יורשים, און דאכט זיך גאר חשובע, וואס צוליב זיי האט שוין און פאהרט ארום דער אדוו. פיאטר קאן.

די נעמען פון די 3 לאדזער יורשים זענען: די 40-יעהריגע ראזאליא גווארענסקא (פון צו הויז פעטראס) א פרוי פון א גימנאזיע-וואזשני; מאר-טשין פעטראס, א פאבריק-ארבייטער און – א גע-וויסע מאנדאלענא פעטראס.

אז ס'וועט זיי אנקומען געלד, וועט מען – צאהלען.

פארוואס זענען נישט אויסגענוצט געווארן
די עקספארט-מעגליכקייטען פון טעקסטיל-סחורות קיין יוגאסלאוויען

(אג) פון אן'אנגעזעהענעם יוגאסלאווישען אינדוסטריעלער, וועלכער האט לעצטענס געווייזט אין לאדז, האבען מיר בעקומען א רייהע אינפאר-מאציעס וועגען דיווירטשאפטליכע בעציהונגען צווישען לאדז און דער יוגאסלאווישער טעקסטיל-אינדוסטריע. קודם-כל האנדעלט עס זיך וועגען עקספארט פון באנוועל-גארן. דער דאזיגער ארטי-קעל האט א בעשטענדיגען און גאנצ'כערטען אפזאץ אויפ'ן יוגאסלאווישען מארק, צוליב דעם לאנד-ווירטשאפטליכען כאראקטער פון דאזיגען לאנד. נישט קוקענדיג אויף די דאזיגע מעגליכקייטען, האבען זיי די לאדזער עקספארט-קרייזן איננאנצען פארנאכלעסיגט. אין יאהר 1932 זענען צווישען די פארשטעהער פון דער לאדזער האנדעלס-קאמער און לאדזער אינדוסטריעלער פון איין זייט און די יוגאסלאווישע אינדוסטריעלער פון דער אנדע-רער זייט, פארגעקומען קאנפערענצען וועגען דעם עקספארט קיין יוגאסלאוויען. אלס רעזולטאט פון די קאנפערענצען, האט די פירמע „י.ק. פאזנאנסקי" עקספארטירט קיין יוגאסלאוויען צוויי וואגאנען ביינוועל-גארן. הגם די איבערגעדרמאהנטע טראנ-זאקציע האט זיך פולשטענדיג איינגעגעבען, האבן די לאדזער עקספארטערן, אהן שום בעזונדערע סיבות, אויפגעהערט זיך צו פערנעהמען מיט דעם דאזיגען מארק.

ביים עקספארט קיין יוגאסלאוויען האט די לאדזער טעקסטיל-אינדוסטריע צו בעקעמפען קודם כל די איטאליענישע קאנקורענץ. דער פערגרע-סערטער עקספארט פון איטאליען קיין יוגאסלאוויען ערקלערט זיך מיט דער אונטערשטיצונג פון דער איטאליענישער רעגירונג, וועלכע צאהלט אויס די עקספארטערען 15 ביז 20 פראצענט פון ווערט פון די סחורות. פון דער אנדערער זייט דארף מעטענגעשטעלט ווערען, אז לאדז פעהלט עקספארט-קולטור, וואס דריקט זיך אויס אין דער ערשטער רייהע אין דער פולשטענדיגער אונפעהיגקייט צו אינפארמירען אויסלאנד וועגען די אייגענע אויס-ארבייטונגען.

GABINET KOSMETYCZNY
I. NAMIOTOWEJ
ul. Narutowicza 11 front, I piętro
przyjm.: 10–3 i 5–8.
Masaż twarzy, maquillage,
trwałe przyciemnianie
brwi i rzęs, usuwanie
brodawek oraz zbędnego
owłosienia.
Porady bezpłatne.
Ceny przystępne.

היינט איז דער לעצטער טערמין
פון אויסוועהלן זיך א טעלעפאן-טאריף

(2) ווי מיר האבען שוין געמאלדען, האט די לאדזער טעלעפאן-פערוואלטונג פונאנדערגע-שיקט אנקעטעס צו די אבאנענטען, אז זיי זאלען זיך ארויסזאגען וועגען דעם, צי זיי ווילען פער-רעגיסטרירט ווערען אין דער קאטעגאריע A (15 זלאטעס א חודש, ביי 75 קאנטינגענט-געשפרעכען), אדער אין דער קאטעגאריע B (22 זלאטעס א חודש ביי 200 קאנטינגענט-געשפרעכען).

היינט איז דער לעצטער טאג פון אפגעבען די אנקעטעס.

פערזענליכעס

די טעג איז געקומען קיין לאדז אונזער בן-עיר ה' אינזש. י. זשעלינסקי פון ארץ-ישראל, אלס פערטרעטער פון דער חברה „אל ההר".

תיקון טעות

אין אונזער נעכטיגער נאמיץ „א שטרייק פון מנקרים" איז ארייננעפאלען א טעות. אנשטאט דעם וואס עס איז געשריבען, אז די קצבים צאהלען נישט די מנקרים, הארף זיין, אז די קצבים קענען נישט צאהלען די מנקרים.

זעלבסטמארד פון א יודישער שניידערין

(ז) אויף זאווישא 26 האט זיך גע'סמ'ט מיט יאדינע די 20-יעהריגע פערל פלוימבוים – א נייטארין.

בעשייניגונגען פאר פריוואטע פאלקס-לעהרער
וועגען מאראלישען אויפפיהרען זיך און מלוכה-לאיאליטעט

(2) דער לאדזער וואיעוואדען-אמט און די לאדזער סטאראסטווע האבען נעכטען בעקומען א פעראָרדענונג פון אינערן-מיניסטעריום מכוח'ן אויס-שטעלען בעשייניגונגען פון מאראלישען אויפפיה-רען זיך און מלוכה-לאיאליטעט פאר לעהרער פון פריוואטע פאלקס-שולעס, וועלכע מוזען זיך וועגען דעם בעמיהען אין דער סטאראסטווע.

זאל „פילהארמאניע" טעל. 213-84.

צוליב'ן גרויסען ערפאלג פון דינסטאג'דיגען אויפטריט, וואס א סך מענשען האבען נישט געקענט בעקומען קיין בילעטען, איז אונז געלונגען אויף

מארגען, שבת, דעם 1 דעצעמבער, 8.30 אוונט איינצואורדנען

א צווייטען אויפטריט

פון דער גלענצענדער ארטיסטין

Dora
Kalinówna

בילעטען צום פרייז פון 1 זל. צו בעקומען אין קאסע פון „פילהארמאניע"

פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע

אונטערן פארזיץ פון דעפ. ד"ר ראזענבלאט איז פארגעקומען א זיצונג פון היגען ציוניסטישען קאמיטעט.

דער פארזיצענדער דעפ. ד"ר ראזענבלאט גיט אב א בעריכט פון דער קאנפערענץ וואס איז פארגעקומען אין קראקע צווישען די פארשטעהער פון ציוניסטישען צ. ק. אין ווארשא מיט דער ליי-טונג פונ'ם פערבאנד פון די אלגעמיינע ציוניסטען וועגען ארייינטרעטען אין וועלט-פערבאנד. דער בעריכט איז גענומען געווארען צו קענטניש.

ד"ר ראזענבלאט גיט אב א בעריכט פון דער לעצטער זיצונג פונ'ם דירעקטאריום פון קרן היסוד אין פוילען און די בעשלוסען וואס זענען אנגענומען געווארען בנוגע דעם נייעם קרן היסוד קאמפיין אין לאנד. דער דעלעגירטער פון קרן היסוד דירעקטאריום אין ירושלים, ה' אשר קאלאדני רעפערירט וועגען גאנג פון דער אקציע אין לאדז און שטעלט מיט צופרידענהייט פעסט, אז דער פערלויף פון דער אקציע איז א גינסטיגער. אויפ'ן פארשלאג פון ה' קאלאדני ווערט געוועהלט א ספעציעלע קאמיסיע פאר די ענינים פון קרן היסוד ביים ציוניסטישען קאמיטעט. אין דער קאמיסיע געהען אריין די ה"ה: דעפ. ד"ר ראזענבלאט, ד"ר ברוידא, וו. האלבערשטאט, ש. לעוו., ה. ליטווין, א. יאעל, אליעזר שיין.

דערויף ווערט לויט דער אויפפאדערונג פון צ. ק. פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע אין פוילען בעשלאסען אדורכצופיהרען אנ'איינמאליגע בעשטייערונג לטובת דעם ארגאניזאציע-פאנד, אין דער אקציע וועלען זיך בעטייליגען פארשטעהער פון צענטראל-קאמיטעט.

אין צוזאמענהאנג מיט דער בעפארשטעהענ-דער קאנסטיטואירונג פונ'ם שטאט-ראט רעפערירט דעפ. ד"ר ראזענבלאט וועגען דער געשאפענער לאגע. דער בעריכט ווערט גענומען צו קענטניש.

מאג. בראווערמאן רעפערירט וועגען דער ענטשטעהונג פונ'ם ווירטשאפטליכען א"י-אינסטיטוט ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע און זיינע אויפגאבען. עס ווערען שוין געמאכט פארברייי-טונגען צו עפענען די פראיעקטירטע פאך-קורסען.

ה' שאפירא רעפערירט וועגען הכשרה און עליה-פראגען.

צולעצט ווערט אויסגעהערט א בעריכט וועגען די בעמיהונגען צו ברענגען צו א פארשטענ-דיגונג צווישען די סניפים פון „החלוץ הכלל ציוני" און וועגען דער לאגע אין די 2 ארטיגע אלגעמיין ציוניסטישע הכשרה-קבוצים. דערמיט ווערט די זיצונג געשלאסען.

DR.
L. Czarnożył
וויאוינט יעצט אויף
פיעטריקאווער 62 טעל. 224-94
און נעהמט אן פון 9.30 ביז 10.30 פארמיטאג און פון 4–6 נאכמ.
ספעצ. האריך-קראנקהייטען

Dr. H. Rakowski
אינערליכע קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
האט זיך איבערגעצויגען פון זאוואדזקא 8 אויף טראוגוטא 5, טעל. 137-34.

יודיש מאריאנעטען-שפיל
„בערל-שמערל-טעאטער"
אנפיהרונג משה בראדערזאן
ווערט שוין געעפענט מארגען שבת, דעם 1. דעצעמבער
מיט'ן 1-טען פראגראם א. נ.
„אזוינס און אזעלכעס"
אין קאפע „אידעאל" (פעטריקאווער 48)
שבת צוויי פארשטעלונגען: 7.45 און 9.45 אוונט פינקטליך
עס ווערען געגעבען קאריקאטורען פון: ד"ר רווי-און-בלאט, ד"ר פלויש, אסקאר קאנסום, מאקס קאנסאל, יצחק גרינבוים, חיים ראסנער, ד"ר צאהל-מעסטער, ליפיש פאן ראזענבערג, גרשון וואוילמאן, ר' יאסעלע חנ'ער, קאמענדאנט בערעק מײזעראוויטש, פאניע די חונ'טע, מטראס אסתר טענדעראווא, באקס ראטהאלין, שמעריל-עט-בעריל, פיניעלע מוזיק, יעקע קנאק-אוט, פאנגא דעפטאקובנא, וואלענטי ראדני, וואיטשע כאווא די דאזארעכע.
איינטריט פריי
קאנסומציע 1.50 זל. פערפליכטעט.

רעגיסטראציע פון יאר-גאנג 1914

היינט, פרייטאג, ד. 30-טען נאוועמבער איז דעם לעצטען טאג פון דער פאבאר-רשימה דארפען זיך שטעלען די פאבאראוועס פון 1914, וועלכע האבען זיך צוליב וואסערע-נישט-איז סיבות נישט געשטעלט צו די טערמינען און די מענער און די עלטערע יאהרגענג, וועלכע האבען זיך לעת עתה צו א צווייטער רעגיסטראציע (פון א פאבאר-רשימה) נאך נישט געמאלדען און זענען נישט אריינגעטראגען געווארען אין די פאבאר-ליסטעס, און וואוינען אויפ'ן שטח פון אלע פאליציי-קאמיסאריאטען.

(2) היינט בייגאכט דיזשורירען: ש. יאנקע-לעוויטש (אלטער מארק 9), ל. שטעקעל (לימא-נאווסקיגא 37), ב. גלוכאווסקי (נארוטאוויטשא 6), ס. האמבורג (גלובנא 50), ל. פאוולאווסקי (פעטריק. 307), א. פיאטראווסקי (פאמארסקא 91).

איבערגעפאהרען דורך אנ'אויטא

(א) אויף באוואמיעסקא 19 איז איבערגעפאהרען געווארען דורך אנ'אויטא דער 46-יעהריגער טרעגער לייבוש גערשט (פון זאוואדזקא 17).

פאגאטאוויע האט איהם ערטיילט הילף.

פאגאטאוויע האט זי אפגעפיהרט אין שפיטאל.

גרויסער פאליטישער ארעסט אין פאביאניץ

(א) אין פאביאניץ זענען ארעסטירט געווארען די פערדעכטיגע אין קאמוניסטישער טעטיגקייט: חיים דובאנעק (פון ווארשא) און וולאדיסלאוו מאר-טשינאק, יאן קוביצקי, סטאניסלאוו פיעטראשאק, אנטאני וושעלאקי, יוזעף מישליוויעץ און אנטאני שובארא.

רעסטאראן-דאנסינג
„TABARIN"
20 נארוטאוויטש-גאס 20
ערעפנונג פון ווינטער-סעזאן
אין נײ-רעמאנטירטען ברויטען זאל.
אטראקציעס איבער אטראקציעס!!
צום ערשטען מאל אין לאדז 12 ערשטקלאסיגע Music-Hall סענסאציעס!
מיט דעם וועלט-בערימטען זשאנגלער
ADANOS אין דער שפיץ.
ניי-אנגאזשירטער דזשעז-ארקעסטער
The 7 Weinroth-Band
„FIVE" יעדען טאג פון 5 ביז 8
אוונט-פראגראם פון 10 ביז פריה.
ערשטקלאסיגע קוך! –:– ביליגע פרייזען!

גריכישע אַנטיסעמיטען
פּיקעטירען יודישע געשעפטען
אויסגעהאַקט שויבען פון יודישע געוועלבער

סאַלאָניקי, 29. (יט"א טעלעגראַפיש) אין אַטען האָבען די אַנטיסעמיטען געשטעלט פּיקעטען פאַר די יודישע געשעפטען, ס'איז געקומען צו צוזאַמענשטויסען. די כוליגאַנעס האָבען אויסגעהאַקט די שויבען פון פיל יודישע געשעפטען. די אַנטיסעמיטישע שטימונג וואַקסט פון טאָג צו טאָג.

אין צוזאַמענהאַנג מיט די אַנטיסעמיטישע אַרויסטרעטונגען, ווערט די טעג גערופען אַ צוזאַמענפאָהר פון די יודישע קהלות אין גריכענלאַנד.

דער שטרייט אַרום הר־כנען

ירושלים (יט"א) אין פּראָצעס וועגען די אַראַבישע תביעות צום הר־כנען (הינטער צפת) האָט דאָס געריכט אויסגעטיילט פון פּראָצעס - געגענשטאַנד זעקס באָדען פאַרצעלען אַלס אַזעלכע, לגבי וועלכע עס קען נישט בעשטעהען קיין שום שטרייט, ווייל זיי זענען זיכער דאָס אייגענטום פון דער פּיק"א. וועגען די איבעריגע באָדען־טיילען פיהרט זיך נאָך דער פּראָצעס.

Dr. med.
B. Robinson
אינערליכע און קינדער־קראַנקהייטען
Piotrkowska 10, tel. 131-86
נעמט אָן פון 2—4 נאָכמ. און פון 6—9 אָוו.

יודישער אַנטייל אין די פּוילישע פרייהייטס־קאַמפען
אַנדענק־בוך פון פערבאַנד פון יודישע מלחמה־אינוואַלידען

וואַרשע (יט"א) די פערוואַלטונג פון פעראיין פון יודישע מלחמה־אינוואַלידען, אַלמנות און יתומים גיט אַרויס אַן אַנדענק־בוך א. נ. „דאָס פּוילישע יודענטום — זיבען ברידער, וואָס האָבען געקעמפט פאַר דער אומאָפּהענגיגקייט און פרייהייט פון לאַנד 1905—1921". דאָס בוך, דאָס ערשטע פון דעם מין, וועט אַרומנעהמען די געשיכטע פון יודישען אַנטייל אין די פּוילישע פרייהייטס־קאַמפען: אין דער רוסישער רעוואָלוציע 1905, אין די אומאָפּהענגיגקייט־אָרגאַניזאַציעס פאַר און בעת דער וועלט־מלחמה, לסוף אין די פּוילישע לעגיאָנען, אין פ.א.וו. און אין פּוילישען מיליטער אין די יאָהרען 1918—1921. דאָס בוך וועט זיין פערזעהען מיט צאָהלרייכע אילוסטראַציעס.

די יודישע פרוי און יודישער בעל־מלאכה
באַיקאָטירען דייטשען פּאָדים און באַוועל

וואַרשע (יט"א) זיינער צייט האָט דער צענטראַל־קאָמיטעט פאַר דער אַנטי־היטלעריסטישער ווירטשאַפטליכער אַקציע אויפמערקזאַם געמאַכט אַז געוויסע יודישע פירמעס בעציהען, ליידער, פון דייטשלאַנד קיין פּוילען פּאָדים און באַוועל צו האַנדאַרבייט פון דער דייטשער פירמע י. שיהער. געניגען און אַקערמאַן", וועלכע אונטערליגען דעם באַיקאָט. איצט האָט זיך בעוויזען אויף דעם פּוילישען מאַרק באַוועל, וואָס איז פערזעהען מיט דער עטיקעט „א. א. זעפיר נ. ד. ז." נאָך אַ גענויער אינטערזוכונג איז פעסטגעשטעלט געוואָרען, אַז דער דאָזיגער באַוועל איז פון דייטשער אָפּשטאַמונג (באַרד־דויטשע־זעפיר), וועלכע מען דאַרף אונבעדינגט באַיקאָטירען.

דער צענטראַל־קאָמיטעט פון דער אַנטי־היטלעריסטישער ווירטשאַפטליכער אַקציע אַפּעלירט צו דער יודישער פרוי און יודישען האַנדווערקער, אַז זיי זאָלען באַשום אופן נישט קויפען קיין פּאָדים און באַוועל, וואָס שטאַמען פון דייטשלאַנד.

זאָלען די אומוויסנדיגע יודישע פירמעס, וואָס בעציהען קיין פּוילען היטלעריסטישע סחורות, זיך בעגעגענען מיט אַן ענטשלאָסענעם ווידערשטאַנד מצד דעם יודישען קאָנסומענט.

קלאַנג־קינאָ־טעאַטער
Zachęta
זגערזשער 26
היינט און פאָלגענדע טעג!
עראַטיקאַ! הומאָר! פּיקאַנטעריע!
פרעהליכע קאָמעדיע פון אַלע צייטען
— I —
„Papryka"
אין די הויפּטראָלען:
Irene de Zilahy i Rene Lessebure.
— II —
מאָנומענטאַל פילם־מייסטערווערק א. נ.:
דאָס פּריוואַטע לעבען פון הענריך דעם VIII
(קעניג פון 6 ווייבער)
אין דער הויפּטראָלע:
CHARLES LAUGHTON.
אָנהויב פון די סעאַנסען: שבת און יום־טוב 12 אַ זייגער. געוועהנליכע טעג 4 נאָכמ.

אין דער מעזריטשער פּאָוושעכנער שול לערנט מען נישט קיין רעליגיע די יודישע קינדער

מעזריטש (יט"א) אין דער מעזריטשער פּאָוושעכנער שול, וואו עס לערנען זיך הונדערטער יודישע קינדער, האָט מען היינטיגס יאָהר אויפגעהערט צו לערנען מיט זיי יודישע רעליגיע, דער לעהרער פון אויבענדערמאָנטען לימוד ה' זגרייך, וועלכער איז נישט קיין עטאַטאָווער אין דער דאָרטיגער שול, האָט העראויס נישט בעקומען קיין שום אַבאָנאָ און במילא קיין שום ענטשעדיגונג. באַר מען האָט איהם סתם נישט גערופען צו ערטיילען די רעליגיע־לעקציעס פאַר די יודישע קינדער אין שול, וואו ער פערנעהמט זיך שוין מיט דעם זייט פיל יאָהרען. מצד די יודישע עלטערען ווערט אָנגעוויזען, דאָס אין פּינסק האָט מען פערמאַכט די יודיש וועלטליכע שול, ווייל מען לערנט דאָרט נישט קיין רעליגיע און אין מעזריטש לערנט מען די יודישע קינדער נישט קיין רעליגיע אין דער פּאָוושעכנער שול.

גרויסער דוחק איז יודישע אַרבייטס־הענד

צעהן טויזענד סערטיפיקאַטען פאַר'ן נייעם שעדיול. — הינטער די קוליסען פון סערטיפיקאַטען־שעדיול. — וויפיל סערטיפיקאַטען האָבען מיר פאַקטיש בעקומען? — ווידער די פּרשה „אונלעגאַלע" טוריסטען און עולים. — דער גרויסער דוחק איז יודישע אַרבייטס־הענד

פון אונזער ספּעציעלען קאָרעספּאָנדענט
נתן זילבערצווייג

די אייגענטליכע ציפער פון 9700 דערהאַלטענע סערטיפיקאַטען פאַר'ן נייעם שעדיול פון אָקטאָבער 1934 ביז אַפּריל 1935 ווייסט איהר שוין טעלעגראַפיש. דאָס „רעטעניש" וואָס האָט אייך געהאַלטען חדשים־לאַנג אין שפּאַנונג איז אויפגעלעזט געוואָרען. עס וועט אָבער זיין העכסט אינטערעסאַנט, גלויב איך, אַביסעל אויפצודעקען די „הינטער קוליסען" וועלכע האָט זיך דאַסמאָל אָפּגעשפּילט אַרום די לאַנג־דויערנדע אונטערהאַנדלונגען צווישען דער יודישער אַגענץ מיט די פערטרעטער פון די רעגירונגען אין ירושלים און לאָנדאָן. אַרום, דאָס בעשטימען פון דער צאָהל סערטיפיקאַטען פאַר'ן לויפענדען האַלבען יאָהר.

אויף וויפיל שוועריגקייטען און שטערונגען די יודישע אַגענץ טרעפט אָן יעדעס מאָל ביים בעשטימען די צאָהל סערטיפיקאַטען פאַר אַ נייעם שעדיול איז עס דאַסמאָל אָנגעקומען נאָך שווערער, פון איין זייט איז די עקאָנאָמישע לאַגע אין לאַנד אַ גלענצענדע. די „פּראָספּעריטי" לאָזט זיך פיהלען אין יעדען ווירטשאַפטליכען ווינקעל, עס געניסען פון איהר אַלע איינוואוינער פון לאַנד, סיי יודען, סיי אַראַבער, דאָס איז אוממעגליך געווען פאַר דער רעגירונג, זי זאָל קאָנען פערמאַכען די אויגען, און אַפּלייקענען דעם גלענצענדען עקאָנאָמישען מצב און אויפשוואונג פון לאַנד, אָבער, ווי איך האָב שוין איינמאָל אָנגעוויזען אין מיינעם אַ בריף, פון דאַנען, האָט די ארץ־ישראל רעגירונג דייטליך בעוויזען, אַז ביים בעשטימען דעם קאָנטינגענט פון די יודישע עולים רעכענט זי זיך אַבסאָלוט נישט מיט דער עקאָנאָמישער אויפנאַהמסמעגליכקייט פון לאַנד (כאָטש אַזוי ערקלערט זי שטענדיג פייערליך אויף אַלע אינטערפּעלאַציעס ביי זיך און ענגלישען פּאַרלאַמענט און דער אויף די זיצונגען פון פעלקער־בונד), נאָר מיט איהר פּאָליטישער „ריכטליניע", זי האָט ביי זיך אויסגעאַרבייט אַ מאָדוס, אַ געוויסע ציפער וועלכער זי וויל בשום אופן נישט לאָזען איבערשטייגען, כאָטש דאָס לעבען רופט און מאָהנט דאָס איהריגע אין דעריבער קומען זיך די צוויי פאַקטאָרען אין קאָנפליקט, פון איין זייט די ברויענדע ווירקליכקייט די נויט און ליידען פון די יודען אין די גלות־לענדער און די אַלץ שטייגענדע אויפנאַהמס־מעגליכקייטען אין ארץ־ישראל און פון דער צווייטער זייט די ביוראָקראַטישע אויסרעכענונגען פון דער ניכטערער ענגלישער פּאָליטיק. עס ענטשטייט דעריבער די פראַגע: ווער וועמען וועט מנצח זיין? אורטיילענדיג פון די געשעהענע פאַקטען מוזען מיר גאַנץ אָביעקטיוו פעסטשטעלען דאָס כאָטש אין אַ גאַנץ לאַנגזאַמער טעמפּאָ, אָבער דאָך ריהרען מיר זיך פון אָרט, פאַר אונזער'ע קאָלאָסאַלע דערגרייכונגען און שאַפונגען אין לאַנד בעקומט אַפילו די ענגלישע מאַכט אַביסעל „דרך ארץ", און נישט ווילענדיג ווייזט זי פון צייט צו צייט אַרויס פערשטענדניש, הגם נישט אין דער גאַנצער מאָס, ווי מיר פעדערען עס.

אָט האָט די רעגירונג היינטיגעס מאָל אַנערקענט פון די 18600 פערלאַנגטע סערטיפיקאַטען 9700 דאָס הייסט אַ קיימא לן פון 53 פּראָצענט בעת ביז איצט איז עס געווען אַ חזקה ביי דער רעגירונג צו געבען נאָר 25—30 פּראָצענט, פון די צאָהל סערטיפיקאַטען וועלכע די אַגענץ האָט פער־לאַנגט. אין פּאָליטישען זין, הייסט עס אַלזאָ, דאָס מיר האָבען צו פערצייכענען אַ נצחון דאָס די בעמיהונגען פון דער אַגענץ זענען נישט געגאַנגען לאיבוד, אַזוי זעהט די לאַגע אויס פון דער פּאָליטישער זייט, פון דער אַנדערער זייט מטבע ד.ה. פון דער עקאָנאָמישער הינזיכט אָבער קאָנען מיר ליידער נישט בלייבען פון אָט דער פעסטגעשטעלטער צאָהל סערטיפיקאַטען צופרידען.

ראשית כל, כאָטש די צאָהל סערטיפיקאַטען איז אָפיציעל בעשטימט פאַר קנאַפּע צעהן טויזענד, וועלען מיר פאַקטיש פון איהר האָבען אפשר עפּעס מעהר ווי די העלפט. און דאָ הויבט זיך אָן די אַלטע סדרה, וועלכע האָט שוין היבשער זיך כמעט אַ טראַגיש־קאָמישע הינטערשלאַק. די רעגירונג האָט פון די 9700 בעשטימטע סערטיפיקאַטען אַראָפּגערעכענט קנאַפּע 25 פּראָצענט ד.ה. 2200 פאַר די „אונלעגאַלע" טוריסטען און עולים, וואָס קומען אַריין אין לאַנד און בלייבען דאָרט אונלעגאַל אָהן די געהעריגע ערלויבניש פון דעם עמיגראַציע־דעפּאַרטאַמענט.

אין דאָ שטעלט זיך די פראַגע, וואָס הייסט אַראָפּנעהמען אַזאַ קאָלאָסאַלע צאָהל סערטיפיקאַטען פאַר „אונלעגאַלע" עולים ערשטענס האָט די עווידענץ, וועלכע ווערט דאָ זעהר זאָרגפעלטיג געפיהרט דורכן עמיגראַציאָנער דעפּאַרטאַמענט בעוויזען דאָס די לעצטע צייט, זייט פּינף־זעקס חדשים ווען ס'זענען איינגעפיהרט געוואָרען די גרויסע שוועריגקייטען ביים בעקומען די טוריסטען־וויזע אַזש ביז'ן דעפּאָנירען פון 1800 זלאָטעס (אין אַנדערע לענדער 60 פונט) האָט זיך די „אונלעגאַלע טוריסטיק" כמעט איינגאַנצען ווי אָפּגעשטעלט, עס געפינען זיך וויניג בעלנים צו לאָזען פערפאַלען אַזאַ הויכע סומע געלד און דערביי ווייטער בלייבען אין לאַנד אַלס נישט „כשר". מילא פון די עולים וועלכע קומען איבערהויפּט אונלעגאַל איז דאָך נישט צו רעדען, נאָך די אויסערגעוועהנליכע שמירה וועלכע איז דאַ איינגעפיהרט געוואָרען ביי אַלע גרענעצען און פּאָרטען און נאָך די שווערע רעפּרעסיעס און שטראָפען וועלכע די היגע געריכטען ווענדען אָן לגבי די געכאַפּטע אונלעגאַלע אימיגראַנטען — האָט זיך אויך די קאַטעגאָריע איינגאַנצען ווי אָפּגעשטעלט, היינט אויף וואָס פאַר אַ סמך רעכענט די רעגירונג אַראָפּ אַזאַ קאָלאָסאַלע צאָהל סערטיפיקאַטען? — איצט קומט נאָך צו אַ צווייטע וויכטיגע פּרינציפּיעלע פראַגע. ממה נפשך רעכענט ווייטער די רעגירונג אַראָפּ אַזאַ גרויסע צאָהל סערטיפיקאַטען פאַר אָט דער קאַטעגאָריע „אונלעגאַלע" — פאַרוואָס זשע לעגאַליזירט זי נישט ווידער אָט די אונלעגאַלע, פאַר וועלכע זי נעהמט צו טויזענדער סערטיפיקאַטען, עס שאַפט זיך דאָך אַ מאָדנע פּאַראַדאָקסאַלע לאַגע, פון איין זייט שאַפט די רעגירונג כמעט אַ פּראָצעדור וועלכע שטעלט די אונלעגאַלע עולים אין אַ לאַגע פון לעגאַליזירטע, ווייל מיט אַראָפּנעהמען פאַר זיי סערטיפיקאַטען לעגאַליזירט זי דאָך זייער אונלעגאַלען טאַט און פון דער אַנדערער זייט ווידער, רעכענט זיך די אַדמיני־סטראַטיווע מאַכט דערמיט אַבסאָלוט נישט און רודפט ער חרמה יעדען איינציגען אויף וועלכען עס פאַלט נאָר דער מינדסטער חשד דאָס ער געפינט זיך אין לאַנד „אונלעגאַל", אין אָט אַזאַ צושטאַנד געפינען זיך די טויזענדער עולים און טוריסטען וועלכע מוטשען זיך דאָ שוין 2—3 יאָהר אָפּגעריסען פון זייערע באַהעפטע אָהן שום האָפנונג ווען עס איז צו ווערען כשרע בירגער מיט לייטען גלייך.

דערמיט ענדיגט זיך אָבער נאָך נישט דער חשבון וועלכען די רעגירונג מאַכט, אַ חוץ די 2200 פערהאַלטענע סערטיפיקאַטען אויפן חשבון פון אונלעגאַלע, וועט נאָך די רעגירונג איבערלאָזען פאַר זיך פון די בעשטימטע סערטיפיקאַטען עטליכע הונדערט אַלס רעזערוו פאַר די טוריסטען וועלכע בלייבען אין לאַנד לעגאַל, ד.ה. זייענדיג שוין אין לאַנד ווייזען זיי אויף דאָס נויטיגע קאַפּיטאַל און ווערען אַזוי־אַרום לעגאַליזירט דורך דער א"י־רעגירונג אַלס קאַפּיטאַליסטען און אַ חוץ דעם אַלעם וועט די רעגירונג מסתמא ווי תמיד אויך אַראָפּנעהמען אַ געוויסע צאָהל סערטיפיקאַטען פאַר קרובים פון עולים. די לעצטע שורה, וועט אַלזאָ זיין דאָס פאַקטיש וועט די יודישע אַגענץ האָבען צו איהר דיספּאָזיציע פון די קנאַפּע צעהן טויזענד סערטיפיקאַטען נאָר אַ העלפט.

און איצט קומען מיר צום סאַמע האַרבסטען. ווי אַזוי וועט די אַגענץ זיין אימשטאַנד צו בעפרידיגען כאָטש אַ טייל פון די צעהנער טויזענדער רעפלעקטאַנטען און קאַנדידאַטען אויף עליה, וועלכע וואַרטען שוין אין די פערשידענסטע לענדער מיט אומגעדולד, אויף זייער רייה צו קאָנען עולה זיין קיין ארץ־ישראל.

און אפשר נישט קיין ווייניגער האַרבערע שאלה וועט זיין פון וואַנען וועלען מיר דאָ אין לאַנד נעהמען די נויטיגע אַרבייטס־הענד בכדי כאָטש אין אַ געוויסער מאָס צו „שטילען דעם הונגער" פון אַרבייטס־מאַרק אין לאַנד. עס דראָהט גאַנץ פשוט אַ געפאַהר דעם ישוב צו פערלירען און פערנאַכלעסיגען פיל שוין ערֹאָבערטע פּאָזיציעס סיי אין דער לאַנדווירטשאַפט אַזוי גוט אין בנין ווי אין דער קליין־אינדוסטריע.

דער חשבון איז אַ גאַנץ פשוטער, אין איצטיגען ווינטער־סעזאָן 1934־35 טרעפט מען צו צו פּלאַנצען נייע 24 טויזענד דונאַם אָראַנזשען, און דערצו נויטיגט מען זיך אין 2400 אַרבייטער, צו די שוין פערהאַנענע יודישע פּרדסים פעהלען צו העכער 3000 יודישע אַרבייטער די געמישטע יודישע לאַנדווירטשאַפט איז פּילשטענדיג פערנאַכלעסיגט, מחמת מאַנגעל אין אַרבייטס־הענד, די בוי־בעוועגונג נעהמט אָן וואָס אַמאָל אַ גרעסערען מאַסשטאַב עס קומען אין בעטראַכט נייע הונדערטער יודישע בנינים, די פערשידענע אינדוסטריען ליידען שטאַרק דערפון, וואָס זיי האָבען נישט קיין בעטרעפענדע פאַכמענער, פון וואַנען זשע וועלען מיר נעהמען יודישע אַרבייטס־הענד פאַר אָט די אַלע אויסגערעכענטע אַרבייטען?

פון אַלע אַנדערע אַרבייטס־געביטען ווי רעגירונגס־אַרבייט, שטעטישע אונטערנעהמונגען, פּאָליציי, פּאָסט, באַהן און קליינע רעגירונגס־שטעלען רעדען מיר שוין גאָרנישט, דאָרט מאָהנען מיר שוין אַפילו נישט אונזערע רעכט, ווייסענדיג פּאָראויס, אַז אונזער קאַמף וועט זיין אַ פערשפּילטער, מחמת מיר פערמאָגען נישט דעם קלענסטען רעזערוו פון פרייע יודישע אַרבייטס־הענד.

און נאָך איין קאָלאָסאַלען פעהלער ליידען מיר פון דער א"י־רעגירונג.

אונזער אומערמידליכער קאַמף פאַר ריין יודישע אַרבייט אין די יודישע קאָלאָניעס איז פערמשפּט צום דורכפאַל. נישט בעזיצענדיג די נויטיגע צאָהל יודישע אַרבייטער, וועלכער דער יודישער אַרבייטס־מאַרק איז בכח צו בעשעפטיגען, קאָנען מיר נישט דערפיהרען אונזער קאַמף צום נצחון, עס איז אַ דערוויזענער פאַקט, דאָס די יודישע אַרבייטער פערלאָזען מאַסענוויין זייערע פּאָזיציעס אין דער לאַנדווירטשאַפט, וועלכע איז נישט בכוח צו צאָהלען אַזעלכע הויכע פּרייזען ווי די שטאָדט און געהען איבער אין דער שטאָט, דער עיקר אין תל־אביב וואו די בוי־קאָניונקטור איז אַן אויסערגעוועהנליך גוטער.

די יודישע קאָלאָניעס ווערען דעריבער שטופּענוויז פערפולט מיט אַראַבישע אַרבייטער, אָדער גאָר מיט אַריינגעוואַנדערטע אַראַבער פון חורן, וועלכע האָבען נאָך נישט אַזעלכע הויכע אַספּיראַציעס און בעגנוגען זיך מיט פיל קלענערע שכירות ווי די יודישע אַרבייטער, מען שאַצט דאָ אָפּ, דאָס פאַר דער לעצטער צייט זענען דאַ אַריינגעוואַנדערט אין לאַנד פופציגטויזענד חורנער אַראַבער.

פערשטייט זיך, אַז אַזאַ לאַגע איז אַ העכסט נישט געוואונשענע פאַר אונזערע אינטערעסען, עס דראָהט ממש אַ געפאַהר דעם ישוב פערפליצט צו ווערען פון פערשידענערליי אַראַבישע אַרבייטס־הענד אין דער צייט ווען אין פּוילען און אין די אַנדערע מדינות זיצען צעהנדליגער טויזענדער יודען מיט געזונטע מוסקולען און פערלעגטע הענד און לעכצען מיט פערחלומטע אויגען נאָך דער גליקליכער מינוט צו קאָנען אימיגרירען, קיין א"י און אויסלאָזען דאָרט זייער ענערגיע און אַרבייטס־ווילען.

אָט די דאָזיגע נומערען צווינגען אונז אויפצונעהמען אויפסניי דעם קאַמף פאַר פערגרעסערען, פערדאָפּלען, פערדרייפאַכען די צאָהל יודישע עולים נישט אָפּשטעלען זיך אין אונזערע בעמיהונגען פאַר עפענען ברייט די טויערען פון ארץ־ישראל פאַר יודישע אַרבייטס־הענד.

אין א פיבערהאפטער אטמאספערע

יוגאסלאווישע בעשולדיגונגס-נאטע געגען אונגארן

די נאָטע, וואָס יוגאָסלאַוויען האָט אַריינגעטראָגען אין פעלקערבונד, האָט געמאַכט אַ גרויסען רושם. מיר האָבען שוין געהאַט איבערגעגעבען אויס צוגען פון דער נאָטע און אָנגעוויזען אַז נאָך אין אונזער איצטיגער צייט איז מעגליך געוואָרען אַז איין מלוכה זאָל אויף אַזאַ אופן רעדען וועגען דער אַנדערער, ווי דאָס האָט געטון בעלגראַד בנוגע אונגאַרן. אין אַזאַ שאַרפער פאָרם און מיט בעשולדיגונגען געגען אַן אַנדער מלוכה איז ביז איצט אפשר קיין רעגירונג נאָך נישט אַרויסגעטראָטען. די אַלגעמיינע מיינונג איז, אַז דער דאָקומענט געהערט צו די וויכטיגע און זעלטענע, וועלכע דער פעלקער־בונד האָט ביז איצט בעקומען.

די נאָטע איז אַ שווערער, אָפענער בעשולדי־גונגס־אַקט געגען אונגאַרן, וואָס ווערט נאָך מעהר אונטערגעשטראָכען, דורך דעם, וואָס קיין שום אַנ־דערע מלוכה ווערט אין איהר נישט דערמאָנט. בעזונדערס לאָזט זיך בעמערקען אין דער נאָטע, וואָס דער נאָמען פון איטאַליען איז אין איהר זאָרגפעל־טיג אויסגעמיטען.

ביים בעלעגען די נאָטע אין זשענעווע איז דעם סעקרעטאַריאַט געלונגען אויסצופועלן ביי די פאַר־שטעהער פון יוגאָסלאַוויען, אַז דער טערמין פון בע־טראַכטען דעם ענין זאָל אָפּגעלייגט ווערען ביז יאַנואַר פון קומענדיגען יאָהר. אָבער דאָ האָט זיך צוגעאיילט אונגאַרן גופא, געגען וועלכער דער שווע־רער בעשולדיגונגס־אַקט איז אַריינגעטראָגען, און אונגאַרן האָט געפאָדערט אַז די זאַך זאָל נישט אָפּגע־לייגט ווערען און זאָל בעטראַכט ווערען וואָס שנע־לער. די האָפנונג אַז די פראַגע וועגען אַטענטאַט, וועגען זיינע קרבנות, וועגען די הכנות, און אויס־פיהרונג, וועט אָפּגעלייגט ווערען, אַז די אַטמאָספערע אַרום דער בלוטיגער געשעהעניש וועט זיך קאָנען בערוהיגען ביז די זאַך וועט בעטראַכט ווערען. — די האָפנונג איז צונישט געוואָרען.

ווען מ'פרעגט ביי די יוגאָסלאַוויען וואָס זיי ער־וואַרטען פון פעלקערבונד, ענטפערען זיי געוועהנ־ליך:

מיט עטליכע יאָהר צוריק איז אַ געוויסער איטאַליענישער גענעראַל ערמאָרדעט געוואָרען דורך גריכישע באַנדעס, וואָס האָט געטון די איטאַליעני־שע רעגירונג? צי האָט זי זיך געווענדעט צום פעל־קער־בונד? ניין, איטאַליען האָט אַרויסגעשיקט עט־ליכע קריגס־שיפען און האָט באָמבאַרדירט קאָרפו, אָהן קיין שום פריהערדיגער התראה, יוגאָסלאַוויען האָט נישט געטון עפּעס עהנליכעס, זי האָט נישט גע־שיקט איהר אַרמעי און האָט נישט באָמבאַרדירט אונ־גאַרישע טעריטאָריע צוליב דער ערמאָרדונג פון יו־גאָסלאַווישען קעניג. יוגאָסלאַוויען ווענדט זיך צום פעלקערבונד מיט דער ביטע צו נעהמען אין זיינע הענד די אויספאָרשונג און דאָס בעשטימען פון אַ סאַטיספאַקציע און פון אַ גאַראַנטיע.

עס זענען דאָך, זאָגען די יוגאָסלאַווען, געוועזען צוויי מעגליכקייטען אין קאַמף געגען דער פאָלי־טיג פון טעראָר: אָדער קריג, אָדער — אַפּעלירען צום פעלקערבונד, יוגאָסלאַוויען האָט אויסגעקליבען דעם צווייטען וועג, ווייל זי וויל אויפריכטיג שלום. אויב אָבער יוגאָסלאַוויען זאָל פון פעלקערבונד נישט קריגען די געהעריגע סאַטיספאַקציע, דאַן וועט זי מוזען טראַכטען וועגען אַן אַנדער וועג.

אונגאַרן האָט מיט עמפּערונג אָפּגעוואָרפען

די בעשולדיגונג פון יוגאָסלאַוויען, אונגאַרן האָט אויסגעדריקט די צופרידענהייט, וואָס די גאַנצע זאַך גייט איבער אין פעלקערבונד און זי וועט אַזוי אַרום האָבען די מעגליכקייט עפענטליך אַלצדינג אויפצו־קלערען, און מאַכען אַ סוף צום ענין, וואָס די אונ־גאַרן רופען אַן ניהערטרעכטיגע קאַמפּאַניע געגען זייער לאַנד, לויט דער מיינונג פון אונגאַרן איז די גאַנצע מעשה מיט דער בעשולדיגונג אַ מאַנעווער, וואָס האָט דעם ציל אָפּצווענדען די אויפמערקזאַמ־קייט פון דעם. ווי די סערבען בעהאַנדלען די כאָר־וואַטען.

וואָס אַנבעלאַנגט דעם אַטענטאַט גופא, טענה'ן די אונגאַרען, אַז דער מערדער איז אין אונגאַרן נישט געווען, אַז דער בעפעהל צום אַטענטאַט איז אַרויסגעגעבען געוואָרען דורך פּאַוועליטשיק'ן, וועל־כער האָט געוואוינט אין איטאַליען, אַז דאָס געלד איז אָנגעקומען פון די כאָרוואַטען אין די פעראייניג־טע שטאַטען, אַז דער טויט־אורטייל אויפ'ן קעניג אלעקסאַנדער איז אַרויסגעטראָגען געוואָרען אויף אַ פערזאַמלונג פון די פערשווערער אין בעלגיען, וועגען דעם איז [illegible] אין כאָרוואַטישען בלאַט, וואָס איז אַרויסגעגעבען געוואָרען אין דייטשלאַנד.

מאַנכע זעהען אין דער האַנדלונג פון יוגאָסלאַווען אַ גרויסען פאָרשריט אין פערגלייך מיט דעם, וואָס האָט זיך אָפּגעשפּילט אין יאָהר 1914, ערב דעם וועלט־קריג, עסטרייך האָט דעמאָלט געשיקט ד'רעקט אַן אולטימאַטום צו סערביען, און דער קריג איז אויסגעבראָכען. איצט ווידער איז אַ דאַנק דעם פעלקערבונד געלונגען דעם קריג אויסצומיידען.

דאָס איז אָבער נישט אינגאַנצען אַזוי, אין יאָהר 1914 האָט עסטרייך געוואָלט פיהרען קריג און האָט געזוכט אַן אויסריד צו קריג צו ערקלערען, אויך דעמאָלט האָט מען געקאָנט געפינען וועגען פאַר אַ פרידליכען אויסגאַנג, אָבער מ'האָט נישט געוואָלט קיין פרידליכע לעזונג.

איצט איז די לאַגע אַן אַנדערע. יוגאָסלאַוויען וויל זיכער ווירקליך נישט קיין קריג און דערפאַר האָט זי איהם אויסגעמיטען.

דאָס פערקלענערט נישט די שווערע אויפגאַבע, וואָס שטייט פאַר'ן פעלקערבונד. יוגאָסלאַוויען וועט פון פעלקערבונד־ראַט מסתם נישט פערלאַנגען קיין אוממעגליכע זאַכען. אָבער די גאַנצע דעבאַטע אַרום דעם ענין וועט געפיהרט ווערען אין אַ געוואַלדיג נערוועזישער אַטמאָספערע.

די טרויעריגע פערגאנגענהייט

וואס דערמאהנט די טראגישע געגענווארט

א נייע בוך וועגען דער שפאנישער אינקוויזיציע

וועגען טאָרקוועמאַדע'ן, זאָגט מען, זענען ביז איצט אָנגעשריבען ביז 45000 ביכער, נישט ווייני־גער ביכער זענען געווידמעט דער אינקוויזיציע און איהר הויפּט טרעגער טאָרקוועמאַדע'ן. די טעמע פון טאָרקוועמאַדע'ן איז ביים היינטיגען טאָג, אויפ'ן פאָהן פון די היינטיגע געשעהענישען און וועלט־העלדען, זעהר אַקטועל, דעריבער הערען נישט אויף די פאָרשונגען אַרום דעם בלאָסען און בלוטיגען מאַנאַך, ערשט נישט לאַנג איז ערשינען אַ צוויי־בענדיג בוך פון דייטשען שרייבער פילאָן מילער וועגען טאָרקוועמאַדע'ן, איצט האָט אַ פראַנצויזישע שריפטשטעלערין מאַגעריט זשאַנב אַרויסגעגעבען אַ אינטערעסאַנט און לעבעדיג אָנגעשריבען ביכעל וועגען ראש פון דער אינקוויזיציע.

וואָס איז ער געווען טאָרקוועמאַדע? אַ וואַהנ־זיניגער? אַ סאַדיסט? אַ געניוס? אַן איבערמענש? ער איז נישט געווען קיין געלערנטער, נישט בעזעסען נישט די פעדער און נישט דאָס וואָרט. די 28 פונק־טען זיינע וועגען קאַמף מיט די העריעטיקער זענען געשריבען אין אַ בלאַסער, פאַרבענלאָזער שפּראַך. און אַלע פונקטען פון פּראָגראַם זענען איינענטליך באַר איינס: שטראָפען, אויסראָטען, פערניכטען, נישט מוחל זיין.

איידער טאָרקוועמאַדע איז בעשטימט געוואָרען אַלס הויפּט־אינקוויזיטאָר, זענען אינקוויזיטאָרען, וואָס האָבען דאָס גאַנצע לאַנד בעדעקט מיט אַן אַרמעע פון שפּיאָנען, מוסרים, נישט זעלטען אַליין דעמאַס־קירט געוואָרען אַלס מוסרים, שפּיאָנען, גנבים, אויס־געלאַסענע מענשען. געגען טאָרקוועמאַדען זענען קיין פערדאַכטען נישט געווען. דאָס איז געווען אַ נזיר, פאַר איהם האָבען נישט עקזיסטירט קיין שום פריינדליכע און משפחה־פערבינדונגען.

אין יאָהר 1483 ווערט ער בעשטימט אַלס הויפּט - אינקוויזיטאָר און די גאַנצע אינקוויזיציע טרעט אַריין אין אַ נייע עפּאָכע. אַלע יורידישע סאַנק־ציעס אין לאַנד גייען אַריבער אין זיין האַנד, דאָס געריכט פון דער אינקוויזיציע נעהמט איבער אין איהרע הענד דעם משפט איבער כלעריי פערברע־כענס, די אינקוויזיציע שטייט אויפ'ן ערשטען פּלאַן פון מלוכה־לעבען. די בעשלוסען פון אינקוויזיציאָנס־געריכט ווירקען מעהר אויף די בעפעלקערונג, ווי די בעפעהלען פון מאָנאַרך, ווי די קלאַנגען וועגען מלחמה. די געשטאַלט פון טאָרקוועמאַדע'ן פער־שטעלט די פּאָפּולערע מאָנאַרכען, דעם קעניג פערדי־נאַנד און די קעניגין איזאַבעלע.

דער אויטאָ־דאַ־פע איז געווען אַן עפענטליך געריכט, וואָס פלעגט פאָרקומען מיט דער גרעסטער פייערליכקייט, אויף דער פּריי"ע לופט, אין דער אַנ־וועזענהייט פון מאָנאַרכען, העכערע גייסטליכקייט, אויסלענדישע געזאַנדטע, בערימטע געסט, בע־וואָפענטע סאָלדאַטען פלעגען שטענדיג קוים איינ־האַלטען דעם גרויסען המון. די פּראָצעסיע פון די פערמשפטע פלעגט צוגעפיהרט ווערען צום אָרט פון משפט ערשט ווען טאָרקוועמאַדע פלעגט פער־נעהמען דאָס העכסטע אָרט אויף דער טריבונע, הויך, דאַר, ווי אַ סקעלעט, טיפע אויגען, אַ געל, טרוקען פנים, אַ ווייסער מאַנטעל ביז צו דר'ערד, אַ גרויסער שוואַרצער צלם אויף דער ברוסט — דאָס איז געווען טאָרקוועמאַדע.

די ריכטער האָבען געלייענט דעם אורטייל, פאַר גנבים, פאַלשע עדות און אַנדערע עהנליכע פער־ברעכער איז געווען בעשטימט אַ פערהעלטנישמעסיג נישט שווערער אורטייל. דאַן איז געקומען די רייהע אויף די העריעטיקער. די שפּאַנונג אויף די טריבו־נעס און צווישען המון איז געשטיגען. עס פלעגען צוגעפיהרט ווערען צו אַ שטייבערנעם בריקעל מענ־שענס האַלב־לעבעדיגע, אויסגעמאַטערטע פון לאַנגען פערברענגען אין די טורמעס, פון לאַנגע עינויים, עס פלעגען צוגעפיהרט ווערען מענשען מיט בעריהמטע נעמען, רייכע פּאַטערס פון זיהן, וואָס האָבען זיי פערקויפט, געלעהרטע, פילאָזאָפען און — יודען און מאַווערען, די לעצטע נישט קיין סך, יודען — מעהר פאַר אַלע. דאָס זענען געווען די געפעהרליכסטע העריעטיקער, די צומייסטענס געהאַסטע. בעריהמטע מעדיקער, פילאָזאָפען, מאַטעמאַטיקער, אַסטראָנאָ־מען, דערציהער פון קעניגליכע פּרינצען, רייכע באַנ־קירען, סוחרים, יובעלירען, קליינע קרעמער, שניי־דער, שוסטער, וואָס האָבען געהאַט פיל קונים א. א. וו. די 100־פּראָצענטיגע ריינבלוטיגע שפּאַניער האָבען געוואָלט גלויבען און געגלויבט, אַז די סיבה פון ערפאָלג ביי די יודען ליגט אין רעליגיעזע עמים, אין טייוואַלישע און ס'וועט גענוג זיין די יודען צו פערטרייבען אָדער פערניכטען און זיי די שפּאַניער, וועט ווערען וואויל און גוט (צי קומט נישט פאַר איצט דאָסזעלבע אין היטלעריסטישען דייטש־לאַנד?).

דער קולמינאַציאָנס־פונקט פון יעדען אויטאָ־דאַ־פע איז געווען דאָס פערברענען אויף שייטער־הויפענס עטליכע, אָדער עטליכע צעהנדליג העריע־טיקער, וועלכע האָבען ביז צו דער לעצטער מינוט נישט געוואוסט, וואָס ס'וואַרט אויף זיי. קיינמאָל האָט נישט פּאַסירט, אַז עמיצער פון די בעריהמטע צושויער זאָל רעוואָלטירען פון דעם פערגעניגען און זאָל נישט בלייבען צווישען די צושויער ביז צום סוף.

די יודען, וועלכע מ'האָט נישט פערברענט (פאַר די 14 יאָהר פון טאָרקוועמאַדעס זיין אויפ'ן פּאָסטען פון העכסטען אינקוויזיטאָר זענען פערברענט געוואָ־רען אין שפּאַניען אויף די שייטער־הויפענס 1000 יודען) די יודען, וועלכע מ'האָט נישט פערמשפט אויף איביגע טורמע — זיי פלעגט מען אַרויסשיקען פון לאַנד.

מ'פלעגט זיי געבען 4 חדשים צייט אויף צו ליק־ווידירען זייער פערמעגען, אָבער קיין געלד אַרויס־צופיהרען פון לאַנד האָבען זיי נישט געטאָרט (צי איז עס נישט פונקט ווי היינט אין דייטשלאַנד?) ביי אַזעלכע בעדינגונגען האָבען די יודען ווייניג וואָסער בוצען געהאַט פון פערקויפען די פערמעגענס. אַ גרויס רייך הויז פלעגט מען אוועקגעבען פאַר אַן אייזעל, פאַר אַ שטיקעל געוואַנד. בלויז איינינע איז געלונגען אַרויסצופיהרען פון לאַנד גרעסערע סכומים סחורה. אָבער מעהר פאַר אַלץ האָבען די יודען גע־ליטען פון דעם, וואָס זיי האָבען פערלוירען די היי־מאַט. די שפּאַנישע יודען האָבען ליב געהאַט זייער היים, זענען שטאָלץ געווען אויף איהר גרויסקייט. אין דאָזיגען לאַנד זענען געלעגען זייערע אבות, פיל דורות יודען זענען מיט'ן לאַנד געווען אויפ'ן ענג פערבונדען.

די בלעטער פון יודישען גירוש שפּאַניען זענען אין בוך פון מאַרגעריט זשאַנב, טאַקע אין צוזאַמענ־האַנג מיט די איצטיגע געשעהענישען אין דייטש־לאַנד, די וויטאָגדיגסטע און ריהרענדסטע.

העכערע אדמיניסטראטיווע מאכט איז מבטל א שחיטה-פערבאט

פון א טשעכאסלאוואקישער שטאט-פערוואלטונג

פ ר אַ ג (יט"א) מיט אַ צייט צוריק האָט די שטאָט=פערוואַלטונג פון עגער (בעהמען) אַרויס־געגעבען אַ פערבאָט פון דער יודישער שחיטה. געגען דער דאָזיגער ענטשיידונג האָט די יודישע קהלה דערלאַנגט א רעקורס, וועלכער איז איצט בעטראַכט געוואָרען דורך דער העכערער אדמי־ניסטראַטיווער מאַכט. אויפ'ן יסוד פון דער דע־ציזיע פון דער העכערער מאַכט מוז דער פערבאָט אַלס אַנטי = קאָנסטיטוציאָנעלער, צוריקגעצויגען ווערען. אין דער ענטשיידונג ווערט בעזאָגט, אַז די שחיטה איז א בעשטאַנד-טייל פון דער יודישער רעליגיעזער פּראַקטיק און טאָר דעריבער נישט פערבאָטען ווערען, היות די יודישע רעליגי־געמיינזשאַפט געניסט פון עפענטליכע רעכט.

נאך וועגען יודישע סיים-רעדעס

די דעפוטאטען זענען זיך מודה

מיר האָבען געהאַט טענות צום פיהרער פון דער יודישער קאָלאָ, דעפוטאַט ד"ר טהאָן, הלמאַי ער קומט אין סיים אַריין נישט קיין צוגעגריי־טער און מוז דעריבער, אַנשטאַט קלאָפּעדיגע און איבערציינגענדיגע דאָקומענטען, אָנפיהלען זיין רעדע מיט שאַרפזין און שטעכעניש, וואָס קען נאָר אָפּ־רעגען, אָבער נישט איבערציינגען.

קומט איצט אַן אַרטיקעל פון סיים־רעפּאָרטער ב. כיליגאָוויטש א. ג. „די טראַגישע לאַגע פון אונ־זערע פיר גאַליציאַנער דעפוטאַטען", וואָס זעהט אויס ווי אַן אומדירעקטער ענטפער אויף אונזער טענה.

איב'ם דאָזיגען אַרטיקעל ווערט פולשטענדיג בעשטעטיגט אונזער פעסטשטעלונג, אַז די דעפּו־טאַטען קומען אין סיים מיט ליידיגע הענט, נישט בעוואָפענט מיט קיין שום ידיעות. נאָר די שולד דערפון וואַרפען זיי אַריבער אויף פרעמדע קעפּ.

איז קודם כדאי צו בעקענען זיך מיט זייערע קלאָגעפּישען בכלל.

אויף 444 דעפוטאַטען אין סיים זענען סה"כ 9 יודישע, אָבער ווי זינגט זיך אין יענעם לידעל: צעהן ברידער זענען מיר געווען...

איז איינער, דער שאַרפסטער און מוטיגסטער קעמפער, אַוועקגעפלויגען אין אַ ווארימער לאַנד, האַלטענדיג פעסט אין בוזים דעם מאַנדאַט, ווי אַ שטיק פּריוואַטען אייגענטום, אַ צווייטער איז אַ רב, הערצוגא ווילדער, אָהן פראַקציע, און קען גאַרנישט אויפטון. נאָך צוויי זיצען מיט שלעסער אויף די מיי־לער, איינער קומט נאָר אַלע ראש חודש נאָך זיין ד'עטע; בלייבען איבער די 4 גאַליציאַנער, בראש מיט'ן ד"ר טהאָן, זענען זיי אָבער אין א געוואַלדיגער פערלעגענהייט, ווייל די רעכטע אָפּאָזיציע וויל דאָך אונז דערשטיקען אויף היטלערס שטייגער, די לינקע אָפּאָזיציע אויף מאַרקס'ס שטייגער, די סאַנאַציע זאָגט גאָרנישט צו און גיט גאָרנישט, הייבט ווי זאָל מען שטימען, פאַר אָדער געגען?

דאָס איז נאָך נישט קיין פערענטפערונג פאַר אַ וואָסערדיגער רעדע. איז אָבער די צרה, וואָס אויך אין דער יודישער עפענטליכקייט איז מען פעראייני־זאַמט, אָהן שום מאָראַלישער שטיצע.

די לעצטע אָנצוהערעניש דאַרף מען אָננעהמען אויפ'ן חשבון פון די, וועלכע זענען געבליבען געטריי גרינבוימען און איגנאָרירען די „קאָלאָ". און אין דער אמת'ן דערמאָנען מיר זיך, אַז בעת גרינבוים איז לעצטענס געווען אין וואַרשע, האָבען זיינע תלמידים טאַקע געשריבען, אַז איצט קענען שוין אַלע זעהן זיין גערעכטיגקייט, ווייל אָן איהם האָט מען אין סיים גאַרנישט אויפגעטון, פונדעסטוועגען איז אונז שווער באַכצוקאָנטראָלירען די האַלטונג פון אַ צייט־טונג. וועלכע בעמיהט זיך דאָך אַלענפאַלס צו פער־דעקאָרירען איהר פּאַרטייאישע איינזייטיגקייט. מיר האָבען אָבער אין אונזער אַרטיקעל בעשולדיגט אַ חוץ דעם דעפוטאַט, אויך דעם צייטונג־שרייבער, און נישט דווקא פון איין גרינבוימשער ריכטונג. לויט אונזער איינדרוק האָט די וואַרשאַווער פּרעסע בכלל געפונען פאַר זיך וויכטיגערע אַקטועלישקייטען, ווי די צרהדיגע לאַגע פון יודען אין פוילען, און אויב ס'קומט אַמאָל אַן אַרטיקעל פון אָט דעם געביט, איז עס אַ יוצא מן הכלל, אַן אַפּריים פונ'ם סדר־היום.

אומקעהרענדיג זיך צו אונזער ענין, הייסט עס, אַז די דעפוטאַטען קלאָגען זיך ראשית אויף אַ שלעכ־טער יודישער פּרעסע און שנית אויף אַ שלעכטער בעהאַנדלונג מצד די ווירטשאַפטליכע אָרגאַניזאַציעס, וועלכע גיבען נישט אַרויס דער קאָלאָ די נויטיגע מאַטעריאַלען פאַר די סיים־רעדעס. אָט האָט ראָסנער שוין אַ צוגעזאָגט אַרויסגעבען מאַטעריאַלען, האָט ער אַזוי לאַנג געשלעפּט, ביז ס'איז געוואָרען צו כפּעט...

אָט דאָס איז די טראַגעדיע...

בעפרידיגט אימיצען דער תירוץ? אונז נישט.

מעגליך, אַז פון אַמאָל ביז היינט איז די לאַגע פערערגערט געוואָרען, ווייל ס'איז גאָך שווערער זיך צו בעהערשען געגען דעם פּראָצעס פון כסדר־דיגער דעקלאַסירונג און פּאַופּעריזאַציע, וואָס גייט איבער די פוילישע יודען.

קען דאָך אָבער קיין שום ספק נישט זיין, אַז אַרויסהעלפען זיך פון אָט דער שוועריגקייט קען מען נאָר מיט'ן צונג, מיט אַ גרויסער יודישער גוט בעגריי־דעטער רעדע, וואָס זאָל כאָטש וועקען דעם געוויסען פון אַלע, וואָס לייגען צו אַ האַנט צו אונזער אונ־טערגאַנג. פאַרוואָס־זשע איז עס נישט געשעהען? ווי קען מען עס אַרויפוואַרפען די שולד אויף ראָס־נערס אָפּגעלאָזענקייט? פאַרוואָס האָט מען אַליין נישט מאָבּיליזירט יוגענטליכע אַרבייט־פעהיגע כוחות אַרויסצובעקומען די נויטיגע מאַטעריאַלען? און צי איז ראָסנערס פּולט דער איינציגער מקור? צי פע־מאָגט נישט דער „צעקאַבע" גאַנצע ימען מיט דאָ־קומענטען?

און פאַרוואָס האָבען די דעפוטאַטען נישט בעזאָרגט בעצייטענס, אַז די קהלות זאָלען קלויבען די נויטיגע סטאַטיסטישע מאַטעריאַלען, וועגען וואָס מיר האָבען שוין נישט איינמאָל געשריבען!

די צרה איז, וואָס אונזערע דעפוטאַטען טראַכ־טען בכלל נישט וועגען זייער אויפגאַבע אין סיים און טוען אַ גאַנץ יאָהר לחלוטין גאַרנישט, כדי צו העלפען באמת די מאַסען, וואָס האָבען זיי אויסדער־וועהלט.

טאָ וואָס־זשע רעדען זיי וועגען טראַגעדיעס?

פ. כ.

לאָדז
30 נאָוועמבער 1934

נייער פאָלקסבלאַט

לאָדז
30 נאָוועמבער 1934

„דומקעפּפע"

דאָס נאַצישע קולטור מיניסטעריום האָט איצט פערבאָטן צו שפּילן מענדעלסאָנס מוזיק צו שעקספּירס „חלום פון אַ זומער־נאַכט".

„וואָס, אָט די זיסע, צאַפּלדיגע, לעבענס־פרייד'גע מוזיק פערבאָטן, פאַר וואָס?

ער איז אַ ייד, מענדעלסאָן באַרטאָלדי שטאַמט פון יודען (אפשר איז דאָס פאַר אַ סך ענגלענדער געווען אַ נייעס?) נו און אַז ער איז אַ ייד, די מוזיק איז דאָך אַזוי אַנגענעהם, זיס און פרעהליך, ווי באַרייש איז עס צו פערבאָטן!

פאַר אונז יודען איז אָבער די נאַצישע דומהייט נישט קיין נייעס, און קיין גרויסע איבעראַשונג איז אָט דער נייער פערבאָט אויף מענדעלסאָנס מוזיק פאַר אונז נישט געווען.

פערקעהרט, ס'איז פאַר אונז געווען אַ איבער־ראַשונג אַז ס'איז ערשט אַצינד פערבאָטן געוואָ־רען; מיר זענען געווען זיכער אַז מענדעלסאָנס מוזיק צוזאַמען מיט אַלע אַנדערע „יודישע שאַפונ־גען" זענען שוין לאַנג צוריק אַרויסגעשטויסן געוואָ־רען פון דייטשלאַנד דורך די היטלער־געריבנג־גע־בעלס שטיוועל... פאַר וואָס זשע האָבן זיי אַצינד גע־מוזט נאָך אַמאָל אַ חרם אַרויפלייגן אויף זיין מוזיק?

אפשר איז דאָס דערפאַר, ווייל מענדעלסאָנס מו־זיק איז צו פּאָפּולער אין דייטשלאַנד? אפשר דער־פאַר ווייל זיין מוזיק איז צו אונשולדיג, פרעהליך און אַנשטעקענדיג? און די שווערע, דומע נאַציס האָבן מורא אַז ער זאָל דאָס דייטשע פאָלק ווידער נישט אַנשטעקן מיט דעם „שרעקליכן יודישן גייסט?"

אָבער דער פאַקט אַז די נאַצישע קולטור־טרע־גער האָבן אַצינד אויף איהם אַ נייעם חרם געמוזט אַרויפלייגן, בעווייזט אַז ער איז נאָך איצט אין דייטשלאַנד גענוג פּאָפּולער און בעליבט.

און אַז אַ מוזיקער וואָס שטאַמט פון יודען זאָל נאָך אַלץ זיין בעליבט אין דייטשלאַנד — דאָס קע־נען, נאַטירליך די שווערע אומגעלומפּערטע דייטשע קולטור־טרעגער נישט דערלאָזן.

דאָ קען נישט זיין די פראַגע (און ס'איז אויך אַ פראַגע פאַר פּאַבליק און מוזיק־קריטיקער), צי מענדעלסאָן איז אַ מוזיקער פון ערשטן ראַנג צי נישט, צי ער בעלאַנגט צו די גאָר גרויסע קלאַסיקער אָדער צו די צווייטראַנגיגע שאַפער פון עכטער מוזיק.

אָבער אַז מענדעלסאָן „דער גרעסטער לאַנד־שאַפט־מאַלער אין מוזיק" איז נאָך אַלץ איינער פון די פּאָפּולערע און בעליבטע גייסטער קען קיין ספק נישט זיין.

און דאָס האָט, ווייזט אויס, אַזוי געקרענקט די נאַציס, אַז זיי האָבן געמוזט נאָך אַ ספּעציעלן פערבאָט אַרויסלאָזן אויף מענדעלסאָנס מוזיק.

מענדעלסאָנס „חתונה־מאַרש" האָבן די נאַציס שוין מסתמא לאַנג צוריק אויפגעהערט נוצן.

און איצט טאָר מען אין דייטשלאַנד נישט שפּי־לן און נישט הערן מענדעלסאָנס עכטציקענדע מו־זיק צו שעקספּירס ווערק.

נאַטירליך, פיהלן מסתמא די נאַצישע קולטור־אַפּוטראָפּסים אַז זיי קענען זיך וואַרפן מיט מענ־דעלסאָנען: וואָס הייסט, זיי האָבן דאָך אַזעלכע ערשטקלאַסיגע מוזיקאַלישע גאונים ווי באַך, בעט־האָווען, מאָצאַרט און וואַגנער (דער גרויסער בראַהמס איז דאַכט זיך אויך טריפה פסול צוליב זיין נישט אינגאַנצן ריינער אַרישקייט).

זיי קענען הייסט עס, וואַרפן מענדעלסאָנס מו־זיק דער וועלט אין פּנים אַריין.

אָבער טאַקע ווייל „זיי האָבן" (וואָס פאַר אַ נישט ווירדיגע בעשיצער פון גרויסע דייטשע שאַפער זענען עס די נאַצי־פיהרער!) אַזעלכע ריזען ווי באַך, בעטהאָווען און מאָצאַרט בעווייזט ווי קליין, דום, און הומערלאָז זיי זענען ווען זיי פערבאָטן אַזאַ לע־בענלוסטיגען און שפּילעוודיגען מוזיקער ווי מענדעל־סאָן איז.

אַ קוואַל פון יוגנער, זוניגער, לעבענס־פרייד האָבן זיי איצט פערשאָטן אין זייער פאַטער־לאַנד.

איינע פון די הונדערטער און טויזענדער לע־בענס־קוואַלן וואָס די טעמפּע נאַציס האָבן פער־שאָטן מיט זייער טויטן פּראָפּאַגאַנדע־זאַמד.

אָבער די קוואַלן זענען צו נאַטירליך און לע־בעדיג און זיי וועלן ווידער אויפקוואַלן און אויפ־לייכטן.

אין דער צייט פון דער וועלט־קריג, איז אין די אַליאירטע לענדער געווען כמעט ווי טריפה יעדע דייטשע שאַפונג, אין אַלע, אין די ריינסטע אַפי־לו דייטשע שאַפונגען האָבן פּאַטריאָטישע קריטי־קער געזעהן סמנים פון באַרבאַריזם.

דאָס איז געווען אין קריגס־צייט.

די דייטשע נאַציס וועלכע שמערצן אַזוי פון פערשפּילטן קריג האָבן קריג ערקלערט דעם שוואַ־כען און צובראָכענעם יודישן פאָלק (פשוט ווייל גע־גען געוואָנטערע פעלקער האָבן זיי עס גאָה קיין כח נישט צו טון) און געגען דעם יודישן פאָלק פיה־רען זיי אָן אַ קאַמפּאַניע וועלכער איז פיל ווילדער און שוידערליכער ווי דער, וואָס איז אָנגעפיהרט גע־וואָרען געגען זיי בשעת מלחמה.

אַלעס וואָס איז געשאַפן געוואָרען פון יודען, איז ביי זיי גיפט, אַפילו מענדעלסאָנס מוזיק, אַפילו לעבענסלוסטיגע, כמעט העלעניסטישע מוזיק.

אוי קראַנק, אוי דום זענען זיי.

צו וואס פאַר אַנ'אומזין עס דערגעהען די נאַציס

פון לעא קעניג

קלאַסען־כאַראַקטער פון אַנטיסעמיטיזם

פון ד"ר ח. זשיטלאָווסקי

עס איז אַנ'אַלטער כלל אין דער געשיכטע פון שיער נישט די לעצטע פינף הונדערט יאָהר, אַז די פּאָליטישע רעאַקציע געהט האַנט־אין־האַנט מיט דעם אַנטיסעמיטיזם. דער עיקר איז דאָס אמת פאַר דער צייט פון נאָך דער פראַנצויזישער רעוואָלוציע, אין בעזונדערס בולט טרעט דאָס אַרויס אין די מאָ־דערנע פאַשיסטישע בעוועגונגען אין זייערע פּאַקטי־שע דערגרייכונגען. די הויפּט־ראָלע הערייבער שפּילט דאָס שטרעבען פון דער רעאַקציע דעמאַגאָ־גיש אויסצונוצן פאַר איהרע צוועקן אַלע פינסטערע אַבערגלויבענס פון דער מאַסע. אַלע איהרע נידעריג־סטע אינסטינקטן, דאָס איז בדרך כלל. פאַר דעם יודען־האַס איז דאָ פאַראַן, כידוע, נאָך אַ ספּעציע־לער מאָטיוו: אויסצונוצן די יודען ווי אַ „זינדען־באָק", אַ „שעיר לעזאזל", אויף וועלכן מען קאָן אַרויפוואַרפן די שולד פאַר אַלע צרות, פאַר דעם גאַנצן עלענד און נויט, וואָס די מאַסען האָבן אויסצושטעהן פון דעם הערשענדיגן רעזשים, דאָס אַלץ זענען שוין אלף־בית אמת'ן.

פונדעסטוועגן וואָלט געווען אַ טעות צו דער־קלערען דעם אַנטיסעמיטישן כאַראַקטער פון דעם מאָדערנעם פאַשיזם נאָר מיט אָט די און ענליכע אַלגעמיינע מאָטיוון פון דער רעאַקציאָנערער פּאָלי־טיק. דער קאַמף אַנטקעגן אונז און אַנטקעגען אונזער ראָל אין דעם לעבען פון די פעלקער נעמט זיך אין דעם פאַשיזם אויך פון אַ סך טיפערע ליגנ־דיגע וואָרצלען, די פיינדליכע שטעלונג צו אונז וואַקסט אַרויס פון אָט די וואָרצלען סיי אין די לענ־דער, וואו דער אַנטיסעמיטיזם ווערט דערקלערט, ווי די אָפיציעלע פּאָליטיק פון דער פאַשיסטישער רעגי־רונג, ווי אין דייטשלאַנד, סיי אין יענע האַלב־ און גאַנץ־פאַשיסטישע לענדער, וואו די יודישע גלייכ־בערעכטיגונג ווערט יורידיש נישט אָנגעגריפן, אָד־דער אָפיציעל פערטיידיגט. דער פאַקטיש הערשענ־דיגער פאַשיזם אין אַזעלכע לענדער, דער ריין־סאָ־ציאַל־עקאָנאָמישער, אַפּעלירט נישט צו די נידעריג־סטע אינסטינקטן און נוצט נישט אויס די יודען ווי אַ שעיר לעזאזל, ער קאָן אַפילו זיין דירעקט יודענפריינדליך. ווי דער פּראָטאָטיפּ פון דעם פאַ־שיזם אין מוסאָליניס איטאַליען. אָבער דער ווערגענ־דיגער שלייף ווערט אויך אין אַזוינע לענדער אַראָפּגע־וואָרפן אויף דעם האַלז פון דער יודישער עקאָנאָ־מישער עקזיסטענץ. און דאָרטן, וואו יודען שטעלן מיט זיך פאָר אַ קאָמפּאַקטע שטאָטישע בעפעלקערונג, מיט די אַלטע יודישע פרנסות, ווערט דער שטיקענדי־גער שלייף געצויגן אַזוי סיסטעמאַטיש און אומ־ברחמנות'דיג אַז עס הויבט שוין אָן צו פערפעהלען לופט צום אָטעמען, און אין גאָר פיל ערטער גוססט און צאַפּלט זיך די יודישע עקזיסטענץ ווי אויף אַ תליה.

פריהער האָבן מיר געגלויבט אַז די אַנטיסע־מיטישע זריעה קאָן אויפגעהן נאָר אויף דעם באָדען פון די מיטעלקלאַסען, וואָס דאַרפן קעמפן פאַר זייער עקזיסטענץ אַקעגען דער גרויסער בורזשואַזיע; אַז פריי פון דעם אַנטיסעמיטיזם בלייבן גראָד די גרויס־בורזשואַזיע. וואָס האָט קיין מורא נישט פאַר דער יודישער קאָנקורענץ, און דער פּראָלעטאַריאַט, וואָס אין זיין קלאַסנבעוואוסטזיין שפּילט דער נאַ־ציאָנאַלער אונטערשייד קיין בעדייטענדע ראָלע נישט. די נייע צייט צווינגט אונז אָבער אַריינצוטראָגן אַ בע־דייטענדיגע קאָרעקטור אין אונזער בליק אויף דעם קלאַסען־כאַראַקטער פון דעם אַנטיסעמיטיזם, אויך די גרויס־בורזשואַזיע און די נישט־יודישע אַרבייטער־שאַפט ווערען איצט אַ גינסטיגער באָדען פאַר זיין זריעה, דער אַנטיסעמיטיזם ווערט מיט יעדען טאָג אַלץ מעהר אַנ'אַלגעמיין נאַציאָנאַלע דערשיינונג, אָהן אונ־טערשיד פון קלאַס.

צו אָט דעם פּועל יוצא וואָס דאַרף ווערען אַנ' אלף־בית אמת, זענען מיר געקומען אַ דאַנק דעם אַנאַ־ליז פון יענע טענדענצן, וואָס האָבן זיך בעוויזען אין דער אויסגעשטאַלטונג פון דער נייער עקאָנאָמיק, דאָס האָט ממילא געמוזט טראָגן אַנ'אַבסטראַקט טעאָ־רעטישן כאַראַקטער, הגם דער אויספיהר איז גע־מאַכט געוואָרען אויף דעם סמך פון גאַנץ רעאַלע דערשיינונגען, איצטער אָבער ליגן פאַר אונז אַ פּאָר אינטערעסאַנטע מיינונגען פון עפענטליכע טו־ערס אין אַ פאַשיסטישער מדינה, וואָס שטיצן גאַנץ היבש יענעם אמת.

אין קאָוונע געהט אַרויס אַ יודישע צייטונג „דאָס פאָלק", זענען אין איהר פעראָפענטליכט געוואָ־רען איניגע אינטערוויואוען, מיט זעהר חשובע ליט־ווישע טוערס פון פּראָגרעסיווען לאַגער וועגן די ליטוויש־יודישע בעציהונגען, בעזונדערס אינטערע־סאַנט איז די מיינונג פון דעם אינזשעניר קאַיריס, דעם „סימפּאַטישן און ערנסטן פיהרער" פון די ליטווישע סאָציאַל־דעמאָקראַטען", איך ברענג דאָ אַ פּאָר כאַראַקטעריסטישע שטעלן פונ'ם אינטער־וויאו: „אַ בעזונדער גינסטיגע צייט פאַר פעלקער־האַס און פעלקער־אַנטאַגאָניזם, פאַר אַרויסשטויסן דעם שוואַכערן, פרעמדשטאַמיגן, די מינדערהייט, איז אין אַ תקופה פון שווערער עקאָנאָמישער דעפּרע־סיע, פון גרויסער אַרבייטסלאָזיגקייט, נישט נאָר די בורזשואַזיע אין איהר קאַמף פאַר ריוח זוכט אַרויס־צושטויסן דעם שוואַכערן, און זי שפּילט דאָ אויף די שאָוויניסטישע סטרונעס, מאַכענדיג גוטע ביזנעס פון אולטראַ־נאַציאָנאַליסטישער דעמאַגאָגיע, ליידער קאָנען ביי אַזעלכע בעדינגונגען נישט ביישטיין דעם נסיון אויך אַרבייטער, דאָס שטיקעל ברויט, דאָס בי־סעל פערדינסט בעוועגט איהם צו געהן אויף דעם וועג פון קלענסטן ווידערשטאַנד, פון אַרויסשטוי־סן דעם פרעמד־שטאַמיגן, וועלכער איז דער שוואַ־כערער. „אויך די פערשטאַרקונג פון אַנטיסעמיטיזם איז בעיקר צו דערקלערן מיט דער פערשטאַרקטער קאָנקורענץ צווישן די יודישע בירגערליכע עלעמענ־טען און די אַנטשטעהענדיגע נישט־יודישע בירגער־ליכע עלעמענטען, די לעצטע זעהען פאַר זיך די איינ־ציגע עקספּאַנסיע־מעגליכקייט אין פערדרענגען דעם יודישן קאָנקורענט... דער נישט גענוג בעוואוסט־זיניגער אַרבייטער, און בעזונדערס דער אַרבייטסלאָ־זער (און אַמאָל העלפט ביי הונגער דאָס בעוואוסט־זיין אפשר אויך נישט!) ווערען אָנגעשטעקט פון שטי־מונגען אַרויסצושטויסן דעם שוואַכערן, דעם יודען און אַליין פערנעהמען זיין אָרט".

הייסט עס: שולדיג דערין זענען נאָר די דע־פּרעסיע און די אַרבייטסלאָזיגקייט, אָבער גראָד זיי זענען דאָך די בולטסטע סימנים פון דער איצטיגער שפּעט־קאַפּיטאַליסטישער צייט אומעטום!

אַ צווייטער חשובער געזעלשאַפטליכער טוער אין ליטע איז דר. פּוריצקי, דער פאָרזיצער פון דעם ליטווישן זשורנאַליסטן־פעראיין, און פיהרענדיגער ליטווישער פּובליציסט, ער מוז ליידער מודה זיין, אַז די ליטוויש־יודישע בעציהונגען געפינען זיך איצטער אין אַ צושטאַנד פון כמעט פולער פערפרעמדקייט". „די יודישע געזעלשאַפט דאַרף פערשטעהן און בע־נעמען דעם גאַנץ־נאַטירליכן דראַנג פון דער ליט־ווישער יוגענט פון דאָרף אין שטאָט, אין אָט דעם נאַטירליכן פּראָצעס איז נישט אויסצומיידען, אַז ליטווישע עלעמענטען פאַרנעמען אָן אין אַזעלכע עקאָ־נאָמישע פּאָזיציעס, וואָס זענען אפשר(?) ביז איצט אויסשליסליך געווען פערנומען פון יודען. אויך ליט־ווינער האָבן געוויסע רעכט אויף האַנדעל, אינדוס־טריע און מלאכה, פון מלוכה־ און דעם נאַציאָנאַל־ליטווישן שטאַנדפּונקט דאַרפן ליטווינער בעגריסן דאָס שאַפן פון אַ ליטווישן שטאָטישן עלעמענט. מיר זענען אָבער אָנהענגער פון גלייכע רעכט פאַר אַלע בירגער, אין האַנדעל, אינדוסטריע און מלאכה קען און דאַרף גילטען נאָר דער פּרינציפּ פון פרייער קאָנקורענץ... ווער עס איז פעהיגער, קוואַליפיצירטער, אַרבייטסזאַמער, און אויפריכטיגער, דער ווערט אויסהאַלטן, דער וואָס בענוצט נישט די דאָזיגע איינגענשאַפטן, ווערט ממילא אַרויסגעשטויסן ווערען זי".

זעהר שעהן און העכסט ליבעראַל געטראַכט! די צרה איז נאָר, וואָס פאַר דער איצטיגער צייט און פאַר די לענדער מיט אַ פאַשיסטישן איינשטעל, אָדער מיט אַ שטאַרקער נייגונג צום פאַשיזם, איז דער ליבעראַלער פזמון פון „פרייער קאָנקורענץ" אַ ריינע ברכה לבטלה, דער פאַשיזם איז גראָד אויסן איינ־צוהאַלטן די פרייע קאָנקורענץ, אַרויסצושטויסן פון איהר פעלד גראָד יענע „פרעמד־שטאַמיגע", וואָס וואָלטן געקאָנט בעשטעהן זייער שטעטעל אין אַנ'אָפענעם, פרייען קאָנקורענץ־קאַמף.

בעטראַכטענדיג די גאַנצע לאַגע נישט נאָר אין ליטע, קומט קאַיריס אָט צו וועלכן אויספיהר:

„ביז איצט בין איך געווען מיט דער מיינונג, אַז נאָר פּאָליטישע דעמאָקראַטיע קאָן גאַראַנטירען גלייכע רעכט אויך יודען און קאָן צאַמען דעם ווילדען אַנטיסעמיטיזם, היינט אָבער האָט שוין אָט דער גיפט אויף אַזוי פיל פערסמט דעם אָרגאַניזם פון זעהר פיל פעלקער און לענדער, אַז עס איז שוין פאַר מיר אַ ספק, צי דאָ וואָלט זיין גענוג נאָר פּאָליטישע דעמאָקראַטיע, אפשר וואָלט דאָ קאָנען ראַדיקאַל העל־פען נאָר די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע".

אפשר! אָבער אַפילו ווען „גאַנץ זיכער", איז דאָס אויך אַ קנאַפּע טרייסט פאַר אונז, אונטער דעם ווערגענדיגן שלייף פון דער נייער עקאָנאָמיק און פון דעם סאָציאַל־עקאָנאָמישן פאַשיזם, וואָס שטעלט זיך אומעטום איין אין דער אָדער יענער פאָרם, קאָ־נען מיר נישט וואַרטן ביז די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע וועט טריאומפירען איבער אַלע איהרע שונאים און וועט אַראָפּנעהמען די שטריק פון אונזער האַלז. מיר מוזען זיך רעטען פון דעם אַנטיסעמיטיזם גראָד איצט און אין וואָס די דאָזיגע רעטונג זאָל נישט בעשטעהן, מוזען מיר איינזעהן, אַז ער האָט אויפגעהערט צו זיין אַ קלאַסען־דערשיילונג פון דעם קליינבירגערטום, ער ווערט אומעטום אַנ'אַלגעמיין־נאַציאָנאַלע דערשיי־נונג, וואָס פערסמט אַלע קלאַסען, אויך די אַרבייטער־שאַפט. מוז אויך פון אונזער זייט די רעטונג געזוכט ווערען אויף אַנ'אַלגעמיין־נאַציאָנאַלן וועג.

הערשעלע

ראָמאַנסען

דיינע אויגן

דיינע אויגן — בלויער האַוור,
אונטער זון צעשטראַלטן הימעל;
ווינקען הימיש, נאָהענט און חבר
אינ'ם טוי־שעשמעקטן אַוויר
וואַנפּט פערטוליען זיך אין דרימעל...

דיינע ליפּען — רויטע קרעלען
פריש פון תהום אַרויסגעהויבן;
שמייכלען חנעוודיג און קוועלען
פול מיט כישוף צוגעפּעלען,
קושען האַרציג־טריי און גלויבן...

דיינע אויערן — מושעל־צאַרטע,
פאָרן ברעג געשוועבט אין שטילע
ציהען, רייצנד אונבדערייטע,
סודי־סודות לאַנג געגאַרטע
פול חלומות זיך פערשפּילען, —

דיינע לאָקען — קאָרן־זאַנגען,
פונ'ם לייכטן ווינט צעהוידעלט;
האַלזע מילד אַרומגעפאַנגען
זייד פערוויקעלט פול פערלאַנגען
אינ'ם זיסן שלאָף פערטודלט...

ווי אַ מאָן־בלום

ווי אַ מאָן־בלום שטאָלץ און זיכער,
אינ'ם זוניג גאָלדען קאָרן, —
האָסטו שעהנע דורכגעפלאַטערט,
אויפגעבליצט און נישט געוואָרן.

ווי אַ מאָן־בלום העל און ליכט
קעגען הימעל אַ ווייס־בלאָהע, —
האָסטו שעהנע דורכגעפלאַטערט;
וועם געוועזען ביזטו ראוי?...

ווי אַ מאָן־בלום הייס און פלאַמיג,
אונטער תמוז־זון אַ רויטע, —
האָסטו שעהנע, דורכגעפלאַטערט;
וואס געוועזען ביזטו נוטה?!...

די געשיכטע פון יודען אין לאדז

דער דוחק אין לאדזער יודישען בעצירק

פון ד״ר פ. פרידמאן*)

דער בעפעהל (אוקאז) וועגען דעם יודישען בעצירק און וועלכער, ווי מיר האבען שוין דערמאנט איז געווען א רעזולטאט פון דער שקלא־וטריא, צווישען דער שטאטישער און וואיעוואדישער קאמיסיע, האט זיך סומך געווען אויף דער בעשטימונג פון דעם פירשט־נאמיעסטניק פון 7־טען מאי 1822, וועלכע האט אנגעזאגט דעם איינפיהר פון יודישען בעצירק, לויטן מוסטער פון ווארשע, אויך אין אנדערע שטעט פון קעניגרייך, אין דער טאט, האט מען אויפן סמך פון העקרעט פון 7־טען מאי 1822, אנגעהויבען איינ צופיהרען יודישע בעצירקען אין זגעזש (21־טען דעצעמבער 1824) און אין שעראדז, (8 נאוועמבער 1825), אין אלגעמיין זענען ביז 1833 איינגעפירט געווארען יודישע בעצירקען אין מעהר ווי דרייסיג שטעט פון קעניגרייך פוילען.

דאס געזעץ וועגען די יודישע בעצירקען איז אומעטום, גלייך, איינגעפאסט געווארען אין אנ׳אייננ־הייטליכען שאבלאן פון צעהן פונקטען. דער דאזיגער שאבלאן איז אויך געטריי קאפירט געווארען אינם דערמאנטען „אוקאז״, וועגען לאדזער, יודישען בעצירק. בלויז דער ארטיקעל 1 אין לאדזער „אוקאז״ וועלכער בעצייכענט דעם פערנעהם פון בעצירק, איז אנ׳אריגינעלער.

דער „אוקאז״ האט אנערקענט בעדייטענדיגע פערלייכטערונגען צו יענע יודען, וועלכע האבען צוליב זייער בילדונג ,פערמעגען און בעשעפטיגונג, ענטשפרעכען די אנשויאונגען פון דער דעמאלטיגער רעגירונג איבער דער „יודישער אויסבעסערונג״.

אין דער ווירקליכקייט אבער, האבען די פערלייכטערונגען, וועלכע זענען געווען איינגעהילט אין גייסט פון „יוזעפיניזם״ און זענען אין זייער אלגעמיינער טענדענץ געווען שטארק פערוואנדט מיט אנאר לאגישע געזעצען אין די גרעניץ־לענדער. פארלויפיג נישט געהאט קיין שום פראקטישען בעדייט פאר דער יודישער בעפעלקערונג אין לאדז, עס וואלט זעהר שווער געווען, צווישען אט דער ארימער און נישט, אין איראפעאישען גייסט געבילדעטער בעפעלקערונג אויסצוגעפינען אזעלכע מענשען, וואס זאלען ענטשפרעכען ,למשל, די בעדינגונגען פון ארטיקעל 3, פונקט 2, אדער פונקט 4, קאפיטאל פון צוואנציג טויזענד פוילישע גילדען, אדער געענדיגט א הויך־שול, (אויף די דעמאלדיגע, לאדזער בעדינגונגען, איז די סומע פון צוואנציג טויזענד פוילישע גילדען געווען זעהר א הויכע. אבער אין אנדערע שטעט האט מען פערלאנגט א בעווייז פון נאך גרעסערע קאפיטאלען, אין ווארשע, למשל, האט מען געפאדערט אויסצולעגיטימירען זיך פון זעכציג טויזענד פ. ג. רייכעם קאפיטאל, אין קראקע — פופציג טויזענד, אין וולאצלאוועק — דרייסיג טויזענד א.ד.גל.)

נאך שווערער אפשר, וואלט געווען אויסצוגעפינען מענשען, וואס זאלען ענטשפרעכען די בעדינגונגען פון ארטיקעל 3, פונקט 1, אותיות א. און ג. (קענען לייענען און שרייבען פויליש, אדער פראנצויזיש, אדער לכל הפחות דייטש, און איראפעאישע טראכט) למשל וועגען די ערשטע יודען, וועלכע האבען זיך געקליידט איראפעאיש, אלוא, די וועלכע האבען ענטשפראכען דעם אות ג. פון 1 פונקט און 3־טען (ארטיקעל, הערען מיר ערשט ארום 1840. דערפאר אבער האבען די ארטיקלען 3, פונקט 3, 8 און 9 (אויסמוטערען הייזער אויפן ארט פון געבויטע אדער אויף ליידיגע פלעצער), וועלכע זענען באר אויסען געווען דעם פארבוי פון דער שטאט, גיכער געהאט א רעאלען און פראקטישען בעטייט פאר דער יודישער בעפעלקערונג און האבען, געווירמאסען געליבערט די רעזולטאטען פון דעם „אוקאז״.

א בעדייטענדיגע פערערגערונג אין די בעדינגונגען, וועלכע זענען אנגעגעבען געווארען אין דעקרעט וועגען דעם לאדזער יודישען בעצירק איז געווען די אינטערפרעטאציע אין דעם ארטיקעל 2, וואס די קאמיסיע פון דער מאזאווישער וואיעוואדשאפט, האט געמאכט אין איהר שרייבען פון 23 יולי 1828:

„דאס אפקויפען פון האלצערנע הייזער ביי קריסטען אין די בעצירקען, וועלכע זענען אין די שטעט אלס וואוינארט פאר יודען אנגעמערקט, קען דערלויבט ווערען צו יודען נאר בתנאי, אז זיי זאלען די דאזיגע הייזער תיכף נאכן אפקויפען פונאנדערנעהמען און אויף די ליידיגע פלעצער געמויערטע אויפשטעלען.״

צוליב אט דער אינטערפרעטאציע זעהען אפילו אין אזא ענגען, יודישען בעצירק ווי לאדז, פיל קריסטליכע הייזער נישט געווען צוטריטליך פאר דעם יודישען קויפער ,אויסער, אז ער איז געווען א גענוג פערמעגליכער מענש, וואס זאל האבען געקענט אפקויפענדיג דאס הויז פון זיינע קריסטליכע בעלעבאטים, תיכף עס איינווארפען און אויף דעם ליידיגען פלאץ א מויער אויפשטעלען.

דער יודישער בעצירק אין לאדז איז געווען זעהר אנ׳ענגער, סך הכל האט ער נאר ארומגענומען צוויי קליינע גאסען, און דאס אויך נישט ביידע זייטען, נאר זייערע דרומדיגע און איין וואנד פון דעם קליינעם אלטען מארק, אין 1841, ווען דער דאזיגער קאמפלעקס איז שוין דורכאויס געווען פערבויעט, האט ער ארומגענומען 19 האלצערנע הייזער (אין פראנט)און פיר געמויערטע. א חוץ די געמויערטע, וועלכע זענען געווען שטאקיגע בנינים, זענען די איבעריגע געווען פארטער־הייזלעך, עס איז שווער געווען דארט צו לאקירען די גאנצע יודישע בעפעלקערונג פון דער שנעל זיך פונאנדערוואקסענדיגער אינדוסטריע־שטאט וועלכע האט אין 1825 (קרוב צו דער ענטשטעהונג פון יודישן בעצירק) געצעהלט קוים 342 יודישע נפשות און אין 1841 — 1359 יודען. אגב דארף מען געדענקען איז אפילו אט דער ענגער יודישער בעצירק נישט בעוואוינט געווען, אויסשליסליך פון יודען און דעריבער, איז ממילא קיין וואונדער נישט, וואס עטליכע יאהר נאך דער ענטשטעהונג פונ׳ם יודישען בעצירק, האבען זיך געהערט תרעומות אויף זיין פולקאמער איבערפילונג.

פון א בעשרייבונג פון 1833 בעקומט זיך פאל גענדיג כאראקטעריסטיש בילד, וועלכעס איז, העכסט ווארשיינליך נישט ווייט פון אמת:

„זייט איניגע יאהר איז אין דער היגער שטאט ...איינגעפיהרט געווארען א בעצירק... אין וועלכענס ענגיגקייט עס איז זיך זעהר שווער איינצוארדנען, הויפטזעכליך דערפאר, וואס אין איהם וואוינען א בעדייטענדיגע צאהל קריסטען, וועלכע האבען דארט זייערע געביידעס, געטנבער א.ד.גל. און פון וועלכע אויב אפילו עס זאל א יוד וועלען בעצאהלען דעם דרייפאכיגען ווערט, איז נישט מעגליך אפצוקויפען״. (בקשה פון ה. מאסקאוויטש צו דער רעגירונגס־קאמיסיע פאר אינערליכע און פאליצייענינים פון 17 דעצעמבער 1833 ארכ. פון אלטע אקטען, לאדז, קאט. נומער 1325).

כדי צו דערגענצען דאס בילד פון דעם אמאליגען יודישען געטא אין לאדז, דארף מען אויך געדענקען, אז נישט די גאנצע, היינטיגע וואלבארסקא גאס האט דעמאלט געהערט צום יודישען בעצירק: צו איהם האט געהערט נאר דער טייל, וועלכער שפארט־אן אן מארק, די צווייטע קני פון דער וואלבארסקע גאס איז בכלל נאך נישט געווען בעבויט, און דער טייל פון דער וואלבארסקע וואס געהט צו צו דער פולנאצנע ,האט, קודם כל געדינט אלס פערבינדונג צווישען דעם יודישען בעצירק און דער ביי שטאט. פון דער דאזיגער שכנות זענען די דייטשע ישובניקעס פון דער ביי־שטאט זעהר נישט צופרידען געווען, וויל ווי עס גייט אן דער אנקלאג פון די יודישע בעצירקס־איינוואוינער פון 1828 (איינגע טראגען געווארע דורך פנחס זאנענבערג), „האבען די איינוואוינער פון דער ביי־שטאט, כדי צו דאקו־

טשען די יודען, וועלכע זענען שוין גענוג בעוואלהט דעם וועג (וואלבארסקע—פולנאצנע) אונטערגעבראכט - ברענגט און די קאמוניקאציע (מיטן „בזשעזשינער טראקט״) איינגאנצען אפגעשניטען אזוי, אז דער האלץ־צופיהר קומט איצטער. אפט אן מיט שוועריגקייטען״.

טראץ אבער די אלע אומבעקוועמליכקייטען האט די יודישע בעפעלקערונג, הפנים אין סאמע תחילת אהן דעם מינדסטען מורמלען ,זיך אונטער געווארפען זייער גורל. שוין אין 1825 נעהמען זיך עטליכע יודען צו ליקווידירען זייערע אומבעוועגליכקייטען מחוץ פון יודישען רעוויר, פערקויפענדיג זיי צו קריסטען (למשל ליי סיגאל, פערקויפט זיין הויז אויף רוג ציגאנסקע (זגערזשער) און דרעווואנסקע, אין 1825, צו א קריסט. ארכ. פון אלטע אקטען,. לאדז, קאט. נומ. 3) און נעהמען זיך איינ טענסיוו צו בעבויען דעם פאר זיי בעשטימטען בעצירק. שוין אין 1825 הויבען אויפן אלטען מארק אן צו מויערען זייערע הייזער: מענדעל ארבאך און ליי בראנאווסקי. ליי בראנאווסקין שרייבט דער לאדזער בירגערמייסטער צו גרויסע פערדינסטען אין דער ריכטונג ווייל ליי בראנאווסקי האט אנגעהויבען (דער ערשטער אויפן אלטען מארק) דעם בוי פון א געמויערטען הויז, „איז געווען דער פועל־יוצא דערפון אז אויך אנדערע יודען האבען חשק בעקומען און אונטערגענומען עהנליכע בנינים״.

אין צוזאמענהאנג טאקע מיט דעם א בנין, איז כדאי צו פערצייכענען אנ׳אינטערעסאנטען פראצעס, בנוגע דעם צושטעל פון בחנם׳דיג האלץ פון די רעגירונגס־וועלדער פאר בראנאווסקיס בנין: צוליב דעם, וואס אלע קריסטליכע איינוואוינער פון לאדז, ווי אויך אימיגראנטען, האבען צו זייערע בנינים (נעבען אנדערע הנחות) בעקומען האלץ בחנם פון די רעגירונגס־וועלדער, האט זיך אויך בראנאווסקי געווענדעט מיט אנ׳ענטשפרעכענדיגער בקשה צום קאמיסאר פון לענטשיצער קרייז, די בקשה, וועלכע איז, אגב, הייס אונטערשטיצט געווארען פון לאדזער בירגער מייסטער האט דער קרייז־קאמיסאר אפגעווארפען מיט פאלגענדיגער מאטיווירונג: „עס קען נישט געשעהן ווי אלס קעגענזאץ צו די פרינציפען און רעכטען פון דער שטאטישער געמיינדע״.

די סיבה פון דעם אפזאג, וועלכע איז אין דער תשובה פון קרייז־קאמיסאר זעהר נישט בולט אנגעגעבען געווארען, איז, העכסטווארשיינליך, געווען די זעלבע, וואס אין 1836, ביי אזא עהנליכען אפזאג, אויף דער בקשה פון ס. זאלצמאן, דעמאלט האט די וואיעוואדישע קאמיסיע אין איהר אפזאג ,אפען דער קלערט, אז „צו די וואלדאטען („דאבראזשע־סטווא״) זענען נאר בערעכטיגט מיטגלידער פון דער קריסטליכער געמיינדע...

(ווייטער זעה 15־טע זייט)

*) איבערגעגעבען צום דרוק דורך דער לאדזער יודישער געזעלשאפט פאר לאנדקענטשאפט.

א סוף צו די נדנים!...

א פרעהליכע בשורה פאר טאטע־מאמעס

פון י. אבערזשאנעק

דער ווארשאווער פעראיין „הכנסת־כלה״, האט זיך געווענדעט צום ראבינאט מיט א ביטע, אויסצופועל׳ן ביי דער יודישער אגענץ סערטיפיקאטען פאר מיידלעך, וואס קענען אין פוילען נישט טאן קיין שידוכים. ווען זיי וואלטען בעקומען סערטיפיקאטען, וואלטען זיי געקאנט חתונה האבען אין פוילען אהן נדן, אדער וואלטען געפונען חתנים אין ארץ־ישראל. די דעלעגאציע האט ערקלערט, אז פון פוילען אליין קען מען עקספארטירען צעהנדליגער טויזענדער מיידלעך

(פון דער פרעסע).

די היינטיגע וואך איז עס געווען. דער עולם האט נאך פעסט געשלאפען. אימיצער טראבענצען־ווען אין דער טיר און געקלאפט האט מען, אז ביי יעדען קלאפ האבען געציטערט די ווענד. נאך יעדען קלאפ איז אראפגעפאלען א שטיק סופיט, א קלאפ און א שטיק קאלך, א קלאפ און א שטיק שויב איז ארויס.

פון דעם קלאפען האט זיך איבערגעוועקט דאס בני־הבית. דאס ווייב, די קינדער, אפילו די שכנים האבען זיך אויך אויפגעכאפט.

— ווער קען דאס זיין? ווער קען דאס קלאפען אזוי פריה און מיט אזא אימפעט? נישט אנדערש דער קאמארניק. ווער דען האט דאס די העזה אזוי צו קלאפען אין דערצער פארטאג.

אין אפשר א טעלעגראמע? אפשר פון אמעריקא? — האט מיין ווייב מיט א ציטערדיגער שטים געזאגט.

בין איך דאך פארט א שוויקעל מאנספערשוין, האב איך מיר איינגעשטעלט דאס לעבען און צו צו דער טיר.

— „קטא טאם?״ — האב איך געפרעגט און ס׳האט מיר געקלאפט א צאהן אין א צאהן. דאס הארץ האט מיר געצאפלט ווי א לעבעדיגער שלייען...

— איך... איך... עפענט — האב איך געהערט א בעקאנטע שטים.

— ווער איז דער איך? האב איך ליכטער אפגעאטעמט, הערענדיג א יודיש קול.

— נו, איך, מענדעל!

— וועלכער מענדעל?

— איך, מענדעל פיטשעס... עפענט, מיין יחוסענע איז אויך דא.

ווי איך האב געעפענט די טיר, איז אריינגעכאפט דער קליינער מענדעלע צוזאמען מיט דער מענדעלאווע. ביידע האבען זיי אויסגעשריגען מיט איין קול:

— שוין! שוין!

— וואס שוין? וואס איז געשעהען? איהר זענט בעגליקט געווארען?

— אבער נאך וואס נ״ר א גליק! נישט בלויז איך, איהר אויך, און אלע טאטע־מאמעס.

— איך פערשטעה אייך נישט, ר׳ מענדעל, רעדט קלארע דבורים, וואס שוין? וואס פאר א ישועה?

— וואס? עץ ווייסט טאקע גארנישט? — האט מיך די מענדעלאווע אנגעכאפט פאר די קלאפעס און האט מיך געגומען שאקלען ווי א לולב.

— פאני מענדעלאווע, זאגט שוין גיכער, ציהט נישט אויס די נשמה — האט מיין יודענע זיך גע־בעטען.

— אט, נאט, לעזט, איהר זעהט, וואס ס׳־שטעהט אין דער צייטונג? אנ׳עקספארט קיין ארץ־ישראל. מ׳וועט... מ׳וועט... מ׳וועט עקספארטירען רען קיין ארץ־ישראל טויזענדער... טויזענדער...

— ר׳ מענדעל, איהר זענט חלילה פון זינען אראפ! וואס פאר א שייכות האט איהר, צי איך, מיט עקספארט? זאלען זיך די פאבריקאנטען פרע־העז, וואס האט איהר צו עקספארטירען? איהר דלות קענט איהר זיך האלטען אין גלות, און עפעס אנדערש האט איהר דאך נישט צו עקספארטירען

— אזוי האב איך געפרעגט ר׳ מענדלען.

— ר׳ שמשון בעריש, איהר לאזט דאך מיך נישט ענדיגען. לאזט מיך ענדיגען, וועט איהר זעהען, אז איך האב שוין יא וואס צו עקספארטי־רען. איך האב וואס צו עקספארטירען, און אפילו איך פעהלט אויך, נישט דער עקספארט־ארטיקעל.

— וואס פאר אנ׳ארטיקעל? בין איך געוואר־רען בייגערינ.

— אט אזוי, לאזט מיך ענדיגען. טויזענדער כלה־מיידלעך וועלען עקספארטירט ווערען פון פוי־לען קיין ארץ־ישראל. אין ארץ־ישראל זוכט מען די „סחורה״ מיט ליכט... איהר הע־ט, ר׳ שמשון בעריש — מיט ליכט!

דא איז ערשט ר׳ מענדעלע אריין אין דער ראל, און גענומען רעדען מיט היץ:

— ר׳ שמשון בעריש, איהר ווייסט וואס פאר א ישועה דאס איז? איהר ווייסט וואס פאר אנ׳־אויפראכטעניש דאס איז פאר אונז טאטע־מאמעס? א קלייניגקייט. מיר וועלען מיט איין קנאק פטור ווערען פון דער בראך - סחורה... מיט איינמאל אראפשטרן אנ׳עול פון קאפ, אויס „שו־עכצען״. אויס „פשיענטשעס״, אויס „הערבאטקעס״ אויס שדכנים, אויס שדכנות־געלה, אויס תנאים׳ס, אויס חתן־מתנות און דער עיקר — אויס נדנים!....

שטעלט אייך פאר, און א שיינעם פריהמאר־גען, וועלען אונזערע טעכטער בעקומען סערטי־פיקאטען. מ׳וועט זיי אויפלאדענען אויף דער באהן און אדיאזד!... פונקט אזוי ווי ס׳איז היינט דא אנ׳עקספארט אויף ציגענע הויזען, אויף וויגאניער־שטרימפ — פונקט אזוי וועט זיין אנ׳עקספארט אויף כלה־מיידלעך. קיין ארץ־ישראל וועט אפ־געהן א צוג. א וואגאן שקארפעטקעס, א וואגאן באזשטיכלעך און... א וואגאן כלה־מיידלעך.

און ווייסט איהר, ר׳ שמשון בעריש, וואס פאר א צימעס מ׳וועט מאכען מיט אונזערע מיידלעך? אזוי ווי זיי וועלען אראפגעהען פון דער שיף, וועלען זיי בעלאגערט ווערען פון די ארץ־ישראל־דיגע אויסגעהונגערטע ווייבערלאזע בחורים. יעדע מיידעל וועט האבען צעהן כאמאטארען. די בחורים וועלען שרייען:

— פריילין, איהר ווילט חתונה האבען?

— פאני צנקא, איך נעהם איהן אזוי ווי זי געהען און שטעהען.

— „באריטניא, יא גאטאוו זשעניטסא נא וואס״. איבערע טעכטער וועלען פערהייסען די צוד־

לעך, וועלען די בחורים אפמעסטען פון קאפ ביז פיס און משה גרויס וועלען זיי ענטפערען:

— „פשעפראשאם באררזא.

— „מאם טשאס״.

— „ביע פאלי שען״.

אונזערע טעכטער אין ארץ־ישראל וועלען זיך קלויבען חתנים ווי די ליעזעלקעלעך. איינער וועט זיין צו קליין, דער צווייטער — צו הויך, איינער וועט זיין צו דיק, דער צווייטער — צו דאר, זיי וועלען זיך קלויבען, וואס איז? פארוואס זאלען זיי נישט קלויבען? זיי זענען, דאך עפעס אין ארץ־ישראל! דאס קוראנטסטע סעזאן־ארטיקעל... נישט קשה זיי קענען זיך איינרעדען.

— איצט ,ר׳ שמשון בעריש, זענען טעכטער געווארען אויס צרה אין שטוב. מ׳וועט שוין נישט זאגען: „צעהן טעכטער איז נישט קיין געלעכטער״. פערקעהרט: צעהן טעכטער איז היינט א געלעכטער א טאכטער וועט פון איצט אן זיין א גליק. פון איצט אן, אז ס׳וועט געבוירען ווערען א מעדעל, וועט מען ווינשען:

— „איהר זאלט זי מגדל זיין לחופה ול׳סערטי־פיקאט״...

און די בחורים? האא, האא. זיי וועלען שוין פון איצט אן נישט אזוי שטעהען אין גרויסען. „א ביע דאסטעמפ״. מ׳וועט זיי שוין נישט וועגען אויפן לדיט און אויפן דעקא. זיי וועלען שוין איצט נישט זאגען צום מחותן: ברוך משלם, טאמער נישט איז „ביע פאאדען״. זיי וועלען שוין פון איצט אן נישט אנפרעסען די בייגער ביים מחותן און צום סוף הייסען זיך געבען א „פאדוושקע״. וועט קומען א שדכן, וועט מען איהם ווייזען די טיר:

— פעטער, טראגט אייך אפ, מיין טאכטער האט א סערטיפיקאט, און זי דארף אלע לאדזער בחורים אויף טישאנצע כפרות.

מיין ר׳ מענדעלע האט נישט געענדיגט. האט געכאפט די מענדעלאווע און אוועק אויפוועקען אנ־דערע טאטע־מאמעס אנזאגען די גוטע בשורה.

— נו, וואס זאגט איהר צו ר׳ מענדעלען? אפשר איז ער גערעכט. אפשר איז שוין טאקע גע קומען א ישועה אויף אונזערע כלה־מיידלעך? אפשר וועט שוין טאקע בעקומען א סוף צו די אפעטיטען פון די באכאלנע בחורים!...

אפשר וועט זיך טאקע אנהייבען אנ׳עקספארט אויף כלה־מיידלעך? — הלוואי, טאטע זיסער!...

אויפ'ן טייך

דערצעהלונג

פון י. ל. שאצקי

אַלץ שטייט שוין גרייט צום אָפּשווימען...

מאַקסים זיצט אויפ'ן קאָפּ פון פּליט, זיין געהילף אַנטאָני, אַ יונגער שגץ, אויפ'ן עק פון די קלעצער. —

די שליוזען זענען געעפענט, ס'וואַסער קייקלט זיך אַראָפּ מיט אַ ליאַרם, מיט אַ קלאַפּ, ריכטיג ווי מ'וואָלט אַ ביזע חיה אַראָפּגעלאָזען פון קייט, — ריהר זיך — שרייט אויס מאַקסים און צלמ'ט זיך איבער. —

אַ פּלוסק איבערן וואַסער — און איינע נאָך די אַנדערע ווי גיגאַנטישע שיפען ריהרען זיך די פּליטען.

מיר לויפען דורך די שליוזען, די כוואַליע גיט אונז אַ כאַפּ אונטער און ווי אַ פּילקע גיט זי אונז אַ טראָג, באַרג אַראָפּ אין קעסעל־גרוב. —

מיר דוכט אונזער פּליט לויפט צום גרונט, דאָס וואַסער לויפט אַרויף, בעשפּריצט אונז מיט ווייסע שוים, לויפט אָפּ באַלד צוריק און דער פּליט שווימט אַרויס אויפ'ן פלאַך...

— איצט, אַנטאָני, — ווענדעט זיך מאַקסים צו זיין געהילף — זענען מיר שוין אַרויף אויפ'ן דרך — ליג אַן פייער. שטעל אַוועק דעם טאָפּ אויפ'ן דרייפוס און קאָך אָפּ קאַרטאָפּעל. —

— הערסט, ברודער — קעהרט ער זיך אום צו מיר — אויב דו ווילסט מיטמאַכען מיט אונז די נסיעה אויף די פּליטען קיין אויסלאַנד, זאָלסטו זיך צוגעוואוינען צו אונזערע מאכלים. דער עיקר וואַרף אַוועק די שטאָטישע מנהגים ביי אייך. עסט מען אויפ'ן זייגער — פריהשטיק, מיטאַג, אַווענדברויט — ביי אונז עסט מען אַ גאַנצען טאָג... פערשטעהסט דו מיך, ברודער, דער טייך, דאָס איז אַזאַ בעשעפעניש, וואָס מאַכט אַפּעטיט. —

אַ גאַנצען טאָג וועט דיר די זון ברענען, אַ ווינטעלע וועט דערקיהלען, אַ רעגענדל וועט דיר די שטויב אָפּוואַשען און דו שנייד דעם שוואַרצען לאַבען ברויט, שייל די געקאָכטע קאַרטאָפעל און פערבייס מיט די געזאַלצענע הערינג...

מאַקסים בעלעקט זיך אַזש. — עה, ברודער, צולאָזט ער זיך ווייטער, נעהמט אַרויס אַ שוועבעלע און פערריכערט זיין לאַנגע ליולקע, פּיקעט און לאָזט אַרויס אַזאַ שטינקענדיגען רויך, אַז מיר ווערט ביטער אין די אויגען — דער טייך — דאָס איז מיין לעבען, מיין חיות...

בעטראַכט ווי ברייט ער האָט זיך צוגעגאָסען. מיט וואָס פאַר אַ רחבות ער שווימט זיך אָהן אַ גרעניץ און אָהן אַ סוף, ביז ער פאַלט זיך אַריין אין ים און ווערט דאָרט אומבעמערקטערהייט פערשוואונדען.

— הער נאָר, מאַקסים, האָב איך איהם איבערגעהאַקט — וואו וועלען מיר שלאָפען?

ער צולאַכט זיך.

— אפשר ווילסטו אַ פּאָר פּערינעס מיט אַ פּאָר מאַטראַצען, מיין אידעלער גראַף? זעהסט דאָס בידעל, וואָס אַנטאָני האָט אויפגעשטעלט? אַ פּאָר קוליעס שטרוי, די מאַנטלען צו קאָפּענס און דו וועסט ברודער, אַזוי געשמאַק כראָפּען, אַז דונערן וועלען דיר נישט אויפוועקען.

— ביי אונז איז אַלץ פּשוט — (מאַקסים האָט ליב געהאַט צו פילאָזאָפירען) מיר זענען נאַטור־מענשען. ביי אייך אין שטאָט האַלט מען זיך אין איין טוליען — אַ קישען אונטערן קאָפּ, אַ קישען אונטערן זייט, דאָ איז אייך צו ווייך און שטעכט [illegible] אויפגערעגט, שטענדיג מיט אַ זויערע מינע, ריכטיג, ווי אַ שלאַנג וואָלט אייך געביסען. מיר זענען שטענדיג מונטער, מיר האָבען נישט קיין פּרעטענזיעס, אָפּגעגעסען, אָפּגעזונגען אַ לידעל, פערריכערט די ליולקע, זיך גוט אויסגעשלאָפען און ווייטער צו דער אַרבייט...

פון ווייטען הערט זיך אַ געריוש... אַ גרויסע שיף לויפט אונז מיט אַ רעש אַנטקעגען.

די רעדער פּאַטשען און די וואַסער־כוואַליעס הויבען זיך און לאָזען זיך אַראָפּ, די סירענע פייפט אַ סיגנאַל, —

— פערקירעווע צום ברעג שרייט מאַקסים.

מיר דרייען זיך אויס צום פערוואַקסענעם ברעג. די זון, אַ רויטע, אַ צעפלאַמטע לאָזט זיך אַראָפּ ערגעץ ווייט אויפ'ן טייך.

— דאָ וועלען מיר זיך אָפּרוהען, — זאָגט צו מיר מאַקסים — און צונעכטיגען — פערשטייסטו מיר. ביינאַכט איז אַ סכנה צו פאָהרען מיטן פּליט. מ'קען אַרויפפאָהרען אויף אַ פלאַכען זאַמדיגען אָרט, דעמאָלט וועסטו זיך שוין אַזוי גיך נישט ריהרען...

אַנטאָני נעהמט אַראָפּ דעם קאָכעדיגען טאָפּ מיט קאַרטאָפלעס פון דרייפוס — עס האָקט אַ גרויסע פּאַרע — וואַרפט צו אויפ'ן קאַסטער אַ פּאָר שטיקלעך כוואַראַסט און דאָס פייערל צוקנאַקט זיך ווידער, לאָזט אַרויס אַ גרויסען רויך און צוטרייבט די קאָמאַרעס, וואָס פאַלען אָן ווי משוגע'ס און צובייסען די גאַנצע לייב —

— עס און קלער נישט — זאָגט צו מיר מאַקסים — טרייב אַוועק אַלע דייגע געדאַנקען — שייל די קאַרטאָפּעל, פערבייס מיט די הערינג, און קרוג שטייט מילך — פערטרינק!...

מאַקסים ווישט אָפּ זיינע וואָנסעס, צלמט זיך, איבער. נעהמט אַרויס זיין ליולקע און לאָזט אַרויס אַ וואָלקען רויך. — איצט, ברודער, זאָגט ער — קום אין בידעל. מיר וועלען זיך ווי די גראַפען אויסציהען, אויפ'ן שטרוי און מיר וועלען אָביסעל באַליאַקען. עס איז נאָך גענוג פריה.

אַנטאָני האָט זיך פערקליבען אויפ'ן ברעג פון פּליט, אַרויסגענומען פון ערגעץ אַ גאַרמאָשקע, אַריינגעטאָן די אויגען אין טייך און אָנגעהויבען ריפּען שטילערהייט עפּעס אַן אומעטיקס —

— וואָס זאָגסטו אויף דעם בחור? — ווענדעט זיך צו מיר מאַקסים — ער איז גאָר אַן איבערגעביטענער, זינט ראָזאַ איז פון אונז אַוועק, — ווער איז די ראָזאַ? — פרעג איך שטאַרק פעראינטערעסירט, — עך, ברודער, צעלאַכט זיך מאַקסים, כאַפּט אַרויס די ליולקע פון מויל און הויבט אָן שטאַרק קלאַפּען מיט איהר אויפן קלאָץ — דאָס איז אַ גאַנצער ראָמאַן — אַ דראַמע, וואַרט, איך וועל דיר דערציילען. — ער שטאָפּט אָן געטריקענטע צעריבענע בלעטער אין ליולקע, פערריכערט, לאָזט אַרויס אַ קוימען מיט סאַזשע און הויבט אָן, —

— דאָס האָט פּאַסירט פאַראיאָהרען זומער, ווען מיר זענען געשוואומען מיט די פּליטען צו קעניגסבערג — עס איז געווען איך געדענק ווי איצט, אַ שיינער רוהיגער זומער־פאַרנאַכט, מיר זענען צוגעשוואומען צום ברעג פון אַ גרויסער שטאָט.

אַנטאָני איז אַוועק אַהין פאַר אונז אויסקויפען פּראָוויזיע. איך בין געבליבען אַליין, איך קום זעלטען אין שטאָט. ווייל איך האָב איהר פיינט.

איך זיץ זיך אַזוי פערטראַכט. שייל די קאַרטאָפעל, זעה איך פּלוצלינג עס שטייט נעבען מיר אַ יונגע מיידעל, האַלט די אויגען אַראָפּגעלאָזען און רופט מיר שטיל „מאַקסים".

דעם אמת וועל איך דיר זאָגען, אַ כעס האָט זיך אין מיר אָנגעצונדען, אין נאַטור בין איך נישט קיין שלעכטער. אָבער פרויען אויפ'ן פּליט — דאָס לייד איך נישט. דער פּליט דאָס איז מיין הייליגטום.

— הער נאָר, מאַך איך צו איהר — זאָלסט זיך שוין אָפּטראָגען פון דאַנען, אויב דו ווילסט זיך נישט טובל זיין אין טייך.

איך זעה פּלוצלינג — זי לאָזט זיך אַראָפּ אויף די קני פערבראָכען מיט די הענט און הויבט אָן וויינען.

דאָ האָב איך שוין מעהר נישט געקענט אויסהאַלטען. טרעהרען, דערהויפּט ביי פרויען, דאָס איז צו מיין האַרץ, ווי וואַקס צום פייער...

איך הויב איהר אויף פון די קני, גיב אַ קוק אין איהר געזיכט -- אַ בילד, אַ פערשוין, זאָג מיר, זאָג איך צו איהר, וואָס פאַר אַן אומגליק האָט דיר געטראָפען?

דאָ האָט מיר שוין ראָזאַ (אַזוי האָט מען איהר גערופען) אויסדערציילט איהר גאַנצע האַרץ...

איהרע עלטערען, פאַנאַטישע יודען, האָבען ערגעץ אַרענדירט ביי אַ פּריץ אַ הויף, ביי זיי איז געווען אַן עקאָנאָם — אַ יונגער אינטערעסאַנטער קריסט און אין באַהעלטענעם וועלדעל האָט זיך פערוועבט אַ ליבע, געוועהנליך מיט אַ פייער, מיט אַ ברען...

די עלטערען האָבען דעם עקאָנאָם אַרויסגעיאָגט, איהר פערשפּאַרט אין אַ בעזונדערן צימער און געהאַלטען שטרענג ביז זי וועט זיך אַרויסשלאָגען פון קאָפּ.

אָבער די ליבע ברענט אייזען.

זי האָט זיך אַרויסגעריסען פון געפענגניש, אַנטלאָפען צו איהר געליבטען, זיך געשמדט, חתונה געהאַט, אָנגעהויבען מאַכען אַ לעבען, אָבער נישט אויף לאַנג. דער מאַן האָט נישט געקראָגען קיין אַרבייט, אָנגעהויבען שיכורן, אָנטון דער ווייב געברענטע לידען, ביז דער לעבען איז איהר נמאס געוואָרען און זי איז אַנטלאָפען פון איהם.

וואָס זאָל זי איצט טון? די וועלט איז איהר פרעמד, אַרבייטען קען זי נישט, די עלטערען וועלען איהר פערשטויסען, האָט איהרע אַ פריינדין איהר געגעבען אַן עצה, זי זאָל זיך דערשלאָגען צו מיר אויפ'ן פּליט, וועט זי דערפאָהרען ביז קעניגסבערג, שפּראַך קען זי, וועט זי ווערען אַ גובערנאַנטין... און אויב דו, מאַקסים, וועסט אויף מיר נישט רחמנות האָבען, שפּרינג איך גלייך אַריין אין וואַסער און נעם זיך דאָס לעבען.

מיר איז שוין אַלץ איינס — גוט, וואָס האָב איך געקאָנט טון?

איך האָב אַ פּראָסטע האַרץ, אָבער אַ מיטפיהלענדיגע. זאָל איך אומברענגען אַזאַ יונגע בלום פון דער וועלט? וואָס איז זי שולדיג?

דאָס לעבען, אייער שטאָטישער לעבען האָט איהר צעבראָכען. זי האָט זיך אָפּגעשטעלט — וואָס זאָל איך דיר זאָגען? ווי אַ שטילע טויב איז זי אַרומגעגאַנגען איבערן פּליט, שטענדיג פערקלערט, שטענדיג עפּעס געזוכט אין טייך.

אַנטאָני האָט פּשוט זיך אין איהר פערליבט, זי האָט אונז געקאָכט עסען, פערריכט אונזער וועש ריכטיג ווי אייגענע שוועסטער, איינמאָל איבערפריה — איך כאַפּ זיך אויף — זי איז נישטאָ —

אַנטאָני און איך האָבען געשריגען, גערופען, דער בחור איז שיער נישט משוגע געוואָרען — —

מיר האָבען פערשטאַנען...

איהר האַרץ האָט נישט אויסגעהאַלטען, זי האָט זיך דערטרונקען... אַ גאַנצען טאָג האָבען מיר אויף אַ לאָדקע מיט באָסאַקעס געזוכט איהר טויטען קערפּער, אָבער אומזיסט — דער שטראָם האָט שוין ערגעץ פערטראָגען, אומעטיג, טרויעריג איז געוואָרען ביי אונז אויפ'ן פּליט, —

פערשטייסטו מיר, ווען דו האָדעוועסט אויס אַ הינדעלע — פריהער שיילט זיך אַרויס פון איי אַ פּיטשינקע, פּוכיגע בעשעפעניש, נאָכדעם וואַקסט עס אונטער, הויבט אָן סאַקאַטשען. דו וואַרפסט איהר קערנער און רופסט: טשיפּ, טשיפּ, טשיפּ! און זי לויפט צו מיטן שנאַבעלע און פּיקט, און פּיקט, נאָך דעם קומט אַ רויבער אַ שוליאַק, גיט איהר אַ כאַפּ פאַרן העלדזעלע און טראָגט איהר אַוועק אין דער הויך...

טוט דיר נישט ווי ס'האַרץ?

זעהסט אַנטאָנין, ווי ער האַלט איינגעגראָבען די אויגען אין וואַסער און זוכט?

דאָס זוכט ער ראָזען...

וועסט זעהן: מיר דוכט, אין אַ שיינעם פריהמאָרגען וועל איך איהם אויך נישט געפינען...

— כאַ, כאַ, כאַ, — צעזיפצט זיך מאַקסים — אַ מאָדנע וועלט, אַן אומגעלומפּערטע וועלט — צו ברודערל, שוין צייט כאַפּען אַ דרעמעל.

— הו — האַ, — האָט אַ געשריי געטון פון צווייטען ברעג אַ סאָווע אַ גאַנצע מחנה זשאַבעס האָבען זיך ערגעץ צערוקט אין אייאיר און אָנגעהויבען קוואַקען מיט זייערע הייזעריגע שטימעס...

לעם אונזער פּליט האָט אַ גרויסע פיש געגעבען מיטן עק אַ פּאַטש אין וואַסער, דער פייער פון קאַסטער האָט איהר צוגעצויגען, און הערענדיג, אַז מענשען ריהרען זיך, איז זי פערשוואונדען.

אַנטאָני ריפּעט נאָך אַלץ עפּעס אַ שטילען ניגון און בלאָנדזשעט מיט די אויגען אין וואַסער...

די נאַכט רוקט זיך אָן...

קאצקער בית=המדרש איז געווארען פוסט

פון מנשה אונגער

נאָך דעם אַזוי גערופענעם „גרויסען פרייטאָג־צו־נאַכטס", וואָס האָט געבראַכט דערצו, אַז דער קאָצקער רבי האָט זיך פערשלאָסען אויף גאַנצע 23 יאָהר, האָט זיך פון אָנפאַנג געדאַכט, אַז דאָס פייער פון קאָצק וועט זיך פערטראָגען איבערגאַנצען קיין איזשביצע, צו ר' מרדכי יוסף'ן. אָבער דעם „חידושי הרי"ם" איז געלונגען צו דערהאַלטען דעם דרך.

גרינג איז עס איהם פונדעסטוועגען נישט אָנגעקומען און כדי צו כאַראַקטעריזירען, ווי שווער עס איז אויך געווען יעדער חסיד צו פערשטעהען, וועלכער דרך עס איז דער ריכטיגער, וועל איך דאָ ברענגען די לעגענדע וואָס ווערט דערצעהלט וועגען דער רבין ר' יחיאל מאיר גאָסטינינער, וועלכער איז געווען אַ קאָצקער חסיד און אַן אמת'ער איש־תמים.

און דערצעהלט ווערט, אַז נאָך דעם, ווי דער קאָצקער רבי האָט זיך פערשלאָסען און איזשביצע האָט אָנגעהויבען צו „קעניגען", האָט ר' יחיאל מאיר גאָסטינינער לגמר נישט געוואוסט וואוהין ער זאָל פאָהרען. ער האָט זיך אָבער אַרויסגעלאָזט פון זיין שטאָט „צום רבין" און האָט אמת'דיג געגלויבט, אַז געהענדיג אַזוי, וועט מען איהם אויפ'ן וועג מגלה זיין, צו וועמען ער זאָל פאָהרען... ווען ער איז געקומען אויפ'ן שייד־וועג, דאָס הייסט: דאָרט, וואו איין וועג פיהרט קיין קאָצק און דער צווייטער קיין איזשביצע און מן השמים האָט מען איהם נאָך אַלץ נישט מגלה געווען וואוהין צו פאָהרען, האָט ער פאַר גרויס צער זיך אַוועקגעלייגט אינמיטען וועג און האָט אָנגעהויבען ביטער צו וויינען. ער האָט געבעטען ביי גאָט ער זאָל איהם ווייזען דעם ריכטיגען וועג, וואו ער זאָל געהן: צי קיין קאָצק, צי קיין איזשביצע, און אַזוי איז ער אָפּגעלעגען — דערצעהלען די חסידים — אַ גאַנצען מעת־לעת און האָט זיך נישט געוואָלט ריהרען פון אָרט, ביז מען האָט אין הימעל זיין תפילה צוגעהערט און פּלוצלונג האָט זיך פאַר זיינע אויגען ענטפּלעקט אַ פייערדיגער זייל, וואָס שטייגט אין הימעל אַריין. האָט ער פערשטאַנען, אַז מען הייסט איהם געהן דאָרט אַהין, האָט ער אָנגעהויבען געהן אַזוי צו דעם פייערדיגען זייל צו, איבער נישט אויסגעטראָטענע וועגען, ביז ער איז פּלוצלונג אָנגעקומען קיין קאָצק און דערזעהן, אַז דער פייערדיגער זייל געהט אַרויס פון חדר, וואו דער קאָצקער רבי איז געזעסען פערשלאָסען.

אָבער נישט אַלע חסידים האָבען געהאַט אַזאַ התגלות פון הימעל. זיי האָבען זיך געלאָזט קיין איזשביצע און קאָצק איז געבליבען ליידיג...

און אין דער אמת'ן האָט דער איזשביצער ווייטער ממשיך געווען דעם דרך פון קאָצק, נאָר מיט ווייניגער פייער. ער אַליין, דער איזשביצער, איז געווען מעהר „נוח לבריאות", ווי דער קאָצקער. ער האָט אויף מענשען נישט געשריגען, נאָר האָט זייערע קליינליכע תאוות צונישט געמאַכט מיט אַ גלייכווערטעל.

די איזשביצער חסידים, האָבען אָבער נישט גענוי פערשטאַנען, וואָס עס האָט געבראַכט דערצו, אַז ר' מרדכי יוסף, דער גרעסטער חסיד פון קאָצק, האָט זיך אָפּגעריסען פון רבין, און די חסידים די יונגעלייטלעך, וואָס האָבען שוין דעם קאָצקער רבי'ן נישט געהאַט געזעהן, האָבען זיך [illegible] שוין דערלויבט צו רעדען אויף קאָצק.

און עס האָט זיך צופלאַקערט אַ גרויסע מחלוקה צווישען איזשביצע און קאָצק, וואָס האָט אָנגעהאַלטען ביז צום קאָצקערס פּטירה.

די שנאה צווישען איזשביצע און קאָצק האָט זיך צופלאַקערט אַזוי ווייט, אַז אויפ'ן וועג זענען געשטאַנען איזשביצער חסידים און האָבען געריסען ביי די פּאַלעס און נישט געלאָזט פאָהרען קיין קאָצק. זיי האָבען דערנאָך אַפילו געזאָגט, אַז אויב די קאָצקער חסידים וועלען האָבען אַ שכר אויף יענער וועלט, וועט עס נאָר זיין דערפאַר, וואָס העלפט וועג זענען זיי געפאָהרען קיין איזשביצע, ווייל, ווי ס'איז שוין פריהער דערמאָהנט געווען, איז אין מיטען שאָסע געווען אַ שייד־וועג — איין וועג איז געגאַנגען קיין איזשביצע און איינער קיין קאָצק.

אָבער די רעכטע מחלוקה איז ערשט פאָרגעקומען שפּעטער, ווען קאָצק האָט צוריק בעקומען זיין גלאַנץ. דעפּאַר האָט די ערשטע צייט דער גרויסער קאָצקער בית־מדרש געפּוסטעוועט און ווען ר' יחיאל מאיר גאָסטינינער איז אָנגעקומען קיין קאָצק האָט ער דאָרטען געטראָפען נישט מעהר ווי אַ מנין יודען. זיינע ערשטע דיבורים זענען געווען: „... אַז עס איז נאָך דאָ אַ מנין יודען צווישען אונז — האָב איך שוין קיין מורא נישט"..

דער חידושי הרי"ם האָט זיך אָבער נישט געוואָלט בעפרידיגען מיט איין מנין יודען. ער איז [illegible] גאַנצע טעג אַרומגעגאַנגען זעהר פערזאָרגט און געזוכט מיטלען ווי אַזוי צוריק אויפצולעבען קאָצק.

צווישען די צעהן יודען האָט זיך אויך געפונען איינער, ר' וועלוועלע דיין, וועלכער האָט שוין מעהר נישט געהאַט קיין צורת בן אדם פון דעם כסדרדיגען פאַסטען זיך מסגף זיין.

ער, וואָס האָט אפשר איבערגעלעבט די גרעסטע טראַגעדיע און אין יענעם „גרויסען פרייטאָג־צו־נאַכטס", האָט זיך נאָך מעהר בעפעסטיגט זיין גלויבען, אַז שולדיג אין דעם אַלעם זענען די חסידים אַליין, ווייל זיי האָבען זיך נישט גענוג מטהר געווען צו פערשטעהן דעם רבינס הויכע רייד אין יענעם פרייטאָג.

אָבער מיט אַזעלכע געדאַנקען, ווי עס האָט געטראַכט ר' יחיאל־מאיר גאָסטינינער פון איין זייט און ר' וועלוועלע דיין פון דער אַנדערער, האָט מען געוויס נישט געקאָנט צוריקציהען די חסידים קיין קאָצק...

דאָס לעצטע איז געלונגען נאָר דעם חידושי־הרי"ם, וועלכער האָט אָנגעהויבען אַריינצוציהען קיין קאָצק יונגעלייט און דערנאָך ערשט האָבען אויך די אַלטע חסידים זיך ביסלעכווייז אָנגעהויבען אומצוקעהרען קיין קאָצק.

נאָר אויב אַמאָל האָבען אַנדערע חסידים „געקלאַפּט" אויפ'ן קאָצקער דרך, האָבען זיי איצט געהאַט אָפּגעהאַלטען כמעט אַ פולשטענדיגען נצחון און האָבען געטענהט: נאַט, זעהט, צו וואָס דער קאָצקער דרך האָט דערפיהרט.

פערשטענדליך, אַז דעם חידושי הרי"ם איז עס אָנגעקומען זעהר שווער צוריקצוקעהרען דעם פריהערדיגען גלאַנץ דעם קאָצקער הויף, וואָס האָט ער געהאַט צו זאָגען די נייע יונגעלייטלעך? צו וואָס דאַרף מען אַהין פאָהרען, אַז דעם רבין אַליין זעהט מען נישט. און ווען ער גיט אַמאָל אויף אַ רגע אַ מאַך אויף די טיר, זאָגט ער אַזאַ שאַרף, בייז וואָרט אַז עס וואָלט שוין גלייכער געווען ווען ער וואָלט די טיר איבגאַנצען נישט געעפענט.

דערצעהלען טאַקע די גערער חסידים אַ סך מעשיות וועגען דעם, ווי אַזוי דער חידושי הרי"ם האָט זיך איינגעגעבען צו „איבעררעדען" חסידים זיי זאָלען פאָהרען קיין קאָצק.

מען דערצעהלט צווישען אַנדערעס, אַז איינמאָל האָט דער חידושי הרי"ם געהאַט מיטגענומען מיט זיך אַ געוויסען ר' איטשע העשעלעס, וועלכער איז געוואָרען אויפגעצויגען צווישען מתנגדים, האָט דעם יונגענמאַנס שווער נאָכגעשיקט רייטער, זיי זאָלען כאַפּען די פוהר און אַהיימברענגען צוריק דעם יונגעמאַן. אָבער די רייטער, וועלכע זענען אַ גאַנצע נאַכט געריטען נאָהענט לעבען דער פוהר, פון דעם חידושי הרי"ם, האָבען די פוהר נישט דערזעהן, אַ בלענדעניש האָט די רייטער אַרומגענומען און זיי האָבען גאָרנישט געזעהן, כאָטש זייערע אויגען זענען געווען אָפען.

שווער, זעהר שווער איז דעם חידושי הרי"ם אָנגעקומען צו ברענגען יעדען נייעם חסיד קיין קאָצק... ערשט אַ דאַנק טאַקע זיין גייסטיגער קראַפט און מסירת נפש, איז אין משך פון אַ פּאָר יאָהר קאָצק צוריק געוואָרען דאָס וואָס עס איז אַמאָל געווען, בעמליך, דאָס בית־המדרש פון דעם פּוילישען חסידות, וואוהין עס האָבען געצויגען טויזענטער חסידים פון אַלע עקען פּוילען.

רינגעלע אין א קייט

א קאַפּיטעל פון ראָמאַן „איך פעלדער" פון יודישער קאָלאָניזאַציע אין ראַטענפערבאַנד

פון פרץ הירשביין

לאַנע איז נאָכגעגאַנגען יוסף'ס געדאַנקען. יוסף האָט עס געפֿיהלט. לאַנע האָט געוואוסט, אַז יוסף'ס פֿריהערדיגע פֿראַגע צי זי האָט אַרויפגעקוקט אויף דער טריבונע צו די גרויסע רעוואָלוציאָנערע פֿיהרער איז געווען נאָר אָפּצונייגען איהר געדאַנק פֿון זיינע טיפֿע איבערלעבונגען, פֿונדעסטוועגען האָט לאַנע געזאָגט:

— מיך בעגייסטערען די מאַסען אַ סך, אַ סך מעהר ווי די פֿיהרער. איך שפּיר, ווי איך בין אַ טייל פֿון די־אָ מאַסען: מיט זיי וועל איך זיך פֿרעהען און מיט זיי וועט מיר נאָך אויסקומען צו ליידען.

— רעדסט ווי אַ קאָנטר־רעוואָלוציאָנערקע...

— דאָ, יוסף קאָנסטו עס אויף מיר זאָגען; דאָ אין מאָסקווע, קאָנסטו אויף מיר זאָגען וואָס דו ווילסט. אָבער נישט, ווען איך וועל שוין זיין דאָרטען צוריק, געהן זוכען די טריט מיינע אין סטעפּ. אָ, איצטער טראַכט איך פֿון די „רויטע פֿעלדער", איך זאָג דיר יוסף, איצטער פֿערדריסט מיך פֿאַר וואָס איך בין אַוועקגעפֿאָהרען פֿונקט ערב יום־טוב.

— קלערסט פֿון די „רויטע פֿעלדער": און מיר האָט זיך אויסגעדוכט אַז דיך האָט אינגאַנצען פֿערכאַפּט דער „רויטער סקווער"!

— מיר איז שווער דיר איבערצוגעבען מיינע איבערלעבונגען, מאַכסט אַ טעות, יוסף, אויב דו קלערסט אַז איך בין אַוועקגעפֿאָהרען מיט דער דעה צוריק קיין קרים שוין נישט צו קומען. ניין, יוסף, איך זאָג דיר נאָכאַמאָל, איך האָב קיינמאָל נישט איבערגעשאַצט מיין אָרט אין לעבען, אויך דאָרטען וועל איך מיט דער צייט ווערען אַ רינגעלע אין אַ קייט. ביילקען שטערט דאָ, וואָס וואָלף ברעזער איז איהר טאַטע; טראָגט זי איבער די בעליידיגונג. אפשר פֿערדינט זי די בעליידיגונג. דאָרטען וועט קיינער נישט קאָנען בעפֿעהלען מאַמע־ערד, זי זאָל לאַנע ברעזער קיין ברויט נישט געבען, וואָרום לאַנע ברעזער זייעט נישט פֿאַר זיך אַליין — זי גרייט דאָרטען ברויט פֿאַר די, וועלכע מאַרשירען, דאָ, עס טוט מיר נאָר וועה ביז גאָר, וואָס זיי בעדאַרפֿען וואַרטען אין דער ריי ביז די פֿיס ווערען געשוואָלן.

— ער, לאַנע, לאַנע: דו האָסט גוט פֿערשטאַנען דיין אָרט אין לעבען; דו ביסט אַ ניכטערער מענש, ווי קומט עס גאָר צו אַ פֿרוי פֿון דיין אַפּשטאַם? און איך — הלוואי וואָלט איך זיך געקאָנט אויסמישען מיט דעם דאָזיגען עולם, פֿאַרפֿאַלען ווערען אויף אייביג אין איינער פֿון די מאַרשירענדיגע מחנות.

— וואָס, ווידער יוסף? ביילקע וויל דיר דיין האַרץ נישט אומקעהרען? בלייב איבער אין מאָסקווע. זעה זיך מיט איהר אָפּטער, אפשר וועט זי דיך ליב קריגען. קיין קרים וועט זי מיט דיר נישט וועלען מיטפֿאָהרען

— דו רעדסט פֿונקט ווי דו וואָלסט שוין געווען אַ באָבע פֿון אייניקלעך, דיינע אייגענע קינדער האָסטו שוין בעוואָרנט, כאַ־כאַ־כאַ... סעהט אויס לאַנע, איך בין פֿערליבט איך פֿיהר מיך אויף נאַריש, ווי אַ פֿערליבטער. אָט רעדען מיר איצטער וועגען ביילקען, פֿונקט ווי דאָס, וואָס איך האָב נאָר וואָס איבערגעלעבט איז גלאַט אַזוי אַ בייוואַך. מיר איז שלעכט לאַנע; מיר טוט וועה לאַנע. אויב איך וועל צוריקפֿאָהרען פֿון דאַנען אַהין, צו די בהמות אין שטאַל...

— כאַ־כאַ־כאַ — האָט לאַנע אויסגעשאָסען מיט אַ געלעכטער.

— לאַכסט, לאַנע, וואָס איך זאָג „צו די בהמות אין שטאַל". דאָרטען צומאָל פֿערגעס איך, אַז אַ רעוואָלוציע איז געווען, וואָס האָט אונז יודען בעפֿרייט געגעבען אונז יודען דאָס גאַנצע רעכט, מיר זאָלען אַפֿילו קאָנען נעהמען און זיך אַליין אויסמעקען פֿון דעם צעטעל לעבעדיגע פֿעלקער. אין סטעפּ וועלען מיר פֿערהאַרטעוועט ווערען אָדער פֿערגראָבט ווערען — קיין „גרויסרוסען" וועלען מיר נישט ווערען, אָט. בעטראַכט די מאַסען — עס איז דאָס גרויסע „גרויסרוסישע" פֿאָלק! מיר זענען דאָרטען נישטאָ. נו, לאַנע. וואָס קאָן מיר שוין ביילקע העלפֿען?

— אַוודאי קאָן דיר ביילקע נישט העלפֿען.

— אַפֿילו דו, לאַנע, האָסט פֿאַר מיר אויך נישט קיין גוט וואָרט.

— דאָס איז אמת, יוסף.

— איך וואַרט אויף אַ נס!... אָדער, לאַנע, ווען איך וואָלט דעם פֿערבאַלזאַמירטען לענינען געקאָנט פֿרעגען און ער זאָל מיר ענטפֿערען, ווי מיינסטו לאַנע, איז קלוג געווען צו בעהמען איהם און אַנידערלייגען איהם אַזוי אונטער אַ גלאָז אַ פֿערבאַלזאַמירטען? וואָס האָסטו געטראַכט, ווען דו ביסט אַריין אין לענינ־מאַוזאָלעי?

— האָב געקוקט, ווי זיין גייסט לעבט ביי די מאַסען; זיין גייסט האָט דאָך זיי אַלעמען היינט געשלאָסען אין רייען!

— ניין, לאַנע. ער, וועלכער האָט אַלץ און אַלעמען אַרויסגעזעהען, האָט אויך בעדאַרפֿט מיט זיינע ליכטיגע אויגען אַרויסזעהען דאָס יודישע פֿאָלק אָרום און אָרום. מיט זיין קלאָרער שפּראַך האָט ער בעדאַרפֿט אַ געשריי טון צו אונזערע פֿערלוירענע אין אייגענער פֿרייהייט: „אויך איהר זענט אַ פֿאָלק! אויך פֿאַר אייך האָט געשלאָגען די גרויסע שעה פֿון נאַציאָנאַלער בעפֿרייאונג!" נו, איז ער פֿאַר דער צייט שטום געוואָרען. דו זאָגסט, זיין גייסט פֿעראייביגט; דאָס איז אמת, אונז אָבער האָט זיין גייסט צעשטויבט... אָט פֿאַרוואָס, נאָך אַזאַ גרויסער איבערלעבונג איז מיר מיין געמיט פֿערלאָפֿען מיט בלוט, און דו מיינסט מיר ליגט אין קאָפּ איצטער ביילקע.

— אפשר וועסטו פֿאָרט דאָ איבערבלייבען?

— אויב איך וועל בלייבען, איז דאָס נישט צו ליב דיין שוועסטער.

לאַנע האָט יוסף'ן גענומען אונטערן אָרעם און איז ווידער מיט איהם אַריין אין מענשענשטראָם. די רייען האָבען שוין אָנגעהויבען פֿונאַנדערצופֿאַלען; געזאַנג און טאַנץ האָט געוויסע גרופּען נאָך פֿעראייניגט אויף אַ ווייל, לאַנען האָט עס תחילת אַ ציה געטון צו פֿערקניפּען זיך מיט אַ טאַנצענדיגער גרופּע. אָבער יוסף'ס טרויעריג פּנים האָט אויף איהר אויך אָנגעוואָרפֿען אַנ'אומעט. אין קאָפּ איז איהר דורכגעלאָפֿען אַ געדאַנק, ווי עס איז צו בעפֿרייען זיך פֿון איהם. יוסף האָט זיך אויפגעהאַלטען אין אַנ'אַנדער טייל שטאָט, ביי זיינע קרובים, און לאַנע איז געווען מיט ביילקען איינאיינעם, „גוט וואָלט געווען אָהן איהם צו פֿאָהרען אַהיים", האָט זי אַ טראַכט געטון.

מיטאַמאָל האָט זיך לאַנע געכאַפּט, אַז דאָס וואָלט געווען אַ טעות צו טון.

— יוסף, — האָט לאַנע איהם אָנגענומען פֿאַר דער האַנט, — קום אַרויס פֿון די הויפּט־גאַסען, קום, לאָמיר אַוועק אין די זייטיגע גאַסען, וואו מען מאַרשירט נישט. דאָרט זענען מסתמא נאָך אויך געבליבען מענשען.

— מען מוז מודה זיין, לאַנע, זיין גייסט איז אַלמעכטיג, וואָס אַ יאָהר ווייטער נאָך זיין טויט, אַלץ שטאַרקער וואַקסט זיין גייסט. נאָר אַ טעות האָבען די פֿיהרער געמאַכט וואָס זיי האָבען איהם פֿערבאַלזאַמירט. מענשען זאָלען קאָנען אָנקוקען זיין טויט געשטאַלט. מ'האָט געדאַרפֿט זיין טויטען קערפּער פֿערברענען און זיין אַש צושפּרייטען אויף אַלע פֿיר ווינקעלעך פֿון דער ערד — אַוועקשיקען מיט אַלע פֿיר ווינטען! נישט אַזוי, לאַנע?

— היינטיגען טאָג וועל איך נישט פֿערגעסען, אויב איך האָב זיך היינט געשפּירט ווי אַ רינגעלע געשמידט אין אַ גרויסער מענשען־קייט, איז ווערט געווען מיין קומען אַהער, היינט זעה איך קלערער אַרויס וואו מיין אָרט איז און ווי אַזוי איך בעדאַרף אָנהויבען מיין לעבען.

— אָנהויבען דיין לעבען?

— יאָ, אָנהויבען מיין לעבען.

דערנאָכדעם, נאָך דער אָקטאָבער־פֿייערונג האָט אַ שטאַרקע בענקעניש אַרומגענומען לאַנעס לעבען, וואָלקענס האָבען געצויגען דורכן געמיט, און דורך זיי האָט די זון זיך דורכגעריסען מיט איהר ליכט: דורך די וואָלקענס — שטיקער בלויער הימעל, יוגענט האָט געמאַהנט אַ חשבון פֿאַר אַ יעדען טאָג וואָס ווערט פֿערשוועגדט אין דער רעוואָלוציאָנס שמעלצאַויוזען, גרויס ווי די וועלט. וואו דער געדאַנק פֿון יחידים מענשהייט ווערט איבערגעשמאָלצען, כדי איינער און דער אייגענער ציל זאָל ביי איעדען זיין פֿאַר די אויגען — קאָמוניזם!... אַלע גלייך פֿאַר דעם לעבען, אַלע גלייך פֿאַר דער גערעכטיגקייט: איעדערער בעזונדער זאָל זיך אויפֿלייזען אין כלל. נאָר דאָ, אין קרייז פֿון טאָג־טעגליכע נויטען, אַרבייט און ברויט: ברויט און דאַך איבערן קאָפּ. ברויט און ענגשאַפֿט — אין יענע קרייזען, וואו איהר שוועסטער האָט דערצויגען און זיך די לעבענס־חכמה, אַז די רעוואָלוציע האָט דער פֿרוי געגעבען די אייגענע רעכט, וואָס דעם מאַן, גאָר נישט איבערקלערענדיג אַז אפשר איז דעם מאַנ'ס רעכט אויך אַ גענומענע און נישט קיין געגעבענע...

און אָט זעהט זי דאָס דערשטאַנענע ווייצען־פֿעלד, די געשניטענע האָבער־פֿעלדער, לויכטענדיגע קערנער, זינגענדיגע קערנער, פֿרוכט פֿון איהר פֿראַצע, פֿרוכט פֿון אַיעדען איינעמס פֿראַצע, וואָס האָט נאָר מיט זיינע אַלע חושים דערשפּירט די אייביגע כוחות, וואָס מאַמע־ערד בעהאַלט, אונטער איהר סאַמע הויט... איינעם מענשען וואָלט לאַנע דאָ איצטער בעדאַרפֿט האָבען אין מאָסקווע, דאָס איז בערע קאָוואַלסקי, לאַנע גלויבט נאָך אַלץ אין זיין אויפֿריכטיגקייט, אין זיין ערליכקייט. נאָך מעהר, זי איז זיכער, אז בערע וואָלט אין נעכטיגען מאַרש געווען דער פּאַסיגער רינג אין דער געשלאָסענער מענשען־קייט. נאָר איצטער וואָלט זי איהם געקאָנט קוקען גלייך אין די אויגען; דאָ וואָלט זי איהם געקאָנט פֿרעגען: „צי קינדער פֿון בורזשואַזע עלטערן זענען נישט קיין אמת'ע רעוואָלוציאָנער'ען?" זי וואָלט איהם געזאָגט דאָס, וואָס זי האָט נישט געוואָלט אַרויסברענגען פֿאַר יוסף'ן, ווען ער האָט זי געפֿרעגט, צי זי האָט אַרויפגעקוקט צו די גרויסע פֿיהרער אויבען אויף דער טריבונע, איהם, בערען, וואָלט זי איבערגעשטעלט געפֿרעגט, צי זיי דאָרטען אויבען זעהען נישט אויס ווי איצטיגע בורזשויס... ער, בערע, איז געווען אָרענטליך און האַרציג מסכים צו זיין, אַז דער דאָזיגער מאַרשירט אין געשלאָסענע רייהען, אַ פֿער'שיכור'טער פֿון יענע בליקען, וואָס בעפֿעהלען, מיט יוסף'ן האָט זי נישט געקאָנט רייהען. יוסף איז פֿאַר איהר נישט קיין גוטער ביישפּיל, אויף יוסף'ן קוקט זי אַמאָל פֿון אַ זייט און דערקענט אין איהם אַ פֿערלוירענעם מענשען. ווען ער רעדט מיט איהר וועגען ביילקען כאָטש ביילקע איז איהר שוועסטער, ווערט יוסף אין איהרע אויגען אַנ'אויסגעלייזגטער, סיי פֿון מענשליכען און סיי פֿון רעוואָלוציאָנערען אינהאַלט. און דערבער, ווען ער הויבט אָן צו רעדען פֿון יודישען פֿאָלק, וואַקסט ער אויך נישט שטאַרק אויס אין איהרע אויגען.

מחמת דער כוח, וואָס בעהמט צונויף די מיליאָנען־מאַסע און צינדט אין איהר אָן אַ יום־טובדיג פֿייער, אונטערן קלאַנג פֿון מוזיק, אונטער שטרענגע בליקען פֿון פֿיהרער אויף אַ הויכער טריבונע, אויפ'ן רויטען סקווער, — דער דאָזיגער כוח איז דערווייל, וואָס געוועלטיגט איבער מאַסען און איבער פֿעלקער, גוט אַזוי!

— צוריק! זאָל קומען די רעוואָלוציע, זאָל זי אַראָפּקומען צום פֿעלד, צום סערפּ, צום מענשען אין פֿעלד, און זאָל זי איהם מיט איהר פֿרייהייטס־גייסט פֿאַר דעם ברויט, וואָס דער מענש אין פֿעלד האָדעוועט ביי מאַמע־ערד אויף דער ברוסט, — זאָל זי, די רעוואָלוציע, קומען און אונטערהאַלטען דעם מענש ביי דער ערד, ער זאָל זיין קאָפּ נישט בויגען, ער זאָל נישט אַראָפּנידערען צומאָל ביז'ן שטויב... ביז יענער צייט איז דאָרטען מיין אָרט. און שפּעטער וועל איך אַלץ זיין ביי דער זייט פֿון דעם סערפּ־מענש...

לאַנע האָט בעשטימט צו פֿאָהרען צוריק אַהין יוסף'ן, פֿערקעהרט, זי וועט איהם צוריידען, ער זאָל פֿערוויילען אין מאָסקווע אַביסעל לענגער. זי האָט נאָך געהאַט אַנ'ערנסטען שמועס מיט ביילקען; אויסגערעדט ביילקען, הלמאי זי איז פֿערשוואונדען אויף אַ גאַנצען טאָג און איז נישט אַרויסגעקומען צום „רויטען סקווער". ווייזט זיך אַרויס, ביילקע האָט מיט'ן יונגערען קאָוואַלסקין זיך נישט בעגעגענט אָבער זי האָט אויך איבערגעריסען מיט די ברעזערס. ווען לאַנע האָט מיט איהר איצטער גערעדט, צי עס וואָלט נישט געווען קיין פּלאַן, וואָס ברעזער זאָל אַרויספֿאָהרען צו איהר אין דער גרויסער שטאָט, אפשר וועט ער געפֿינען וואָס צו טון, האָט ביילקע חרטה געהאַט אויף דעם, וואָס זי האָט מיט עטליכע טעג צוריק גערעדט וועגען פֿאָטער. איצטער האָט ביילקע פּשוט און פּראָסט געענטפֿערט, אז דאָרטען, אין קרים, איז זיין אָרט, באשר די שטאָט איז נאָר פֿאַר יונגע מענשען:

— קרים איז אַנ'אָרט פֿאַר אַלטוואַרג, העריבער בין איך פֿון דאָרטען אַנטלאָפֿען, זעהסט גאָר נישט אַרויס ווי ווייט דו אַליין ביסט מיט דיין גאַנצער פּסיכאָלאָגיע געוואָרען אַנ'אַלטע באָביצע,

לאַנע האָט אויף דעם געענטפֿערט מיט אַ שמייכעל; איז צופֿרידען געווען, וואָס איהר שוועסטער איז אָפֿענהאַרציג מיט איהר.

און אַזוי איז עס טאַקע געווען. לאַנע די גאַנצע צייט, וואָס זי האָט נאָך פֿערבראַכט אין מאָסקווע. כאָטש זי האָט גענעכטיגט מיט ביילקען, איז זי, ווי דער שטייגער אַ יעדען טאָג, גאַנץ פֿריה אויפגעשטאַנען; גאַנצע טעג אַליין אַרומגעגאַנגען, אַליין געזוכט און אַליין געפֿונען; אַליין אויפגעדעקט די סודות פֿון דער גרויסער מאָסקווע.

און ביז זי האָט זיך אומגעקעהרט צוריק צו די „רויטע פֿעלדער", האָט זי אַלץ אין זיך איינגעזאַפּט, ווי די טרוקענע פֿעלדער זאַפּען אין זיך אַריין דעם צייטיגען רעגען.

נ"יע מעטאָדן פון הײלען מיט עלעקטריציטעט

מעדיצינישע שמועסן

פון פּראָפ. א. ל. טשיזשעווסקי

— 2 —

די אויסהיילונג פון הויט־קראַנקהייטען

מען האָט פֿעסטגעשטעלט די ווירקונג פֿון אַעראָיאָניזאַציע אויף הויט־קראַנקהייטען עקזעמע, פּסאָריאַזיס, לישייען, און אַ סך פֿאַלען זענען דערגרייכט געוואָרען געוואַלדיג גוטע רעזולטאַטען. די אַעראָאָנאָטעראַפּיע וואָס איז אָנגעווענדעט געוואָרען דורך די דאָקטוירים ב. י., פֿילמאַן און א. ע. קאַלמיקאָווא ביים היילען טובערקולאָז און שקראָפֿולדיגע קראַנקייטען און בלעפֿאַריטען, גאָר אַ גרויסע בעדייטונג האָבען די אַרבייטען איבער דער ווירקונג פֿון די אַעראָאָנען אויף דער פֿערהיילונג פֿון וואונדען און געשווירען.

די מעכאַנישע ווענטילירונג פֿערניכטעט כמעט פֿול שטענדיג אַלע יאָנען, וואָס געפֿינען זיך אין דער לופֿט אַרום אונז, פֿון דער צווייטער זייט, ווערען אָט די אַלע יאָנען, וועלכע שאַפֿען זיך אין דער צימער־לופֿט אינגאַנצען פֿערשוואונדען נאָכדעם, ווי אין צימער זענען אַריינגעקומען מענשען, וועלכע פֿערשלינגען מיט זייער אָטעמען אַלע יאָנען פֿון דער צימער־לופֿט, אין צוזאַמענהאַנג מיט די דאָזיגע בעאָבאַכטונגען אַנשטייט די פֿראַגע וועגען די ווענטילאַציע און בוי־נאָרמעס.

די נאַטירליכע יאָניזירונג פֿון דער לופֿט, האָט, ווי עס האָבען דערוויזען אונזערע פֿאָרשונגען, אַ סך, אַ גרעסערע ווירקונג אויפֿן אָרגאַניזם, ווי דאָס קאָן זיך אויסדריקען פֿון ערשטען אויגענבליק. די עקספּערימענטען האָבען בעוויזען אַז די נעגאַטיווע יאָנען אין דער לופֿט פֿערשטאַרקען דעם שטאָפֿבייט, העלפֿען מיט דעם וואוקס פֿון בעלי־חי, און געוויקס, פֿערהיטען זיי פֿון קראַנקהייטען אאַז״וו, אויב אין דער לופֿט געפֿינען זיך מעהר יאָנען פֿון פּאָזיטיווער קראַפֿט, ווייזט אַרויס דער אָרגאַניזם מעהר דעפּרעסיע, וואַקסט לאַנגזאַמער, בעקומט מעהר נייגונג צו קראַנקהייטען.

די ווירקונג אויף דעם נערוועז־סיסטעם

די דאָזיגע אַרבייטען איבער דער אַעראָיאָניזאַציע דאַרפֿען האָבען אַ גרויסע בעדייטונג ביים אויסקלייבען אַנ'אָרט פֿאַר אַ קוראָרט, סאַנאַטאָריע און רוהע־היים, עס איז פֿעסטגעשטעלט געוואָרען, אַז אין די געגענטען וועלכע צייכענען זיך אויס מיט אַ גוטער ווירקונג אויפֿן מענשליכען אָרגאַניזם, איז גרעסער די צאָהל פֿון די נעגאַטיווע יאָנען אין דער לופֿט איבער די פּאָזיטיווע.

מען האָט פֿעסטגעשטעלט דורך אַ סך עקספּערימענטען, אַז די קינסטליכע אַעראָיאָניזאַציע האָט אַ גרויסע ווירקונג אויף די עלעקטרישע אייגעשאַפֿטען פֿון די געוועבען, אונטער דער ווירקונג פֿון דער נעגאַטיווער אַעראָיאָניזירונג פֿערשטאַרקען זיך דער גאַז־ און שטאָפֿבייט, בעת אונטער דער ווירקונג פֿון די פּאָזיטיווע יאָנען פֿאַלען זיי, די האַרץ־סיסטעם, פֿונקט ווי די אָטעם־פֿונקציעס, רעאַגירען אויך פֿערשידען אויף די אַעראָיאָנען פֿון דעם אָדער יענעם צייכען. די נערוועזסיסטעם האָט זיך אַרויסגעוויזען פֿאַר זייער פֿיהלבאַר אויף דער קראַפֿט און צייכען פֿון דער אַעראָיאָניזאַציע; די נעגאַטיווע יאָנען הייבען אויף די רייצבאַרקייט פֿון דער נערוועזסיסטעם. בעת די פּאָזיטיווע יאָנען שוואַכען זיי אָפּ.

דער אַנגעזאַמעלטער מאַטעריאַל פֿון עקספּערימענטען און בעאָבאַכטונגען וועלכע דערלויבט אונז צו קומען צו אויספֿיהרען וועלכע שלעפּען אָפּ אַביסעל אין אַ זייט דאָס פּראָבלעם פֿון יאָניפֿיקאַציע און רוקען אַרויס אַ ניי פּראָבלעם, וואָס פֿון איהר בעדייטונג פֿאַר די ביאָלאָגישע וויסענשאַפֿטען און בעזונדערס פֿאַר דער מעדיצין קען מען נאָך דערווייל קיין סך הכל נישט מאַכען.

דער עקספּערימענטאַלער מאַטעריאַל האָט געגעבען די מעגליכקייט מיר און פּראָפֿעסאָר ל. ל. וואַסיליעוון פֿעסטצושטעלען אַז אין לעבעדיגען אָרגאַניזם לעבט און געפֿינט זיך אין אַ פּערמאַנענטער בעוועגונג נאָך איין, ביז איצט דורך קיינעם נישט ענטדעקטע פֿונקציע — אַ פֿונקציע, וואָס שפּילט אַ גרויסע ראָלע אין אָרגאַניזם זייט־ביי־זייט מיט דעם גאַז־בייט, זאַלץ־, וואַסער־, ווייסעל־ און אַנדערע שטאָפֿבייטען, די דאָזיגע פֿונקציע האָבען מיר אָנגערופֿען עלעקטרע־בייט, צווישען די עלעקטרישע לאַדונגען פֿון די בלוט־קאָלאָידען און די עלעקטרישע לאַדונגען פֿון אַלע געוועבען (קעמערלעך) פֿון אָרגאַניזם קומט פֿאַר אַנ'אומאויפֿהעריליכע קעגענווירקונג: דאָס בלוט טוישט אויס זיינע לאַדונגען מיט די געוועבען און אָרגאַנען און די אָרגאַנען און געוועבען בייטען זיך מיט די לאַדונגען פֿון בלוט, וואָס פֿליסט דורך זיי דורך, מיט זיינע קאָלאָידען, עלעמענטען און קעמערלעך. איינשליסענדיג צוזאַמען מיט דער לופֿט די יאָנען (עלעקטרע־בייט אין די לונגען) טראָגט אַריבער דאָס בלוט אויף די בלוט־קערפּערלעך די יאָנען־לאַדונגען און גיט זיי אָפּ אין דער מאָס, ווי עס בעוועגט זיך די געוועבען און אָרגאַנען (עלעקטרע־בייט אין די געוועבען). דאָס אָפּגעבען דורכן בלוט — צו דער אויבערפֿלאַך פֿון די קעמערלעך — די עלעקטרישע אָנלאָדונגען, ברענגט מיט זיך אַנ'ענדערונג אין די עלעקטרישע אייגענשאַפֿטען פֿון די קעמערלעך און געוועבען און רופֿט אַרויס אַ גרעסערע אָדער קלענערע (אָפּהענגיג פֿון דעם צייכען פֿון דער לאַדונג) דורכדרינגליכקייט דורכן קעמערל פֿון די דערנעהרענדיגע שטאָפֿען און גאַזען.

פּיניעלע מזיק ווערט אַנ'אַקטיאָר.

אַ קלאַל, יאַטן, איך קום ענק אונזוגן אַ גיטע בּשׂורה. איך בּין מיט מזל געוואָרן אַנ'אַקטיער.

כאָשוין פין לאַנג גיוויסט אַז איך האָבּ אַ באַר־טיסטישן אידער, און אַז איך קאָן שפּילן שטיקים אין טרעיאַטער, אַז איך בּין שאַבּיס נאָך מיטיק גיקוועטן אַף דער גלעריע און גיזעען די אַקטעירן אַף דער בּימע. אָבּ איך גיגאַט אַ פּשעטשוטשע, אַז איך וואָלט אויך גיקענט דאָס אייגענע.

יעצט אָבּ איך מיך פּשעקאָנירט אַז איך בּין טאַקיש אַנ'אַקטעיער. מוישע באָדעואַן אַט דוס מיר אַלאַינט גיזוגט, פּיניעלע, אַט ער צו מיר גיזוגט, דו בּיסט אַ טאַרע־ יאַט. די עסט זאַן אַ שרעקליכער אַקטעיער, אַסט אַלע מאַלים, זינגן קאָנסט די ביש, טאַנצן קאָנסטי אָכעט נישט. פּראָזע קאָנסט די אַ קי־ דוכעס — בּיסט אַ פּאַרטיגער אַקטעיער — אַזוי אַט ווראַזשנע גיזוגט מוישע באָדעואַן! נאָך אַט ער ני־ זוגט, אַז אַזאַ ריי.עם ידיש ווי איך רעד אַט נאָך קיין ידישער אַקטעיער בּישט גירעט.

ני, אַט ער מיך גאַנגאַזשירט אין דעם נאַיעם בעוי שמעריל־טעיאַטער, שוין דעם שאַבּיס צו־נאַכץ על איך שוין מאַכין די מישיגינע קינג. איך על גיבּן לושן, על זינגן און טאַנצן און על דאַרט אַלע ווילקער אין אַנדערע לאַפּיטשין אַראַנזוגן און טאַטענס טאַטן אַראַן בּיז אַוורום ניוויבע.

אַ קלאַל, יאַטן, איך זאַפּראַשע ענק, אַלע יאַטן און יאַטיכעס פין שמולן געסל, און פין גאַנץ באַליט אין בּעריל־שמעריל טעיאַטער — צעט הובּן גרויס נאַכ'ס פין ענקער פּיניעלע מאַזיק.

אָבּער צ'דאַרפט ענק ביש שרעקן. כאָדושיג איך בּין גיוואָרן אַנ'אַקטעיער על איך מע־טשעם יעדן פּראַטיג וואָטער געיבּן לושן אין קונדאַס, כ'על די ווילקער יעדן פּראַטיג פאַרציילן די מאַנסע פון שוויגער.

דערוואַל אָצין מיט אַ גיטן שאַבּיס און זאָצין מיר גיזינט.

נאַר אזוי ארום

גיט דער שעה א „פאדווישקע"!

טרעפערין: איך זעה אויף אייער האַנד, אַז אייער פרוי וועט די טעג בעזוכען אַ רייכער הער. אַ הויכער, אַ גרויער, מיט אַ קרומער נאָז. אייער פרוי וועט איך פּעראַטען מיט דעמזעלבען אַלטען פּרה.

ער: גאָט זיי דאַנק! יעצט האָב איך אַ געזוכער „פּאַדווישקע"!...

דער רעדאקטאר איז גערעכט

ווענדונג צום ראמאנען שרייבער ח' איזראעל ר.

רעדאקטאר (צום ראָמאַן־שרייבער): חבר איז־ראַעל, ר. דו מוזט בעמען אין אַכט, אַז דער היינטי־געו לעזער האָט נישט צופיל צייט און נישט קיין געדולד, מ'קען דעם לעזער נישט אויסציהען די נשמה. איך בעט דיך דערום אַז דעם קומענדיגען ראָמען זאָלסטו שרייבען פערדיקהט: זאָלסט אָנ־הויבען מיטן סוף...

טרויעריגע געדאנקען

פון א כלל־טוער

צו אַ מאַנדאַטעל קומט מען נישט אָהן געלר און צו געלד קומט מען אַמלייכסטען דורך אַ מאַנדאַטעל.

ס'איז שוין צייט

אַ „שמועסעל" צווישען צוויי ווייבער

אויף דער ווסכאָדגיע און פּולנאָצנע שטעהען צוויי ווייבער און מוטלען, 2 שעה שטעהען זיי און רעדען אָהן אויפהער.

פּלוצים גיט זיך איינע פון זיי אַ כאַפּ און זאָגט צו דער צווייטער:

— נו, כ'על שוין מוזען געהן, כ'האָב איבערגע לאָזט מיין מאַן אין דער היים מיטן פינגער ביי דער געפּלאָצטער רעהר פון וואַרשאַנג און איך בין געגאַנגען נאָכן שלאָסער ער זאָל קומען פאַפּראַוויען — האָבען זי מיר אַ גיטען!

איז דער קיביצארניע

אַלטמאַן (צו איינעם פון די „יונגע" דיכטער): איך האָב היינט געלייענט אייער לעצט ווערק.

— דאָס לעצטע? — פרעגט דער „יונגער" אַ צופרידענער.

— לאָמיר האָפען... האָט א. געענטפערט.

א „פאכמאן"...

נעבעכען געוועזן אַ בלינדע „קאַליקע"

— וואָס איז דאָס? נעבעכען זענט איהר געוועזן בלינד, און איצט זעהט איהר שוין — און צו דעם הייסט איהר אַ קאַליקע?

— ענטשולדיגט! דאָס איז נישט מיין שולד. דאָס פּובליקום פערלאַנגט יעדען טאָג עפּעס נייעס...

וואס מיר הארץ?

ער פערשטעהט נישט קיין חכמות

זי: כ'האָב צו דיר געשריבען אַ בריף מיט אַזוי פיל טשולאָשטש — מיט האַרץ האָב איך צו דיר געשריבען.

ער: וואָס איז געווען? האָסט נישט געהאַט קיין פעדער?

ביי איהם איז דאס נישט מעגליך

אין אַ געזעלשאַפט זיצט אַ ריוועגער און דערצעהלט מעשיות, איינע שווינדעליכע פון דער אַנדערער, און איצט — זאָגט דער ריוועגער. וועל איך אייך דערצעהלען אַ מעשה, וועלען זיך אייך קאָפּשטעלען די האָאר פון קאָפּ.

— און מיר אויך? — האָט געפרעגט דער בעל הבית, וועלכער האָט געהאַט אַ קוואַדראַטאָווע ליסינע.

100-ער און 45-ער

שמועס מיט א בעקאנטען ארטיסט

דער בעריהמטער אַרטיסט ק. האָט געזאָגט צו אַ היגען זשורנאַליסט:

יעדער מענש האָט זיך זיין געשמאַק! ס'זענען פאַראַן מענער, וואָס האָבען ליב הונדערט פּראָצענ־טיגע פרויען, איך פערזענליך גוסטיר פיל מעהר אין א 45־פּראָצענטיג פלעשעל בראָנפען.

מאמע און טאכטער

אויף א באל „נא צעל דאבראטשינני"

איינער (צו א. בעזוכער) גיט באַר אַ קוק אויף דעם מיידעל, .זי זעהט דאָך אין גאַנצען אויס ווי אַ כלאָפּיעץ.

בעזוכער: אַך... דאָס איז דאָך מיין טאָכטער!

— ענטשולדיגט כ'האָב נישט געוואוסט אַז איהר זענט דער פּאָטער!

— איהר האָט אַ טעות, איך בין די מוטער!...

איך בין א קאלישער!

א „העפליכער" ענטפער

די קאַלישער זענען בעקאַנט פאַר מענשען מיט „איידעלע" כאַראַקטערען, און דערצו זענען זיי באַד־זוויטשייבי „העפליך".

אויף דער גאַס געהט אַ לוויה, פרעגט איינער פון די דורכגעהער ביי איינעם פון די בעגלייטער:

— ווער איז דאָ געשטאָרבען?

— דער, וואָס ליגט אין דער עגלה — האָט דער קאַלישער „העפליך" געענטפערט.

מילא, מא

אַ טעות איז מענשליך

אין סטאַשיץ־פּאַרק אויף אַ באַנק זיצט אַ פּאָרל צוגעטוליעט, ביידע חלומען.

— האָסט מיך שטאַרק ליב? — פרעגט זי.

— ווי מיין לעבען, בעלאַ.

— יורעק, וואָס רעדסטו, איך הייס דאָך אַנקאַ נישט בעלאַ — האָט זי איהם בעמערקט.

— פּשעפּראַשאַם! — ס'האָט זיך מיר געחאַכט, אַז היינט איז דאָנערשטאָג — האָט זיך יורעק פער־ענטפערט.

ביי א „פול טשארני"

ער האט פערשפּילט

— אָבער וואָס זאָגסטו נישט דערצו? איך האָב דאָך נעכטען פערשפּילט אַ געוועט.

— ווי אַזוי?

— כ'האָב מיך געוועט מיט מיין שוויגער, אַז איך וועל פריהער שטאַרבען פון איהר?

— נו?

— נו, נו, נעכטען האָב איך דעם געוועט פער־שפּילט...

ס'איז נישט פאר איהר

ביי דער קאסע פון קינא

זאָשעלע (7 יעהריג מיידעלע ביי דער קאַסע פון קינאָ) פרעגט פּאַני, דאָס בילד וואָס מ'שפּילט דאָ איז דערלויבט פאַר קינדער?

קאַסירערין: יאָ, ס'איז דערלויבט. זאָל איך דיר געבען אַ בילעט?

זאָשעלע: ניין. אויב אַזוי, וועל איך גיין אין אַנ'אַנדערען קינאָ...

דער קונדס

הומאר • סאטירע •

צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק •

ביילאַגע צום „נייעם פאלקסבלאַט" נומער 276

פרייטאג, דעם 30 נאוועמבער 1934

דער נייער קהלה-אויטאמאט

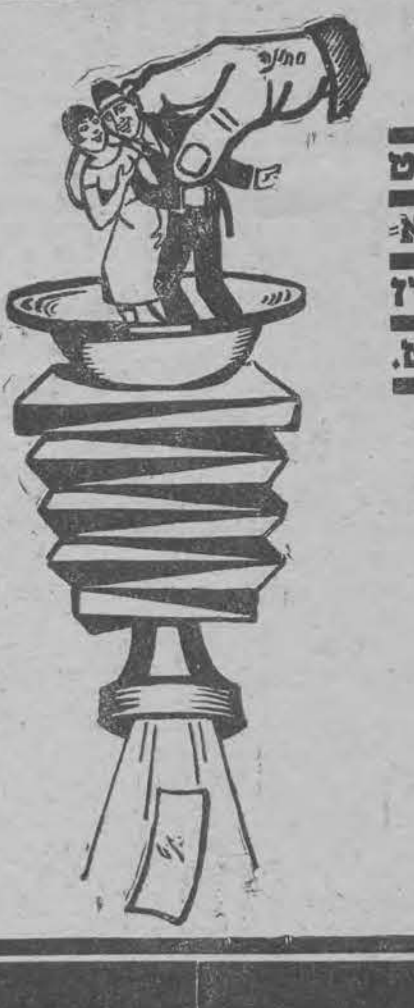

איז ראַבּינאַט ווערט איצט מאנטירט אַ נייער „אויטאָ־מאַט", וואס וועט איינשפּארן פיל אַרבייט און צייט.

איז דעם „אויטאמאַט" לאזט מען אַריין חתן־כלה, און עס שפּרינגט אַרויס... אַ פאַרטיגער גט.

פאליטיק פון וואר

אין דער פעלקער־ליגע איז אדורכגעגאנגען שוין ... שטיל, מען האט גאר גישט געזעהען ווי זי האט זיך ... דורכגעשלייכט, אלץ ווארט אויפן פלעבּיסציט אין ... זאר־געביט.

אין דער פאליטיק איז מען געוואוינט צו ווארטען. אט למשל, ווערט מען איצט מוזען ווארטען צו זעהען אין דער פראקטיק, צי עס איז אמת, צי נישט, די מעשה וועגען א מיליטערישען אפמאך צווישען ... אטענפערבּאנד און פראנקרייך. דעם אמת וועט מען ערשט דערגעהען, ווען עס וועט זיין מלחמה.

אלע ליגענס און אלע אמתן ווערען ערשט אויס געשאסען אין דער צייט פון מלחמה.

מהאי טעמא מוז מען ווארטען און דיפלאמאטיש ווארטען, ווי עס איז דער שטייגער ביי אונז דיפלא... מען ווייסט דאך שוין, אז עס געווינט דער, וועלכער האט שטארקערע נערוון.

„פרעהליכע" ידיעות
פון דייטשלאנד

— מ׳שמועסט, אז אין דייטשלאנד קרענקט מען ... לעצטענס נישט מעהר אויף אטרעטיזם, רעומאטיזם ... און מאגען־קראנקהייטען.

— וואס איז דער חידוש? פון ברויט מיט ... מער אלט טעגליך דערנעהרונגס־מיטעל איז שווער ... צו קרענקען אויף די דאזיגע חולאתן.

סעקוועסטראטארען מיט פושקעס
יעדער וועט שוין טראגען א צייכען
אין דער קלאפע

אין די היגע געזעלשאפטליכע קרייזען שמועסט מען, אז די אפציילען־טעג וועלען רעפארמירט ווערען ... די זאמלער ביי די פושקעס וועלען פון איצט אן זיין — סעקוועסטראטארען. פון איצט אן וועלען די אפ־ציילען־טעג זיכער האבען „פאוואדזעניע"...

צונג־מאסאזשען
ס׳האלט פאר א סיים־זיצונג

— ווי ס׳ווייזט אויס, וועט אין א פאר טעג ארום פארקומען א זיצונג פון סיים.

— פון וואנען ווייסטו דאס?

— ווייל א היגער סיים־דעפוטאט האט די טעג געלאזט צו זיך רופען א מאסאזשיסטקע און מאכט איהם דריי מאל טעגליך צונג־מאסאזשען.

לאדזער „סטיל"
אנדערש שרייבט זיך ווי ס׳רעדט זיך

דירעקטאר (דיקטירט דער מאשין־שרייבערין א בריף): גב׳ פאנא מארישא, איך וועל איהר דיק־טירען א בריף צו דעם לידאק, צו דעם לאבוז, אויסוואורף, פעטאק, גנב, צו דעם אורוויס, ביישע שרייבט:

— „ליבער, איירעלער הער" — — —

20 פראצענט הנחה...
סצענע אין א היגען נאכט־רעסטאראן

די סצענע קומט פאר אין א היגען רעסטאראן. דער גאסט רופט דעם קעלנער:

— פאניע אבער, פראשען פלאטשיטש!

— פראשען בארדזא, א בעפשטיק — 1.50 זל. א ביער — 50 גראשען, איז צוזאמען צוויי זלאטעס. א קאנאפקע 50 גר. איז צוזאמען 2.50 זל. א שנעפ־סעל — 50 גראשען, צוזאמען 2.50 זל. 20 פראצענט פאר דער מוזיק — איז צוזאמען — 3 זלאטעס

גאסט (דענערווירט): וואס פארא מוזיק? עס שפילט דאך נישט קיין מוזיק!

קעלנער: דערפאר געהט טאקע גאר צו 20 פראצענט, ווען ס׳וואלט געשפילט מוזיק, וואלט צו־געגאנגען 40 פראצענט.

לעקיש, וואס וויינסטו?
זאל יענער וויינען!

די פרוי קאצענאוויגען איז די טעג געגאנגען צום קינד. זי האט געהאט א זעהר שווער „האבען" די קולות זענען געגאנגען ביז אונטערן הימעל.

דער מאן האט זיך שטארק איבערגענומען, איז געזעסען ביים טיש און שטארק געוויינט.

האט דאס בעמערקט די פרוי, האט זי איהם צו־גערופען צום בעט, געגלעט איבערן קאפ און איהם בערוהיגט:

— וויין נישט, העניעקל, דו ביזט דא אבסאלוט גארנישט שולדיג.

א ייד האט מזל!

פון ב. קאוונער

מיין בן־עיר, העניעך משה׳ן, איז גוט ווי די וועלט, ער ווייסט נישט פון קיין שלעכטע צייטען, פון בויט, פון הונגער.

ער האט פרנסה בכבוד, כאטש ער ארבייט נישט און וועט נישט ארבייטען.

אז מען שמועסט פון מזל. איז דאך נישט שייך!

טרעפט זיך א געשיכטע: זיין פרוי נעכע לאה קויפט א ברויט פאר זעכציג גראשען אין א רייכער בעקעריי און זי קומט אהיים און שניידט אויף דאס ברויט און זי טרעפט איבערווייניג א שטיקעל גלאז. לויפט זי תיכף מיטן אויפגעשניטענעם ברויט צום רייכען בעקער, און זי רופט איהם אפ אן א ... ווייזט איהם דאס צושניטענע ברויט מיטן שטי־קעל גלאז און זאגט איהם, אויב ער וועט איהר נישט געבען צוויי הונדערט זלאטעס וועט זי אנ־מאכען א געוואלד, אז אין זיינע ברויט געפינט מען שטיקער גלאז און אנדערע צרות, וועט ער מוזען אויפגעבען די ביזנעס.

האט דער רייכער בעקער אויסגעהערט נעכע לאהן און געזאגט:

— פרוי, מאכט נישט קיין געוואלדען, זייט שטיל, האלט די צונג צווישען די ציינער, וועל איך אייך דערפאר אלע טאג געבען א ברויט און הער־פאר איך גארנישט רעכענען: ווי לאנג איך וועל לעבען וועט איהר האבען פרייע ברויט.

שפעטער מיט א וואך האט דיזעלבע נעכע לאה געפינען אין די מילך א טויטע פליג...

איז זי באלד אוועק צו דער מילך־פירמע און גענומען סטראשען אז זי וועט די געשיכטע שטארק צעפלאשען, זאל די וועלט וויסען וואס מען געפינט אין די מילך.

האט מען איהר אין מילך־געשעפט צוגעזאגט יעדען טאג צו געבען א פלעשעל מילך אבי זי זאל האלטען ס׳מויל; זי זאל זיין שטיל.

און דאס מילך־געשעפט האלט ווארט, נעכע לאה קריגט יעדען טאג מילך אהן געלד. זי האט אפילו א שריפט אויף צעהן יאהר, דאס הייסט אז דער מילך הענדלער בעהמט זיך אונטער צו געבען נעכע־לאהן צעהן יאהר פרייע מילך.

מיינט איהר דאך אז איהר זענט שוין פערטיג? טרעפט זיך העניעך־משהן אז ער געפינט אויס, אז א געוויסער יודישער קצב א כשר׳ער, האט א לאנגע צייט געקויפט און פערקויפט טריפה פלייש צו יודישע פרויען פאר כשרע, גענומען, הייסט עס, כשרע פרייזען פאר טריפה פלייש.

האט דער קצב מורא געהאט פאר אנ׳עפענט־ליכען סקאנדאל און האט אפגעמאכט מיט העניעך־משהן: ער דער קצב הייסט עס, וועט איהם יעדען טאג געבען צוויי פונט פלייש, און אויף יעדען שבת און יום־טוב א גאנז מיט א קאטשקע אהן א גראש־שען געלד, אבי ער, העניעך משה, זאל שווייגען, איהם נישט אומגליקליך מאכען.

האט העניעך־משה צוגעשטימט, באר מיט א תנאי, אז ער, דער קצב זאל איהם ראשית געבען א שריפט, ווארים ער וויל זיין פערזיכערט, מחמת, אזא קצב, וואס פערקויפט טריפה פלייש פאר כשר׳ע, קען מען נישט גלויבען; און צווייטענס, וויל ער, העניעך־משה, הונדערט זלאטעס עס געהט צו ווינטער און ער מוז האבען אויף קוילען און זיך אביסעל בעקליידען...

דער קצב האט איהם צוגעזאגט פופציג זלאטעס אבער העניעך־משה האט זיך אויסגעלאכט פון איהם: מאלע, וואס א קצב פלוידערט!

העניעך־משה האט איהם בלויז געזאגט קאלט ווי א גזלן:

— ר׳ זרח! אויב איהר וועט זיך בעהמען דינ־גען מיט מיר, וועט זיין ערגער פאר אייך; וועט איהר ביטער אפשניידען, גיט זיך אונטער און זייט א מענש. אנ׳אנדערער אויף מיין ארט מיט די בעווייזען וואס איך האב וואלט איך איינגעצונגען געקאנט פערטרייבען פון מארק. באר אזוי ווי איך בין א מענש מיט אנ׳איידעלען כאראקטער, מיט א יודיש הארץ, וויל איך נישט טון איך קיין שלעכטס...

הכלל, דער קצב האט געגעבען העניעך־משהן הונדערט זלאטעס און א שריפט, אז כל זמן ער, דער קצב וועט האלטען א יאטקע דארף ער, העניעך־משה קריגען אריינגעשיקט אין הויז יעדען טאג צוויי פונט כשרע פלייש, און אלע ערב שבת און ערב יום־טוב א גאנז, און א קאטשקע, אלץ זאל זיין פערטיג, שוין כשר־געמאכט פערטיג צום קאכען.

איצטער קריגט משה־העניעך פלייש און גענז מיט קאטשקעס פריי.

אבער העניעך־משה איז נאך אלץ נישט געווען צופרידען. העניעך־משה איז א ייד, וואס זיין קאפ ארבייט אויף אלע כלים, ער איז, קען מען זאגען א גרויסער ערפינדער, א צווייטער עדיסאן...

אין איהם ערשט מיט א חודש צוריק איינגע־פאלען א וואונדערליכער געדאנק:

ער וועט בעהמען זוכען אין דער וואוינונג מייז, פרוסאקעס און וואנצען.

וואס א שטייגער קאן ער דא פערלירען? וואס־זשע, ער האט קיין צייט נישט?

אין איהר ווייסט דאך, ווי מען זאגט: אז מען זוכט געפינט מען!

און משה־העניעך מיט זיין נעכע־לאהן האבען זיך א נעהם־געטון צו דער ארבייט און גאט האט געהאלפען... זיי האבען ענטדעקט אלע דריי ארטיק לען אין איין שעה צייט..

מייז, קאראלוכעס און וואנצען.

העניעך־משהס אויגען האבען זיך אנגעצונדען ווי צוויי לאמטערנעס: זיין הארץ האט גענומען טאנ צען פאר שמחה און פאר פ...ד!

פאר גרויס בעגייסטערונג האט ער א ציה געטון צו זיך נעכע־לאהן און זי גענומען קושען הייס און הייסער, און גאר הייס, ער איז שיער נישט משוגע געווארען פאר גליק!

— נעכע־לאה, נעכע־לאה! — האט ער נישט אויפגעהערט צו שרייען — נעכע־לאה, מיר האבען גליק, מיר האבען מזל! איצט זענען מיר גע־אטעם וועט! דער פאסקודנער ווירט וועט אונז מוזען ביליגער מאכען דאס דירה־געלד. און טאמער נישט, וועט לען מיר איהם אזוי „רעקלאמירען" זיינע פאסקודנע הייזער, אז זיי וועלען זיך אינגאנצען אויסליידיגען!

געטראכט און געטון: העניעך־משה מיט נעכע לאהן זענען אוועק צום ווירט און איהם דערציילט די גאנצע מעשה, אזוי און אזוי:

— מיר האבען געפינען אין אייער הויז די איינציגקייט: מייז, קאראלוכעס און וואנצען, און אויב איהר לאזט אונז נישט אראפ פופציג זלאטעס א קווארטאל דירה־געלד וועלען מיר אייך אויסליי־דיגען אלע אייערע הייזער.

דער ווירט האט געוואוסט אז יען העניעך־משה מיט זיין נעכע־לאהן זאגען עפעס, מיינען זיי דאס, ביי זיי איז נישטא קיין בלאף.

און העניעך־משה צאהלט איצט סך הכל פופציג זלאטעס א קווארטאל דירה־געלד וויניגער ווי ביז איצט.

הייסט דאס נישט קיין מזל?

אדרבא!

אל עווינע „פשיאטשעלעס" זענע איצט זעהר מקנא העניעך־משה׳ן...

שבת הגדול און קורצער פרייטאג

קורצער פרייטאג: איהר ווייסט, פאניע שבת הגדול, וואס מיר איז איינגעפאלען?

שבת הגדול: וואס? לאמיך הערען:

קורצער פרייטאג: לאמיר גרינדען אזא מין „חסד של אמת" ד.ה. אזא קאסע, וואס אין פאל פון טויט, בעקומט די פאמיליע. לאמיר זאגען, פינף הונדערט זלאטעס.

שבת הגדול: איך האלט נישט פון דעם גע־שעפט.

קורצער פרייטאג: פארוואס?

שבת הגדול: איך קען שוין די דאזיגע קאסעס. צום שטארבען זענען זיי אלע גרייט, נאר צאהלען דעם ביישטראג — נישט!

דוד בייגעלמאן פאהרט קיין טערקיי
צום טערקישען דיקטאטאר קעמאל־פאשא

סטאמבול (ספ. דעפ. צום „קונדס").

אויף א בעפעהל פון טערקישען דיקטאטאר קעמאל פאשא, ווערען אלע אלטע טערקישע מעלא־דיעס צוריקגעצויגען און אויף זייער ארט וועלען איינגעפיהרט ווערען אינטערנאציאנאלע מעלאדיעס.

אין צוזאמענהאנג דערמיט איז קיין טערקיי איינ געלאדען געווארען דער בעקאנטער קאמפאזיטאר דוד בייגעלמאן פון לאדז.

פארן אוועקפאהרען קיין טערקיי וועט אין דער טערקישער בעקערייע פארקומען א פייערליכער געזעגנונגס־באנקעט.

מזל־טוב!...
דעפעשען־אויסטויש צווישען זוהן און טאטען

דער יונגער זילבערשטיין טעלעגראפירט פון לעמבערג, צו זיין פאטער אין לאדז:

— פערלאבט, צעהן טויזענד. שיק מיר דיין ברכה.

דערויף האט דער פאטער געענטפערט:

— זלאטעס צי דאלארען?

ענטפער:

— דאלארען.

באלד נאך דעם דערהאלטען דעם ענטפער, האט דער אלטער זילבערשטיין ארויסגעשיקט א חת פעשע קיין לעמבערג:

— כ׳ווינש דיר מזל טוב, זאל זיין אין א מזלי דיגע שעה.

זי קאן זיך נאך חלילה פערקיהלען
פארן קינא „זאכענטא"

בחור: פאניע סאלקע, זי געהען מיט מיר איין אין קינא?

מיידעל: ניין, מיט איהן גיי איך נישט.

בחור: פארוואס?

מיידעל: ווייל זי האבען אייביג קאלטע הענט, און איך בין היינט אביסעל סקאטאזשעט...

קענט איהר נישט מיין טאטען!
ער קאן יא מאטעמאטיק

לעהרער (צו א שילער, א זוהן פון א ליכ־וויאזש): העניעקל, אז דיין טאטעשי האט געבארגט בארבשטיינען הונדערט זלאטעס אויף 2 פראצענט וויפיל האט דער טאטעשי זיך געהייסען געבען א חודש?

שילער: צוויי הונדערט זלאטעס.

לעהרער: דו קענסט נישט קיין מאטעמאטיק.

שילער: איך קען יא מאטעמאטיק, דער לעהרער קען נישט מיין טאטען.

מענער, מ׳קאן אייך!...
שמועס אין זקנים־הויז

זקן: איך וועל אייך ליב האבען הונדערט יאהר.

זקנה: יא, און שפעטער וועט איהר מיך זדראַ־דושען!

קליידער, פערגעבען!
וואו מ׳קאן עס בעהאלטען

פרוי (צום מאן): מאקס, דו האסט נישט אוועק געלייגט מיין באל־קלייד?

מאן: ניין.

פרוי: זאגסט א ליגען! גיב באר א קוק דיין וועסטעל־טעשעל!...

א גוטע ווירקונג
שפאצירען איז געזונד

דעם רייזענדער פלוידערמאן איז געשטארבען זיין שוויגער, צוריקקומענדיג פון דער לויה, פרעגט איהם זיין בער א „פשיאטשעל": ווי פיהלסטו דיך?

— אזוי, נישמקשה, דער קליינער שפאצירל האט אויף מיר זעהר גוט געווירקט — האט פלוידער־מאן געענטפערט

טאָג-אָרדנונג פון דער ערשטער זיצונג אין שטאָט-ראַט

וויפיל וויצע-פּרעזידענטען וועלען געוועהלט ווערען?

נעכטען איז צוריקגעקומען קיין לאָדז דער וואַיעוואָדע האַוקע-באָזאַק, נאָך אַ 3-טאָגעדיגען וויילען אין וואַרשאַ. דער בעזוך איז געווען פאַרבונדען מיט דעם ערלעדיגען אַקטועלע פראַגע׳ וועגען ווינטער - הילף פאַר אַרבייטסלאָזע אין צוזאַמענהאַנג מיט׳ן פאַרענדיגען די סעזאָן-אַרבייטען און דעם פלאַן פון עפענטליכע אַרבייטען אויפ׳ן קומענדיגען יאָהר.

דער ה׳ וואַיעוואָדע האַוקע-באָזאַק איז אויך אויפגענומען געוואָרען אויף אַ לענגערער אוידיענץ דורכ׳ן איבערן-מיניסטער ה׳ זובדראַם-קאָשטשאַל קאָוסקי.

* * *

הגם דער ציל פון דער אוידיענץ ביים איבערן-מיניסטער ווערט אין אָפיציעלען קאָמוניקאַט נישט אָנגעגעבען איז אָבער זיכער, אַז דאָ״ט איז אַרום גערעדט געוואָרען די פראַגע וועגען דער עפענונג פון ביידע שטאָט-ראַט אין לאָדז און וועגען די וואַהלען פון אַ שטאָט-פערוואַלטונג, ס׳איז מעהר ווי וואַהרשיינליך, אַז אין ביידע שטאָט-ראַט וועט נישט זיין קיין קוואַליפיצירטע מעהרהייט צו וועהלען אַ פּרעזידענט, דעריבער וועט לויט דעם זעלבסטפערוואַלטונגס-געזעץ די רעגירונג באַשטימען אַ פּרעזידענט, אין צוזאַמענהאַנג דערמיט זענען אויף דער דערמאָהנטער קאָנפערענץ אָנגערופען געוואָרען עטליכע קאַנדידאַטען אויף דעם אַמט.

* * *

די פּרעזידיאַל-אָפּטיילונג ביי דער שטאָט-פערוואַלטונג, וועלכע פערטרעט איצט דאָס ביוראָ פון שטאָט-ראַט, וועט היינט שוין אַרויסשיקען די איינלאַדונגען צו די ניי-געוועהלטע ראַטמענער צו קומען אויף דער זיצונג, וועלכע וועט פאָרקומען דעם 6 דעצעמבער האַלב אַכט אין אָוונט, ס׳איז נאָך נישט בעקאַנט צי די ענדעקישע ראַטמענער, וועלכע זיצען אין טורמע וועלען בעקומען איינלאַדונגען צו דער זיצונג, דער טאָג-אָרדנונג פון דער ערשטער זיצונג איז פאָלגענדער:

1) פעסטשטעלען די צאָהל וויצע-פּרעזידענטען פאַר לאָדז (דאָס געזעץ זעהט פאָר, אַז לאָדז קען וועהלען 3 וויצע-פּרעזידענטען).

2) פעסטשטעלען דאָס געהאַלט פון פּרעזידענט

3) פעסטשטעלען דאָס געהאַלט פון וויצע-פּרעזידענטען.

4) פעסטשטעלען די ענטשעדיגונג פאַר די לאַווניקעס פאַר זייער אַנטייל אין די זיצונגען פון מאַגיסטראַט.

PROSZKI „KOWALSKINA"
STOSUJE SIĘ PRZY UPORCZYWYCH BÓLACH GŁOWY
AK
FABRYKA CHEM.-FARM. „AP. KOWALSKI" WARSZAWA

אַנ׳איבערגע׳חזרטער פּראָצעס
פון אַ געוו. גימנאַזיאַל-דירעקטאָר

(2) נעכטען איז וויעדעראַמאָל געשטאַנען פאַר׳ן געריכט דער געוו. דירעקטאָר פון זשעראַמסקי-גימנאַזיום, וועלכע איז בשעתו פערמשפט געוואָרען געוואָרען אויף 10 חדשים טורמע פאַר׳ן בעהמען אומבערעכטיגט קויציעס ביי וואָזשנים.

נעכטען האָט ער זיך געהאַט צו פערענטפערען פאַר׳ן בעהמען ביים וואָזשני וואַצלאַוו קושעוויטשקי 800 זלאָטעס קויציע.

אַזוי ווי ער איז שוין פאַר דעם דאָזיגען פערברעכען בעשטראָפט געוואָרען -- האָט דער ריכטער דעם פּראָצעס בטל געמאַכט.

9 פריה זאָל מען אנהויבען לערנען
אין די ערשטע קלאַסען פון די פאָלקס-שולען

(2) ווי מיר דערוויסען זיך, האָבען די עלטערען-קרייזען פון די לאָדזשער שולעס לעצטענס אַרויסגעשיקט אַ פּראָיעקט פון אָנהויבען די לעקציעס אין די יונגערע אָפּטיילונגען פון די פאָלקס-שולען -- 9 אינדערפריה.

וועגען דעם דאָזיגען ענין איז שוין אַפילו אַריינגעטראָגען געוואָרען אַ מעמאָריאַל אין וואַרשאַווער-לאָדזשער קרייז-שול-קוראַטאָריום, און וועלכען די עלטערען לעגען פאַר איינצופיהרען די דאָזיגע רעפאָרם אין גאַנצען לאַנד.

די עלטערען האַלטען ,אַז וועקען 7 פאַרטאָג קינדער, וואָס זענען נאָך נישט אַלט קיין 10 יאָהר, איז זעהר אומגעזונט

ŁÓDŹ KUPUJE PABJANICKIE
OSRAMÓWKI
NIEPRZEŚCIGNIONE W GATUNKU
TANIE W EKSPLOATACJI

בער א. אַ.

עס איז בעשטעטיגט געוואָרען דער בודזשעט אויפ׳ן יאָהר 1934]35 אין אַ סומע פון 10.096 זל.

עס איז אויסגעוועהלט געוואָרען אַ נייע פערוואַלטונג, וועלכע האָט זיך קאָנסטיטואירט אויף פאָלגענדען אופן: ד״ר ס. דרייהאָרן, פּרעזעס, סינע בערבער, וויצע פּרעזעס, פייוויש טייך, קאַסירער, מ. כיימאָוויטש, סעקרעטאַר, שמואל פּטאַשניק,, עקאָנאָם, משה פאַנטעל, דוד חמץ ,שמואל לענקאָווסקי פּ. ראָזענמוטער, שלמה בעלינסקי, משה זילבערבערג, מענדעל שאַנטאַל. רעוו. קאָמיסיע יאַנקעל סענדער, משה וואָלקאָוויטש,, שלמה שאַמפּאַניער, שידענס-געריכט, ד״ר ס. דרייהאָרן, אליהו פאַנטעל מ. ענגלאַרד, סינע בערבער, שמואל פּטאַשניק..

אנדערטהאַלבען יאָהר טורמע
האָט בעקומען אַנ׳אורטייל דער געוו. קאַסירער פון דער פּאַביאַניצער שטאָט-פערוואַלטונג

(2) נעכטען איז געשטאַנען פאַר׳ן געריכט דער געוו. קאַסירער פון דער פּאַביאַניצער זעלבסטפערוואַלטונג, אַנטאָני מישקאָווסקי.

ער איז בעשולדיגט געוואָרען אין דעם, אַז ער האָט זיך צוגעאייגענט 3798 זלאָטעס מיט 80 גראָשען.

ער האָט בעקומען אַ פּסק דין -- אַנדערטהאַלבען יאָהר טורמע.

„עזרת עניים"
בעריכט פון דער גענעראַל-פערזאַמלונג

זונטאָג, דעם 25 ד. ח. איז פאָרגעקומען די יעהרליכע גענעראַל-פערזאַמלונג פון הילפס-פערעיין עזרת-עניים אין לאָדז זשידאָווסקאַ 19 (מרדכי גבאַי׳ס גאַס)

די פערזאַמלונג האָט זיך אָנגעהויבען 6 אַ זייגער אונטערן פאָרזיץ פון משה פאַנטעל און איינגעלאַדענע אַסעסאָרען ד״ר יאַקאָבזאָהן, ד״ר דרייהאָרן און מ. זילבערבערג. דעם טעטיגקייטס-בעריכט האָט אָפּגעגעבען דער פּרעזעס איגנאַצי גערשט ביים פעראיין עקזיסטירט אַ אומזיסטע קוך, עס ווערט אַרויסגעגעבען עטליכע הונדערט מיטאָגען אַ טאָג אויך עקזיסטירט אַ מעדיצינישער אַמבולאַטאָריום אויף נאַרלודקאַ 8 ווי עס ווערט ערטיילט מעדיצינישע הילף ווי אויך מעדיצינען פאַר אָרימע און אונבעמיטעלטע. עס האָבען גערעדט פאָלגענדע רעדנערס: פאַנטעל, גאָלדבערג, פּטאַשניק, בער-

לאַנג-קינאָ
„MIRAŻ"
11 ליסטאָפּאַד (קאָנסטאַנט.) 16
היינט און פאָלג. טעג!
פּרעכטיגע סענסאַציאָנעלע זיטען-דראַמע
פון פּאַריזער אַפּאַשען א. נ.
„אויף דער גאַס"
אין די הויפּט-ראָלען:
Włodz. Sokołow
i Mandeline Ozeray
אויסערן-פּראָגראַם:
קלאַנג-צוגאַבע פון פּאַראַמאַונט און PAT
פּרייזען פון די פּלעצער 54 און 85גר.

אַנגענעהמע איבעראַשונג!
דער ליבלינג פון פּובליקום,
די מייסטערין פון יוד. פאָלקס-ליד
לאָלא פאָלמאַן
קומט
לכבוד חנוכה
און וועט אויפטרעטען מיט איין-איינציגע קאָנצערט
מיט אַ ספּעציעלען שלאַגער-פּראָגראַם.
ווען? וואו?
פּרטים אין די ווייטערדיגע אַנאָנסען.

ר. איזראַעל

דער בערזען-סוחר

שפּאַנענדער ראָמאַן פון יודישען לעבען

52

איצט איז אָבער געווען פערפאַלען, מאַרקוס האָט געמוזט געהען אין אויספאָרשונגס-אַמט וואוהין מ׳האָט איהם גערופען, ער האָט אָבער ביי זיך געהאַט בעשלאָסען נישט צו דערצעהלען וועגען דער פרוי רובין און איבגאַנצען נישט צו בעריהרען דעם ענין פון לאָנדאָן, קיינער קען דאָך איהם דערפאַר גאָרנישט טון. קיינער קען דאָך איהם נישט צווינגען אַז ער זאָל דערצעהלען וועגען זיינע אינטימסטע איבערלעבענישען, ס׳איז דאָך נישט פערהאַן דער כח אין דער וועלט, וועלכער זאָל קענען איהם דערצו צווינגען. איבעריגענס איז דאָך דאָס זיין געלד און ער איז גרייט הערויף צו רעזיגנירען. מאַרקוס איז אוועק אין אויספאָרשונגס-אַמט.

קאַפּיטעל 8.
פאַני און שולמית.

— מיט וועמען האָב איך דעם כבוד? האָט שולמית געפרעגט די דאַמע, וועלכע איז אַריינגעקומען צו איהר אין שטוב.

— איך הייס פאַני, מיין נאָמען דאַרף אייך זיין בעקאַנט, איך בין אַנ׳אַרטיסטקע פון יודישען טעאַטער.

— יאָ, אייער נאָמען איז מיר בעקאַנט איך האָב איהם עטליכע מאָל געהערט... וואָס ברענגט איך צו מיר?

— איך בין צו אייך געקומען אין אַ זעהר וויכטיגען ענין, אפשר וועט איהר זיך אָנשטויסען וועגען וואָס עס האַנדעלט זיך, דאָס זאָלט פערלייכטערט אונזער געשפּרעך.

— איך בין זיך משער, און אפשר נישט, אויב עס האַנדעלט זיך ווירקליך וועגען דעם וואָס איך טראַכט וואָלט איך גערן נישט געוואָלט רעדען וועגען דעם, איהר וואָלט באַר מיר געוואָלט זאָגען וואָס איהר פערלאַנגט און מיר וואָלטען שנעל פערטיג געוואָרען.

— אויב איהר ווייסט וועגען וואָס מיר האַנדעלט זיך, וואָלט איך גלייך צוגעטרעטען צו דעם ענין, איך פערלאַנג צוריק מיין קינד...

— וואָס? ווי אַזוי? מיט וואָס פאַרא רעכט? ווי אַזוי וועט איהר בעווייזען, אַז דאָס איז אייער קינד? און פון וואַנען ווייס איך דאָס? איהר זעהט דאָך, אַז איך וויל פאַר אייך גאָרנישט לייקענען, אַז איך האָב אַדאָפּטירט אַ קינד, אַז מאַשעלע איז דאָס, אָבער איך האָב אין אָרדנונג אַלע פאָרמאַליטעטען, איך בין אין אָרדנונג.

— ווי אַזוי קענט איהר אַזוי רעדען? איהר ווייסט דאָך אויסגעצייכענט, אַז דאָס קינד איז מיינס.

— איך וויל דאָס גאָרנישט וויסען, איך האָב עס אַדאָפּטירט פון איהר פאָטער, אויף וועמענס נאָמען עס איז געווען פערשריבען, און ווען איהר זאָלט אַפילו וויסען, אַז דאָס קינד איז אייערס, קוק איך אוועק דערפון, איך וויל וועגען דעם אפילו נישט טראַכטען, אָבער זאָגט מיר וואָס האָט איהר זיך איצט דערמאָהנט וועגען דעם, איצט נאָך זיבען יאָהר.

— פשוט דערפאַר, ווייל איך האָב ביז איצט נישט געוואוסט, אַז דאָס קינד געפינט זיך ביי אייך.

— וואָס דען האָט איהר געמיינט.

— איך בין געווען איבערצייגט דערין, אַז דאָס קינד איז יונגערהייט קראַנק געוואָרען און געשטאָרבען, יעדענפאַלס האָט מען מיר אַזוי איינגערעדט.

שולמית האָט זיך פערטראַכט, דער דאָזיגער ענטפער איז געקומען פאַר איהר אַזוי אומגעריכט, אַז זי האָט פשוט נישט געוואוסט וואָס צו ענטפערען.

— ווער האָט אייך איבערצייגט דערין, אַז דאָס קינד איז געשטאָרבען?

— וואָס איז דאָס פאַרא אונטערשיד? איהר קענט זיך פאָרשטעלען מיין לאַגע, איך האָב געבוירען אַ קינד, אַ נישט לעגאַל קינד, פון מיינס אַ געליבטען קען ער זיין וועמען ער וויל און וואָס ער וויל, דאָס איז דאָך שליסליך נישט קיין אונטערשיד, איך האָב דאָס קינד בשום אופן נישט געקענט האַלטען ביי מיר, איהר דאַרפט מיך פערשטעהען, ביי מיין פאַך איז דאָך אונמעגליך, אַז איך זאָל קענען מיט מיר מיטפיהרען אַ קינד, ווי שטאַרק איך זאָל עס נישט ליב האָבען, איך רעד שוין נישט וועגען די בעקוועמליכקייטען פון דעם קינד אַליין, האָב איך דאָך ריזיקירט מיט מיין אייגענער ווייטערדיגער קאַריערע, דאָס וואָלט אויסגעשטראַכען איינגאַנצען מיין צוקונפט, דעריבער האָב איך געטון אַזוי ווי יעדע איינציגער אויף מיין אָרט וואָלט אין דעם פאַל געטון.

— דהיינו? האָט שולמית געפרעגט, הערצדיג מיט דער גרעסטער אויפמערקזאַמקייט די דערצעהלונג פון פאַני׳ן.

— איך האָב דאָס קינד איבערגעגעבען אין אַנ׳ערציהונגס-אַנשטאַלט, אין דעם בעסטען און דעם טייערסטען פון לאָנדאָן, איך האָב זיך געוואָלט אָפּזאָגען פון דעם בוויטיגסטען, כ׳בין געווען גרייט אַפילו צו הונגערען, באַר דעם קינד מאַכען ווי אַמבעקוועמסטע און אַמבעסטען.

— און וואָס איז ווייטער געווען?

— מעהר ווייס איך גאָרנישט, איך האָב בעקומען די ידיעה, אַז דאָס קינד איז קראַנק געוואָרען און איז געשטאָרבען, מעהר ווייס איך גאָרנישט.

— און פון וואַנען ווייסט איהר איצט, אַז דאָס קינד לעבט און אַז עס געפינט זיך ביי מיר?

— פרעגט נישט בעסער, מאַדאַם רובין, פרעגט בעסער נישט, איך האָב זיך דערוואוסט וועגען דעם פון אַ גאַנץ זיכערע קוועלע, איהר וועט דאָך דאָס נישט אָפּלייקענען, איהר קענט דאָך דאָס נישט אָפּלייקענען.

— איך ווייס נישט וואָס איך זאָל יאָ לייקענען און וואָס נישט, אין דעם מאָמענט בין איך מיט אייך פולשטענדיג אויפריכטיג, איך ערקלער אייך אָפען, איך האָב אַדאָפּטירט מיט קנאַפּע זיבען יאָהר צוריק אַ קינד, אַ מיידעלע, וועלכעס איז געווען און מונטער ערצויגען געוואָרען ביי מיר, אָבער איך קען דאָך אייך נישט זאָגען און נישט פערזיכערען, אַז דאָס קינד איז ווירקליך אייערס.

— איך קען דאָס יאָ בעווייזען.

— ווי אַזוי?

— מיין קינד האָט פון געבוירען אָן אַ ספּעציעלען צייכען געהאַט אויף די פּלייצעס און איך רעכען, אַז דער צייכען איז נאָך פערבליבען ביז היינט.

— דאָס איז אַ צייכען פאַר אייך אַליין, אָבער מיך, וועט איהר דאָך דערמיט נישט איבערצייגען, אַזוי ווי איהר האָט זיך געקענט צופעליג דערוויסען וועגען דעם, אַז ביי מיר געפינט זיך אַזאַ קינד, האָט איהר זיך געקענט דערוויסען, אַז דאָס קינד האָט אַ בעזונדערען צייכען אויף די פּלייצעס, איהר וועט מיר ענטשולדיגען, וואָס איך טו אייך אפשר וועה מיט מיינע ריד, אָבער איהר דאַרפט אויך פערשטעהען מיין לאַגע, איך קען מיט אייך אַנדערש נישט רעדען.

— דער, וועלכער האָט אייך דאָס קינד פערקויפט, וועט אפשר איצט אַליין פאַר אייך עדות זאָגען ,אַז דאָס קינד איז מיינס.

— פאַרוואָס איז עס נישט געווען פערשריבען אַלס אייער קינד-

— אָט זעהט איהר דערפאַר קומען מיר די יסורים, וועלכע איך האָב איצט, דערפאַר קומען מיר די ליידען, וועלכע איך גייע אַדורך, איך האָב זיך געשעהמט, איך האָב נישט געקענט אויסזאָגען פאַר קיינעם, אַז איך בין שוין אַ מאַמע פון אַ קינד, דאָס וואָלט מיר געשטערט צו מיינע אַנגאַזשמענטען...

— און צו אייערע ליבהאָבער, האָט שולמית געזאָגט.

— אפשר יאָ, אפשר זענט איהר גערעכט, ס׳קען זיין, אַז אויך צוליב דעם האָב איך אָפּגעלייקענט, אָדער געוואָלט אָפּלייקענען מיין שייכות צו דעם קינד, אָבער דאָס נעהמט דאָך נאָך נישט אוועק מיין רעכט אויף מיין בלוט און פלייש, איך בין פּונקט אַזאַ מאַמע ווי יעדע אײנע און איך האָב די זעלבע רעכט ווי יעדע אײנע מאַמע אויב איך אַנער-קען זיך צו מיין קינד.

(פאָרטזעצונג קומט)

אכטונג, האנדווערקער!
(אויפרוף)

אין הסכם מיט די פארשרײפטען פון אינ־דוסטריע און צעכען־געזעץ, ענדיגט זיך דעם 31 דעצעמבער פון היינטיגען יאהר דער טערמין, ביז וועלכען עס קאנען בעקומען האנדווערקער־קארטען אויפ'ן גרונד פון זײער דערוואקסענעם העכט די אלע האנדווערקער, וואס האבען אין יאהר 1927 געפיהרט פאר זיך אן/אײגענעם האנדווערקער־ווארשטאט.

נאכ'ן דאזיגען טערמין פערלירען די הערמאנ־טע האנדווערקער דאס רעכט און פאלען אריינטער אונטער דער קאטעגאריע פון האנדווערקער, וואס דארפען דורכפיהרען אזעלכע פארמאליטעטען, סײ אין די ענינים פון פאך גופא, סײ אנדערע פאר־מאליטעטען, וועלכע די עלטערע האנדווערקער זאלען בשום אופן נישט אימשטאנד זײן דורכצופיהרען.

חוץ דעם דארף יעדער האנדווערקער געדענ־קען, אז נאכ'ן 31 דעצעמבער 1934 האט די ענטשפרעכענדע אינדוסטריע־מאכט דאס רעכט צו שליסען יעדען האנדווערקער־ווארשטאט, וואס זײן אינהאבער בעזיצט נישט קײן האנדווערקער־קארטע.

זאלען די האנדווערקער, וואס האבען אין יאהר 1927 געפיהרט אן/אײגענער ווארשטאט, דעם אוי־בענדערמאנטען טערמין דורכלאזען, שטייט פאר זײ די סכנה צו פערלירען זײער לעגאלע ארבײט־מעגליכקײט און זײער מאטעריעלע עקזיסטענץ.

עס איז א זיכערע זאך, אז אין לאדז און אין דער לאדזער וואיעוואודזטווע זענען נאך פאראן א סך הונדערטער און הונדערטער האנדווערקער, וואס האבען פערנאכלעסיגט זײערע אינטערעסען און האבען זיך נישט בעמיהט צו בעקומען האנד־ווערקער־קארטען.

עס איז געבליבען סך הכל אײן אײנציגער חודש, אין משך פון דעם דאזיגען חודש דארף יעדער האנדווערקער זיך בעמיהען דורכצופיהרען די נויטיגע פארמאליטעטען.

די אונטערגעשריבענע אינסטיטוציעס ווענ־דען זיך דערמיט צו האנדווערקער, וואס האבען זיך נאך נישט געווענדעט אין די ענטשפרעכענדע אינ־סטאנצען וועגען בעקומען האנדווערקער־קארטען, זײ זאלען אין משך פון די נאהענטסטע טעג די פארמא־ליטעטען דורכפיהרען. יעדענפאלס נישט דורכ־לאזען דעם טערמין פון 31 דעצעמבער פון היינ־טיגען יאהר.

הײנט דעם ווערען אלע גבאים און פארשטעהער פון די בתי מדרשים, בתי תפילות, שטיבלער, חברות און שוהלען געבעטען, זײ זאלען אין משך פון די נאהענטסטע 4 שבתים לאזען אויסרופען, אז די פראינטערעסירטע האנדווערקער זאלען די פאר־מאליטעטען דורכפיהרען, כדי נישט צו פערלירען די לעגאלע מעגליכקײט פון ארבײט און עקזיסטענץ.

דאס זעלבע ווערען געבעטען די יודישע קהלות און גבאים פון די בתי תפילות אין דער גאנצער לאדזער וואיעוואודזטווע, זײ זאלען דעם דאזיגען אויפרוף בעקאנט מאכען צווישען די מתפללים האנדווערקער.

די נויטיגע אינפארמאציעס בעקומט מען טעג־ליך אין ביורא פון דער געזעלשאפט „ארט", וואול־טשאנסקא 27, טעגליך, חוץ פרייטאג און שבת, פון 9 פריה ביז 8 אין אוונד.

די פערוואלטונגען:

פון דער יודישער קהלה אין לאדז,
פון דער געזעלשאפט „ארט" אין לאדז,
פון דער האנדווערקער־שול אין לאדז,
פון האנדווערקער־פערבאנד פילסודסקי 69,
די האנדווערקער־עקספאזיטור פיעטריק. 20
דער האנדוו.־פערבאנד צעגעלניאנא 4.

פון יודישען האנדווערקער־לעבען

גרויסער מיטינג פון האנד־ווערקער און כאלופניקעס

מארגען, שבת דעם 1 דעצעמבער ה. י. 4 נאכ־מיטאג קומט פאר אין בערלינער זאל, זאכאדניא 26 א גרויסער מיטינג פון האנדווערקער און כאלופ־ניקעס.

אויפ'ן מיטינג וועלען בעהאנדעלט ווערען פרא־גען, וועלכע האבען א שייכות צום פערענדיגען זיך פון טערמין פון ארויסנעמען האנדווערקער־קאר־טען, עס וועט אויך קלאר אויפגעקלעהרט ווערען די כאלופניקעס דארפען ארויסנעמען האנדווערקער־קארטען. דער מיטינג האט ארויסגערופען א גרויסען אינטערעס סיי צוליב דעם אינהאלט, סיי צוליב דעם וואס צום מיטינג קומט ספעציעל צופאהרען דער סעקרעטאר פון סאציאליסטישען האנדווערקער־פעראיין אין פוילען.

פון שוסטער־צעך

אויף אײנע פון די לעצטע זיצונגען פון שוס־טער־צעך איז בעשלאסען געווארען צו דערמעג־ליכען די אונבעמיטעלטע שוסטער צו בעזארגען זיך מיט האנדווערקער־קארטען.

די אלע שוסטער וואס האבען זײערע ווער־שטאטען געפיהרט פאר דער 15|12—1927 האב־בען דאס רעכט צו געניסען פון די בעקוועמליכ־קײטען דעם צעך. די אלע אנדערע וואס האבען זײערע ווארשטאטען אויפגעמאכט נאך דעם 15|12 1927 מוזען לעגאליזירען זײערע ווארשטאטען, וואס פריהער, ווײל נאך דעם 31|12—1934 וועט די גזירה זײן נאך הארבער.

די צייט פון האנדווערקער־קארטען איז זעהר קורץ.

די יודישע מלאכה איז בעדראהט מיט'ן אונטער־גאנג, דען עס רעגיסטרירען זיך נישט קײן לערן־יונגלען און עס איז נישטא קײן קוואליפיצירטע געזעלען.

Bank Handlowy w Łodzi

Spółka Akcyjna

Kościuszki 15

przyjmuje za niewielką opłatą

na przechowanie kufry, walizy, kosze i t.p.

które lokuje w urządzonym według wymagań nowoczesnej techniki **SKARBCU.**

Telefon

123-33

Prywatne

Pogotowie Lekarskie

czynne w dzień i w nocy

Legjonów 6 (Zielona)

Dr. med. L. Berman

צעגעלניאנא 15, טעל. 149-07

ספעציאל־ארצט פאר מענער־שוועכע־בעהאנדלונג און סעקסועלע בעראטונג.

נעמט אן פון 8–11 און פון 4–8 אוועגד. זונטאג פון 9–1 פארמיטאג.

דער קרן־היסוד־קאמפיין
ווערט מיט ערפאלג ווייטער געפיהרט

ווי מיר האבען שוין מיטגעטײלט, האט זיך מיט א קורצער צייט צוריק אנגעהויבען אין אונ־זער שטאט דער נײער קרן היסוד קאמפיין אונטער דער אנפיהרונג פונ'ם דעלעגאט'ן פון קרן היסוד־דירעקטאריום אין ירושלים, ה' אשר קאלאדני און ביי דער בעטײליגונג פון די אנגעהענסטע ציוניס־טישע און נאציאנאלע עסקנים.

די אקציע ווערט מיט ערפאלג ווײטער גע־פיהרט. די קרן היסוד טוער טרעפען אן אומעטום אויף א פריינדליכע אויפנאהמע. עס איז צו זעהן אז דער געדאנק פונ'ם ארץ ישראל אויפבוי איז טיף אריינגעדרונגען אין אלע יודישע קרייזען, אז אלע פערשטעהען שוין די בעדײטונג פונ'ם נאציא־נאלען קאפיטאל אינ'ם אויפבוי פראצעס, בע־זונדערס איצט, בעת דער גרויסער עליה, ווען כמעט יעדע יודישע משפחה איז פערווענליך ענג פערבונדען מיט ארץ ישראל און ווען די בעיע־פעגישען פון אויפבוי־ווערק שטייגען כסדר. דאס דאזיגע בעוואוסטזיין גיט צו מוט די זאמלער פאר זײער ווײטערדיגער מסירותפולער ארבייט לטובת דעם ארץ ישראל אויפבוי־פאנד.

Dr. Z. Henrykowski

ספעציאל־ארצט פאר וועגערישע הויט־קראנקהייטען און מענער־שוועכע

האט זיך איבערגעצויגען אויף פיעטריקאווער 86

טעל. 143-63

נעהמט אן פון 8–11 און פון 6–9 אוונד. פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע זאל. פאר אונבעמיטעלטע לעמשניצע־פרייזען.

Dr. med.

P. KOTOK

אינערליכע קראנקהייטען

ŻEROMSKIEGO 44, telef. 114-25

נעהמט אן פון 5 ביז 7 נאכמיטאג.

נעהמט אן אין דער לעטשניצע בושעזשינער 11 טעגליך פון 4–5 נאכמ.

Dr.

Wołkowyski

האט זיך איבערגעצויגען אויף

ציגעל־גאס 11, טעל. 238=02

נעהמט אן אין הויט־ און וועגערישע קראנקהייטען, מענער־שוועכע

נעמט אן פון 8–12 בײטאג און פון 4–9 אוונד.

Odlewnia żelaza „FERRUM"

Łódź, Kilińskiego 121, tel. 218-20.

זעמטליכע אבגוסען פון גרויסע אייזען מעכאנישער ווערקשטעל די פרייזען זענען בעדייטענד פערקלענערט

א שלעכטע שטאף־ווערקסלונג קען מען אויסבעסערן

טרינקענדיג אנשטאט די שעדליכע קאווע און טעה, די בעקאנטע און רעגולירענדע די שטאף־ווערקסלונג קרייטעכצער־געטישעכץ פון

Oskar Wojnowski HERBACIANKA

פערלאנגט אין די אפטייקען און סקלאד־אפטעטשנעס.

Skład główny: Warszawa, Al. Jerozolimska 75, tel. 857=25 פרייז פון א שאכטעל 2.50 זל.

אויף דער פראווינץ ווערט ארויסגעשיקט פער פאסט דורך נאכנאהמע אמוועניגסטענס 2 פעקלעך.

ראטעוועט אייער געזונד

קראנקע אויף רופטורען (ברוך־קראנקהייטען)

ספעציעלע ארטאפעדישע הייל־גומי־באנדאזשען פון מיין מעטאדע העלפען ראדיקאל אונטער גאראנטיע אהן אפעראציעם פון אלע מינים ברוך־קראנקהייטען (רופטורען) אפילו די עלטעסטע און געפעהרליכסטע ביי מענער, פרויען און קינדער.

דאס אראפלאזען זיך פון מאגען און קישקעס בעזייטיג איך דורך פערלעגען ספע־ציעלע אינדיווידועל צוגעפאסטע בויך־באנדאזשען. אויף אויסגעקרימטע רוקען־ביין (הויקערס) ארטאפעדישע הייל־גארסעטן אויף ביינער־שווינדזוכט און אלע אנדערע פעהלערן ארטא־פעדישע הייל־אפאראטען אויף פלאטפוס.

ספעציעלע איינלאגען לויט גיפס־מאדעלען, אויף זשילאסעס. – גומי־זאקן לויט מאס. קינסטליכע הענד און פיס

ספעציעלער אנשטאלט פאר הייל־ארטאפעדיע

Spec. Ortop. O. PETRYKIEWICZ אוים לעמבערג

לאדז, פיראמאוויטשא 9 (אלגינסקא)

(פראנט פארטער), טעל. 177=09 נאהנט פון לאדזער פאבריקס־באהנהויף

בעמערקונג: דאס ערשײנען פון די קראנקע איזאונבעדינגט נויטיג. צאהלרייכע דאנקזאגונגען און דאנק־בריף. (אין זעגרוש אויף טלאמאצקא № 2 און № 4 אייגענע הייזער)

קינא־רעוויע **AMOR** פאמארסקא 89 טעל. 248-05 דער ביליגסטער טעאטער אין לאדז!

דאנערשטאג, פרייטאג, שבת און זונטאג, קרייזם־פרייזען פון 54 גר. ביז 1,09 דער זאל איז שטארק ווענטילירט. אנהויב פון די סעאנסען 6 און 9 ווינטער נאכמ. זונטאג און יום־טוב 3 נאכמ.

דאס ביליגסטע טעאטער אין לאדז! פון היינט פרייטאג דעם 30־טען נאוועמבער ביז זונטאג דעם 2־טען דעצעמבער ה. י. אויף דער בינע! דער פערבאנד פון ארטיסטען פון דיפּוילישע בינעם אונטער דער לייטונג פון Jerzy Junosza פרעזענטירן די פרעכטיגע רעווי א.ג.

„בלאנדינקעס און בראנעטקעס"

דעפילאדע פון שעהנעם געשלעכט אין 15 בילדער. ס'נעמען אנטייל: Z. Wilczyńska, R. Markiewiczówna, J. Leński, Lassota, Jerzy Szymański און Vica Cari און דער טאנץ־דועט Juroza

אויפ'ן עקראן: „די בענעהרטע" מיט D. Machall J. Wray i V. Varkonyi

CORSO

אונזער קאנקורענצלאזער פראגראם!

אורטייל פון לעבען

אין די הויפטראלן: JADZIA ANDRZEJEWSKA די אונפערגעסל. העלדין פון "Dziewczęta w mundurach" Irena Eichlerówna.

די פאפולערסטע שעפערין פון „פרל. דאק־טאר" און Dobiesław Damięcki

2) „NIE DAMY ZIEMI"

אנהייב פון די סעאנסן אין געוועהנליכע טעג 4 נאכמ. שבת און זונטאג 12 בײטאג

די ווירקונג פון געזאַנג אויף דעם מענש

משה קוסעוויצקי אלס רופא חולים

ווי ווייט עס ווירקט אויף אַלע די קונסט פון זאַנג אַדער מוזיק־אינסטרומענט ערקלערען די גריכען, ווי זאָגען, אַז די מוזיק האָט אַ כח אין פּערטריקענטע טויטע בײנער אַריינצובלאָזען אַ לעבעדיגע נשמה, און טויטע קערפּער צוריק לעבעדיג צו מאַכען. אין די גמרא סנהדרין צ"ה עמוד ב' זעהען מיראויך פּעריקהערט, אַז געזאַנג איז אימשטאַנד מענשען צו פּערניכטען, גייסי'ת סנחריב מלך אשור שצרי על ירושלים נפלי פגרים מהים משביל ששמעו את שירת האופנים וחיות הקודש, דאָס הייסט, אַז סנחריבס מיליטער וועלכע האָבען ירושלים בעלאַגערט, זענען דער'הרג'ט געוואָרען דורך דעם הערען דאָס געזאַנג פון די מלאכים און הייליגע חיות. אַזוי מיינט רבי יצחק נפחא..

אויף דעם בביא אלישע זאָגט די גמרא עירובין דף ק"ב ע"ב איז דער רוח הנבואה אַוועקגענומען געוואָרען ווייל ער איז געוועזען בעטריבט און צאָרביג, די נבואה קען נישט האָבען קיין שליטה מתוך עצבות, יהי' כנגן המנגן ישבה אליו רוח הנבואה, ווי באַר מען האָט איהם פאַרגעשפּילט האָט ער באַלד אויפגעלעבט און איז געוואָרען מלא שמחה, איז ממילא די נבואה צו איהם צוריקגעקומען. פיל דאָקטוירים בענוצען אויך היינט אַלס היילמיטעל פאַר בערוהען און מרהשחורה'דיגע קראַנקע מענשען די געזאַנג־קונסט.

אין די גריכישע געשיכטע געפינען מיר, אַז אורפיאוס דער זוהן פון אפּאָלאָ איז געווען אַיין וואַנדערער־מנגן, אַזוי ווי ער האָט געזונגען זיינע זיבען זייטיגע פידעל אין דער האַנד אַריין זענען די ווילדעסטע בעהען בעלאַסען געוואָרען, די שטורם ווינטען די וועלען פון אַ ראַשענדען ים זענען ווידער רוהיג געוואָרען.

אויף דעם פאַרלעצטען קוסעוויצקיס קאָנצערט אין העלענאָוו זענען געזעסען נעבען מיר 2 אינטערעסאַנטע טיפּען, ממינו אַ פרוי' ומשמאל, אַ מאַן, ביידע פול מיט איילפער און כונה צוגעהערט און געסמאַקעוועט, איבער מיט אַ שטורגע מיר אין די זייטען, די צווייטע אויף דעם קול איהר הערט, איהר הערט? אזוי אַ לעבען אויף קוסעוויצקין, אזוי איז דאָס אַ חזן, אזוי איז דאָס אַ קינסטלער, אַזוי באַלד קוסעוויצקי האָט אָנגעפאַנגען צו זאָגען אב הרחמים זאָגט צו מיר די פרוי, שטיקענדיג, די טרעהרען אין די אויגען, איך קען עס נישט מעהר אויסהאַלטען. ער ציהט מיר שוין די נשמה אַרויס, ער צובראַכט מיך אינגאַנצען איך מוז שוין אַרויס פון דאַנען, איך בין בעצווייפעלט באַלד אויף טויט פון זייך זיס מוהיל, דער מאַן ווידער נעבען מיר זאָגט ווידער פערקעהרט, אזוי אַ באַלזאַם אַ רפואה בדיקה איז ער פאַר מיין קראַנק האַרץ. לעבען זאָל קוסעוויצקי 120 יאָהר מען זאָל זוכה זיין איהם באַלד אין גיכען צו הערען אין ירושלים, איך וואָלט באַר געקענט אַדורך וואָלט איך אַהין אויף דער סצענע אין יעדעס אבר אויסגעקושט, קיינער איז דאָך נישט אימשטאַנד איהם נאָך צומאַכען. אַ מלאך, אַ מלאך. די פרוי וויל באמת לויפען זי האָט מורא אַז אָט האַלט זי שוין ביי יציאת נשמה.... דער מאַן ווידער וויל לויפען קושען קוסעוויצקין אויף דער סצענע, קוים מיט געבעטען האָב איך געפועלט זיי זאָלען נישט שטערען אַנדערע, אָט אָט ענדיגט ער שוין דעם אב הרחמים און עס האַלט נאָך נישט ביי יציאת נשמה... און קושען איז צייט הערנאָך, קוסעוויצקין איז באמת צו בעוואונדערען, די השפּעה וואָס דער בורא עולם האָט איהם געשענקט האָט מען געקענט 6 גרויסע חזנים איינטיילען. מיט 6 מתנות טובות האָט ער איהם געבענשט, און ווען אַ חזן וואָלט באַר געהאַט די זכיה מיט באַר איין איינציגע מתנה מזכה צו ווערען וואָלט ער אויך שוין אַיין חזן געהייסען און ראוי געווען לאותה איצטלא, ועל אחת כמה וכמה. אַז מען האָט אַלע 6 מתנות טובות אין בעזיץ...

יעדע מתנה וויזט גבורות און נפלאות. ואלה הם, די ערשטע מתנה ער בעזיצט איינע האָניג זיסע צאַרטע און ווייכע שטימע, העל ליכטיג ווי די זון. איין רעגיסטער ביז צום דריי געשטריכענע ד. חד חלק אָהן איין פגימה, צווייטע מתנה אַ געלויפיגען הערליכען קאָלעראַטור וואָס איז אַזוינס גאָר נישט צו געפינען. דריטע מתנה אַ קינסטלערישען טריללער מיט קניטשעלעך. פערטע מתנה איין טעכנישען אַטעם־צוג. פינפטע מתנה אַ גאָלדענע דיקציע, ועל כולם, זעקסטע מתנה דער גרויסער אימפּראָוויזאטאָר. און דאָס וועט יעדער צוגעבען. ווען קוסעוויצקי זאָל באַר פסולה אין מוהיל אַריין נעמען, וועט הערפון בריליאַנטען אַרויסקומען. בלשונו וגרונו יחליקון. ער איז אַ פה מפיק מרגליות ואבנים טובות. ער איז דער גאון מלך החזנים. ומי לנו גדול ממשה? נאָך קוסעוויצקי'ס קאָנצערט פילען זיך אַלע סתם חזנים און מנגנים נישט בגיליפין, פערלירען דעם מוט ונסתממו טענותם, דאָס הייסט זיי האָבען אייגענטליך צום רבונו של עולם יאַ פּרעטענזיעס און טענות, היתכן? וואָס זענען מיר? פאַר וואָס האָבען מיר נישט זוכה געווען חאָטש צו איין מתנה... אָבער קענען קהל האָבען זיי בעבען קיין מוהיל און קיינע טענות מעהר... דער גרעסטער אַסימילאַטאָר וועט ער הערט קוסעוויצקין מוז צוגעבען, אַז לא אלמן ישראל, אַז מיר זענען אויך שטאָלץ אויף אונזער יודישען קאַרוזאָ, ער זאָל אונז מאַריך ימים ושנים זיין עד מאה ועשרים שנה, די וואַרשאָווער סינאַגאָגע־געמיינדע האָט טאַקע גרויס גליק געהאַט צו בעקומען אַזעלכען תכשיט... זי האָט אַזאַ צבהר? הוד הבא באָך נישט געהאַט און וועט נישט האָבען חזק ואמץ משה.

מ. בירנבוים

A. Gelassen Piotrkowska 114 — Tel. 234-40 —

שניידער־סאַלאָן

ס'זענען אָנגעקומען די נייעסטע ענגלישע שטאָפען.

מאָרגען די פּרעמיערע
פון דעם „בערל־שמערל־טעאַטער"

אז מען וואַרט — דערוואַרט מען זיך...

דאָס מאָל איז אפילו נישט אויסגעקומען לאַנג צו וואַרטען, הגם די פּראַינטערעסירטע ווייסען, אז זעהר אַ סך מענשען וואַרטען און וואַרטען גאָר שטאַרק אויף דער דערעפענונג פון'ם „בערל־שמערל־טעאַטער" (אין קאַפע „אידעאַל", פּעטריקאָווער 48), וואָס וועט שוין מאָרגען, שבת אָנהויבען צו שפּילען אויף אַלע כלים — בתופים ובמחולות, מיט געזאַנג און טענץ.

ס'זענען אפילו דאָ — ווייסען מיר — אַ סך מענשען, וואָס וואַרטען אויף דעם ערשטען אַרויספאָהר זייערען מיט האַרץ־קלאַפּעניש, ווי איינער זאָגט: „איין גאָט ווייסט, ווי מען וועט דאָ ביי זיי, ביי די „בערלשמערלעוואַזניקעס" אָפּשניידען.

אָבער איין טרייסט האָבען מיר פאַר די אַלע ליאַלקע־געשטאַלטען, וואָס וועלען אויפטרעטען אין דעם ערשטען ספּעקטאַקל: מהיום והלאה וועלען די אַלע קאָכלעפלעך אידעאַליסטען — זיי טרעטען אויף אין „אידעאַל".

פּרטים — אין אָנאָנס.

Dr. REICHER

פּאָלודניאָווא 28, טעל. 201-93

ספּעציאַליסט

פאַר מענער־שוועכע־בעהאַנדלונג.

סעקסועלע בעראַטונגען און פּסיכאָ־אַנאַליזען

נעהמט אָן פון 8–11 און פון 5–8 אָוונד

דער בעקאַנטער לעהרער פון דאַמען־צושניידעריי פון דער פּאַריזער־אַקאַדעמיע הויבט אָן אַ נעם אונטעריכט־קורס דעם 15־טען דעצעמבער. 25־יעהריגע פּראַקטיק

M. HEIMAN, Łódź, Al. I Maja 7.

קול קורא לעזרה

מיר ווענדען זיך צו דער לאָדזער יודישער בעפעלקערונג מיט פאָלגענדע בקשה:

דער בעוואוסטער מוסד „מחזיקי הדת"

אין וועלכען עס לערנען ביז 500 תלמידים (כן ירבו) פון אונבעמיטעלטע עלטערען געפינט זיך איצט אין זעהר אַ קריטישער לאַגע, די חובות בעטרעפען פיל טויזענדער זל. עס דראָהט חלילה מיט גענצליך פערמאַכט ווערען.

האָט דער ועד מיט נאָך פיל חשובי עיר בעשלאָסען איינצואָרדנען אין די 8 טעג חנוכה א מס הצלה צו רעטען פון אונטערגאַנג, דאָס יעדער יוד אָהן אונטערשיד זאָל געבען זיין נדבה כפי יכלתו.

מיר ווילען האָפען, אַז דאָס יודישע לאָדז וועט נישט דערלאָזען, אַז דער מוסד, וואָס עקזיסטירט שוין העכער 30 יאָהר און האָט שוין אַרויסגעגעבען טויזענדער תלמידים בני תורה זאָל חלילה פערמאַכט ווערען און יעדער יוד וועט בסבר פנים יפות זיין נדבה געבען. און מיר זענען בטוח דאָס אין די ימי חנוכה אין וועלכע יודען האָבען מנצח געווען די וועלכע האָבען זיך געשטעלט זייער ציל להשכיחם מתורתך וועט חפץ ד' יצליח בידנו להעמיד התורה על תלה.

ועד פון דער ישיבה „מחזיקי הדת" לאָדז סאָלנאַ 7

Warszawskie Towarzystwo Pożyczkowe

NA ZASTAW RUCHOMOŚCI, SPÓŁKA AKCYJNA

Oddział w Łodzi
(L O M B A R D)

zawiadamia, że w dniu 19 grudnia 1934 roku i dni następnych od godziny 10-ej rano odbywać się będzie LICYTACJA przy ul. Zachodniej Nr. 31 w Łodzi zastawów, nieprolongowanych we właściwym terminie. Numery zastawów podlegających licytacji, ogłoszone będą w „Kurjerze Łódzkim" w dniu 8 grudnia 1934 roku w numerze 337 i wywieszone w biurze.

Zastawy, niesprzedane na licytacji w pierwszym terminie, sprzedawane będą w drugim terminie, począwszy od dnia 21 grudnia 1934 roku.

Procenty należy wpłacać przed dniem 8 grudnia 1934 roku, gdyż po tym terminie zastawcy dopłacą koszty probierni państwowej za cechowanie prób i za ogłoszenia.

די שענסטע דרוק־אַרבייט ווערען אויסגעפירט אין דער דרוקעריי

בראַמבערג און בוים

פּילסודסקיעגאָ 55 (פראָנט)

ווי צ.ב.ש. רעכנונגען, בריפבויגען, קאָמערישען, שטרימפף־באַנדעראָלען, עטיקעטען, חתונה־קאַרטען, וויזיט־קאַרטען, אַ.אַ. פּינקטליך און סאָליד אויסגעפירט.

מודעה. ברוך־קראַנקע! הריפּעל!

ליידענדע אויף פערשידענע ביין־פערקריפּונגען פון גוף (הויקערס)!

אין לאָדז נעמט אויף דער אמת'ער וועלט־בעריהמטער ספּעציאַליסט

Ortoped DYR. Natan Rapaport

פון ווין מיט 30־יעהריגער פּראַקטיק און נעמט אָן פון 9 פריה ביז 1 בייטאָג און פון 3 ביז 7 אָוונד

אין לאָדז, פּילסודסקיעגאָ № 23

(פריהער ווסכאָדניאַ 23) טעל. 231-89

ברוך־ליידענדע! איהר קענט געזונד ווערן אָהן בלוטיגע אָפּעראַציעס ראַטעוועט אייער געזונד כל־זמן ס'איז נאָך צייט, ווייל דער ברוך ווערט גרויס ווי אַ מענשען־קאָפּ, די קישקעס ווערען פערדרעהט און מ'קען בראַנדיג ווערען.

א הילף און א רפואה! דורך מיין מעטאָדע ערפונדענע ספּעציעל היילבאַנדאַזשען, וועלכע האַלטען צו די גרעסטע פערנאַכלעסיגטע ברוכען און בעזייטיגען ראַדיקאַל מיט גאַראַנטיע ביי אָנפאַנגס־ברוכען. מיין ספּעציאַליטעט איז אויך: הייל־אַפּאַראַטען נאָך דעם סיסטעם פון פּראָפעסאָר ד"ר האָפּפאַ, ד"ר העססינג און קאָלראַט. געגען אַלערליי פערקריפּלונגען, פערקרימטע פיס ווי אויך שמערצענדע פלאַט־פיס פאַר אַמפּוטירטע אינוואַלידען אַמעריקאַנישע קונסט־פיס (סאַלאָן־אַרבייט).

פאַר דאַמען נאָך אָפּעראַציעס קינסטליכע ברוסטען.

ביים אַראָפּלאָזען זיך פון מאָגען, קישקעס און געבירט־מוטער, עמפּפעהל איך ספּעציעלע הייל־באַנדאַזשען לויט דעם סיסטעם פון פּראָפ. ד"ר גלענארד.

געדענקט די אדרעס:

אָרטאָפּעדישע אַנשטאַלט 23 פּילסודסקיעגאָ 23.

פאַר גאַרד, ביזשוטעריע

און לאַמבאַרד־קוויטעס צאָהלט די העכסטע פּרייזען

אייזידאָר פּיאַלקאַ

פּיעטריקאָווער 7.

אַנאַנסען — איז — פאָלקסבלאַט האָבן גרויס ערפאָלג

אכטונג סוחרים־פּאַקערס!

פון 60 גראָשען אַז ניקעלנע־שעכטעל פאַר טעה, קאַווע אז"וו

פאַבריק קליין

9 אַגראַדאָווא 9.

Lekarz-Dentysta

F. Lubicz-Karczmar

האָט זיך איבערגעצויגען אויף קיליבסקיעגאָ 30,

טעל. 216-48.

נעמט אָן פון 9–12 און פון 3–6 נאָכמ.

Dr Wajnberg

ספּעצ. פון לונגע, האַרץ און טובערקולאָז־קראַנקהייטען

וואוינט יעצט פּיעטריקאָווער 145

טעל. 126-02.

נעמט אָן פון 9–10 פריה, 3–5, 8–9 אָוו.

LABORATORJUM ANALIZ LEKARSKICH „HIGJENA"

Gdańska 31a, tel. 192-64

עפען אַ גאַנצען טאָג. נעמט אָן אַלערליי אַנאַליזן. פאַר אונפערמעגליכע — ביליגערע פּרייזן.

GABINET ŚWIATŁOLECZNICZY

עלעקטרישע בעשטראַלונגען, קוואַרץ־לאַמפּען, סאָלוקס, דיאַטערמע.

Gdańska 31a, parter, tel. 192-64

א צימער

פראָנט, 1. שטאָק, פּאָלודניאָווא 6

צו פערמיטן אויף אַ ביוראָ אָדער געשעפט.

קאָמוניקאַט.
עלעקטרישע זשאַרובקעס

צום ביליגען פּרייז פון 50 גר. שטיק צו בעקומען נור ווסכאָדניאַ 20, פראָנט־געוועלב.

אין הויז שרודמיעסקאַ 7

זענען צו פערמיטען וואוינונגען פון 1 צימער און קיך, 2, 3 און 4־צימערדיגע מיט בעקוועהמליכקייטען, אויך געשעפטס־לאָקאַלען אין פראָנט, ווי אויך אין הויף, פון זאַפּאָרט. אַ וואוינונג פון 6 צימער און קיך אויפ'ן ערשטען שטאָק, וועלכע איז געאייגענט אויך פאַר אַ געשעפטס־לאָקאַל מיט אַ וואוינונג מיט אַלע בעקוועמליכקייטן צו פערמיטען פון 1. יאַנואַר.

Dr. med.

A. KLESZCZELSKI

CHIRURG-UROLOG

ספּעציאַליסט פאַר האַרן, בלאַזע און נירען־קראַנקהייטען

Narutowicza 16 tel. 127-79

(Piłsudskiego 76)

נעמט אָן 4 ביז 6 אָוונד.

Hilde Handzel

ספּעציעלע ווינער הייל־גימנאַסטיק פאַר פערקרימונגען פון רוקען־ביין, שלעכט האַלטען זיך פון קינדער.

Sienkiewicza 20, tel. 141-41.

Dr. med. N. Kajzer

ספּעצ. פאַר אינערליכע און קינדער־קראַנקה

וואוינט יעצט אויף בזשעזשינער 24 (רוג מליגאַרסקאַ)

נעמט אָן פון 10–12 און פון 4–7 נ"מ לעטשניצע־פּרייזען.

Dr. Jakób Handzel

ספּעציאַליסט אין אָרטאָפּעדיע (קראַנקהייטען פון ביינער און געלענקען).

Sienkiewicza 20, tel. 141-41

נעמט אָן פון 4—6 נאָכמ.

Dr. med. J. Bette

ספּעציאַליסט פאַר אינערליכע און קינדער־קראַנקהייטען

Piotrkowska 6, tel. 144-95 טעל.

נעמט אָן פון 8–11 פרי און פון 4–6 אָוו.

Dr. med.

Albert Gotlib

אקושעריע און פרויען־קראַנקהייטען

פּיעטריקאָווער 26, טעל. 177-50

נעהמט אָן פון 4–6 נאָכמיטאָג.

Dr. med.

Eychner Jakób

ספּעציאַל. פון אינערליכע און קינדער־קראַנקהייטען

שרודמיעסקאַ 12, טעל. 111-24.

נעמט אָן טעגליך פון 5 ביז 7 אָוענד.

קינאָ EUROPA

20 נאַרוטאָוויטשאַ 20

אָנהייב 4, 6, 8 און 10.15 אָוונד

שבת און זונטאָג 12 בייטאָג

Clara BOW

אין פילם

„HOPLA"

די נייעסטע פּראָדוקציע פון FOX

רעזשי FRANK LLOYD

קירצליך! קירצליך!

RYSZARD TAUBER

אין פילם „ליבעס־טרוימען"

חנוכה-פייערונג אין דער ווילקער שוהל

זונטאג, דעם 2-טען דעצעמבער ד. י., 5 אַ זייגער נאָכמיטאָג קומט פאָר אין דער ווילקער שוהל אַ גראַנדיעזע חנוכה-פייערונג מיט׳ן אַנטייל פון ביי-אַנגאַזשירטען חזן ה׳ לייב ראַסקין מיט כאָר-בעגלייטונג אונטער דער לייטונג פון דיריגענט און קאָמפּאָזיטאָר ה׳ לייב סאַקאָלאָווסקי.

היינט פייערליכע פּרעמיערע „דער העלדישער ים-רייזענדער“ מיט קורט קאַטש

דער גלענצענדער דייטש-יודישער רעזשיסער און שוישפּילער קורט קאַטש, וועלכער האָט מיט זיין „סערזשאַנט גרישאַ“ געמאַכט אַ גצוואַלדיגען רושם ביי די לאָדזער טעאַטער-ליבהאָבער, גיט היינט אין „ראַזמאַיטאָשטשי“ די צווייטע פּרעמיערע.

קורט קאַטש׳ס צווייטע אויפפיהרונג, וואָס געהט דהיינט און מאָרגען שבת 9.30 אָוועגד איז אַ פרעהליכע קאָמעדיע פון געאָרג קייזער א. ג. „דער העלדישער ים-רייזענדער. אין דער דאָזיגער פּיעסע, אין וועלכע קורט קאַטש שפּילט די טיטעל-ראָלע, ווייזט ער זיך אַרויס אַלס שוישפּילער מיט אַ גלייטיגען קינסטלערישען טאַלענט.

מאָרגען שבת 4.30 נאָכמיטאָג ווערט געגעבען די שוין פון לאַנג נישט געשפּילטע פּיעסע „די רומעניש חתונה“ און 7.30 (האַלב 8) אָוועגד טרעט אויף קורט קאַטש אין אַרנאָלד צווייג׳ס בעריהמט שטיק „סערזשאַנט גרישאַ“.

צום יובּליי פון דיר. דוד צעלמייסטער

צום קאָמיטעט, וועלכער האָט זיך אָרגאַניזירט צו פייערן דעם 25-יעהריגען יובילעאום פון דער טעטיגקייט פון דירעקטאָר דוד צעלמייסטער, געהערען די אָנגעזעהענסטע ליטעראַטען, זשורנאַליסטען, אַרטיסטען און טעאַטער-עסקנים.

דער קאָמיטעט האָט זיך געווענדעט צו הונדערטער אַרטיסטען אין דער גאַנצער וועלט, וועלכע האָבען געשפּילט אין דער דירעקציע פון יובילאַר ווענען די בעפאָרשטעהענדע פייערונג. און די אָרגאַניזאַציע פון יובילעאום געהט שנעל פאָראויס. שוין אין דער נאָהענטסטער צייט וועט פּערזענליכט ווערען דער צוזאַמענשטעל פון יובל-קאָמיטעט און דער טערמין פון דער גרויסער יובל-פייערונג, וועלכע וועט פאָרקומען אין לאָדזער „ראַזמאַיטאָשטשי“, וועלכער דער דירעקטאָר צעלמייסטער האָט לעצטענס איבערגעגעבען דעם יודישען טעאַטער. דאָס איז דער איינציגער גרויסער, שעהנער און מאָדערנער טעאַטער-בנין, אין וועלכען עס שפּילט יודיש טעאַטער א דאַנק דעם יובילאַר דוד צעלמייסטער.

ווייטערדיגע פּרטים וועגען דער גרויסער פייערונג וועלען נאָך פערעפענטליכט ווערען.

גרויסער חנוכה-ראַוט אין „וויזאַ“
לטובת דער וואַרים-שטוב פאר אָרימע קינדער ביי „נותן לחם“

אין לאָקאַל פון „נותן לחם“ (שרודמיעיסקאַ 20) איז פאָרגעקומען אַ זיצונג פון יוגענד-קאָמיטעט וועגען דער איינאָרדנונג פון דער וואַרים-שטוב פאר אָרימע שול-קינדער.

ס׳איז בעשלאָסען געוואָרען, זיך צו ווענדען צו דער שטאָט-פערוואַלטונג און צו דער קהלה וועגען סובסידיעס.

ס׳איז אויך בעשלאָסען געוואָרען, איינצוּאָרדנען מאָרגען, שבת צונאַכטס אַ חנוכה-ראַוט אין לאָקאַל פון וויזאַ“. די גאַנצע הכנסה איז בעשטימט לטובת דער וואַרעם-שטוב.

פון דער לאָדזער בערזע

באַנק פּאָלסקי — — — —	94.00
3 פּראָצענטיגע בודאָוולאַנע —	45.25
4 „ דאָלאַרובקאַ —	53.00
7 „ סטאַביליזאַציע (אַמ.)	68.00
5 „ וואַרשאָווער ס.-ב. 1934	59.00
5 „ לאָדזער „ „	51.50
ענגלישער פונט — — —	26.42
דאָלאַר אָפיצ. 5.30 נישט אָפיצ. —	5.27
גאָלד-דאָלאַר — — — —	8.92
גאָלד-רובל — — — —	4.60
דייטשער מאַרק — — —	1.87

פאָרשטעלונגען פון „פעטערבורגער נעכט“ צו זעהר בילינע פרייזען. די אָפשטעלונג גיט אַרויס הנחה-בילעטען אין די בעסטע קינאָס, אין טעאַטער „ראַזמאַיטאָשטשי“, אין פּוילישען רעווי-טעאַטער „באַנדע“ און אויף קאָנצערטען אין פילהאַרמאָניע:

אויספלוגען. זונטאָג, דעם 2 דעצ. 11 פריה אָרדענט די טוריסטיק-סעקציע איין אַן׳אויספלוג אין דער טויב-שטומע-שולע.

בילעטען און אינפאָרמאַציעס צו בעקומען אין סעקרעטאַריאַט פון „קולטור-ליגע“, זאַכאָדניאַ 68, טעל. 191-15, אַלע טאָג פון 10—2 נאָכמ. און פון 4—10 אָוועגד.

איגוד ציונים מדינתיים (יודענשטאַט-פּאַרטיי) סניף מרכזי צירוני בלודז טראַוגוטאַ 8.

שבת דעם 1 דעצעמבער 8,30 אָוועגד קומט פאָר אַ רעפעראַט פון ה׳ יוסף זאַנדער א. ד. ט. „די יוגענד-טערקישע בעוועגונג“, איינגאַנג פריי.

מיטוואָך ד. 5 דעצעמבער 8,30 אָוועגד קומט פאָר אַ פּאַרטיי פערזאַמלונג. גלייכצייטיג מעלדען מיר אַלע אונזערע חברים דאָס פון 5|12 הויבען זיך אָן אומזיסטע העברעאישע קורסען פאַר אָנפענגער און פאַר אַוואַנסירטע. איינשרייבונגען נעמט אָן יעדען טאָג דער סעקרעטאַריאַט.

איגוד הציונים המדינתיים „נורדיה“ בלודז, פּילסודסקיעגאָ 57.

וואָכען-קאַלענדאַר.

היינט, פרייטאַג, ד. 30 נאָוו. ד. י. פינקטלין 8.30 אָוועגד קומט פאָר אַ קעסטעל-אָוועגד. איינגאַנג פריי פאַר חברים און סימפּאַטיקער.

מאָרגען, שבת, דעם 1. דעצ. און זונטאָג, דעם 2. דעצ. 5 אַ זייגער – חברישער טיי-אָוועגד.

מאָנטאָג, ד. 3 דעצ. 9 אָוו. העברעאישער אָוועגד-קורס פאַר אָנפענגער.

דינסטאָג, ד. 4 דעצ. 9 אָוו. חוג „קדימה“ פיהרט ה׳ שפּעסקי.

דאָנערשטאָג, ד. 6 דעצ. 9 אַ זייגער– העברעאישער אָוועגד-קורס.

ראַדיאָ-פּראָגראַם
פרייטאַג, ד. 30 נאָוועמבער 1934

6,45 פרימאָרגען אוידיציע. 6,48 פליטען. 6,52 גימנאַסטיק. 7,07 פליטען. 7,15 ידיעות. 7,25 פליטען. 7.50 רעקלאַמע קאָנצערט. 11,57 צייט סיגנאַל. 12,03 ידיעות. 12,05 פּרעסע, 12,10 קאָנצערט. 12,45 רעפעראַט פון ד״ר סטאָפּניצקאַ. 1 ידיעות. 1,05 פראַנצויזישע לידער און מיליטערישע מאַרשען. 3,30 עקספּאָרט. 3,35 בערזע. 3,45 פליטען. 4 דזשעז מוזיק. 4,45 אוידיציע פאַר קינדער. 5,15 קאָנצערט. 5,50 ביכער איבערזיכט. 6 פליטען. 6,10 רעפּערטואַר פון די טעאַטערן. 6,15 געזאַנג. 6,45 רעפעראַט 7 קאָנצערט. 7,20 שמועס. 7,30 לידער. 7,50 ספּאָרט. 8,05 סימפ. קאָנצערט 10.30 פּאָעזיע. 40,10 רעקלאַמע קאָנצערט. 11 ידיעות. קאָמוניקאַטען.

שבת, ד. 1 דעצעמבער

6,45 פריהמאָרגען-אוידיציע. 6,48 פליטען 6,52 גימנאַסטיק. 7.07 פליטען. 7,15 ידיעות 7,25 פליטען. 7,50 רעקלאַמע-קאָנצערט. 11,57 צייט-סיגנאַל. 12,03 ידיעות. 12,05 פּרעסע 12,10 קאָנצערט. 1 ידיעות. 1,05 אָפּערען-לידער 3,30 עקספּאָרט. 3,35 בערזע. 3,45 די נייעסטע פליטען. 5 גאַטעסדינסט. 5.50 „הויז און פאַמיליע“ 6 פליטען. 6,10 רעפּערטואַר פון די טעאַטערן 6,15 קאָנצערט. 6.45 רעפּאָרטאַזש. 7 קאָנצערט פון כאָר „הארפע“. 7,20 רעפעראַט. 7,30 פאַרטעפיאַן-שטפונגען. 7,50 ספּאָרט. 8 מוזיק. 8,45 אָוועגד-ידיעות. 9 קאָנצערט. 9,45 ליטעראַרישע פערטעלשעה. 10 רעקלאַמע-קאָנצערט. 10,15 לאָדזער פּאָסט-קעסטעל. 10,30 קאָנצערט, 11 ידיעות. קאָמוניקאַטען. 11 .35 קאָנצערט.

Mydło Bebe Szofmana פאר קינדער אונפארטרעטבאר

„דער קריזיס אין בית מחסה לזקנים“

דער „בית מחסה לזקנים“, פּאָמאָרסקאַ 54 איז דעם עולם גוט בעקאַנט. זיי ווייסען אָבער נאָר די מעלות, וואָס די אויגען זעהען. אַז דאָס פּאָדערהויז איז געוואָרען מאָדערן אויפגעפרישט, 2 נייע בנינים מיט צענטראַל-הייצונג, אַ שוהל, אַ בית-המדרש, אַ מאָדערנע קיך, 2 שעהנע שפּייז-זאַלען און 2 שפּיטאַלען פאַר שוואַכע.

מיר האָבען איינגעריכט אַ מעכאַנישע וועשעריי, בעזונדערס, נאָך אַ ריינינגונגס-אַפּאַראַט. אין ביידע פּערלאָזענע הויפען זענען פערוואַנדעלט אין שעהנע גערטענדלעך.

יעדער בעזוכער ווערט ענטציקט, ווען ער זעהט דאָס אַלעס מיט אייגענע אויגען און די צופרידענהייט פון די זקנים און זקנות הערט, און ווערפט קאָמפּלימענטען אויפ׳ן חשבון פון „בית מחסה לזקנים“.

דעריבער האַלטען מיר פאַר אונזער חוב, דעם עולם אויך צו ערקלערען דעם אינערליכען מצב. דער קאַסע-בעשטאַנד איז אַ טרויעריגער. די הכנסות פערקלענערן זיך מיט יעדען טאָג, ממילא פערגרעסערן זיך די הוצאות און די חובות וואַקסען און מיר פרעגען מאין יבא עזרינו?

מיר מוזען מודה זיין, אַז אין יאָהר 1932 איז אונזער מצב אויך געווען זעהר שלעכט. צום גליק האָבען אונז אַרויסגעהאָלפען איניגע גוטהערציגע מענשען מיט גרעסערע סומען, וואָס זייערע נעמען זענען ביי אונז פערשריבען און פעראייביגט מיט גאָלדענע אותיות.

און היינט ווענדען מיר זיך אויך צום גע-עהרטען עולם מיט דער הייסער בקשה: העלפט אונז אַרויס פון קריזיס, וואָס הערשט אין „בית מחסה לזקנים“, וואו ס׳ווערען אויסגעהאַלטען קרוב 250 נפשות בכבוד גדול.

פערשרייבט אייך וואָס מעהר אַלס מיטגלידער, צאָהלט חודש-געלד, פעראייביגט אייערע נאָמען דורך קויפען בעטען אָדער א צימער. שפּענדעט סתם נדבות און קומט צו אייך אַ פער-וואַלטונגס-מיטגליד צי איינער פון דער פינאַנס-קאָמיסיע און אפילו אינקאַסענטען נעהמט זיי אויף בסבר פנים יפות.

לייכט געגעבען, זאָגען אונזערע חכמים, הייסט דאָפּעלט געגעבען.

ווי בעקאַנט מאַכט דער „בית מחסה לזקנים“ זאת חנוכה 3.30 אַ חינוך הספר-תורה און גאַנץ חנוכה אין די שוהל אָפען פון 4 ביז 8 אָוועגד, וואו דאַמען קענען קומען נייען ידיעות און הערען קענען שרייבען אותיות, בעטען מיר צו קומען וואָס מעהר עולם, אָפּגעבען כבוד דער תורה און צוגלייך אונז אַרויסהעלפען פון דעם שווערען קריזיס.

אין נאָמען פון דער פערוואַלטונג
צייכענט מיט אַכטונג
ב. א. גליקסמאַן

קאָנצערט פון משה קוסעוויצקי

אַ זעהר גרויסען אינטערעס האָט אַרויסגערופען אין אונזער שטאָט און פאַר די ליבהאָבער פון יודישער מוזיק און יידישער נגינה דער קאָנצערט פון בעריהמטען וואַרשעווער אָבערקאַנטאָר משה קוסעוויצקי, וועלכער קומט פאָר דעם קומענדיגען מיטוואָך, ד׳ חנוכה, דעם 5 דעצעמבער אין פילהאַרמאָניע-זאַל.

משה קוסעוויצקי געהערט היינט צו טאָג צו די גרעסטע חזנים און זינגער פון גאַרער וועלט און יעדען נומער וואָס ער פיהרט אויס איז אַ גענוס, אַ נחת-רוח, וועלכער בלייבט לאַנג, לאַנג אין זכרון ביי די צוהערער.

אין פּראָגראַם וועט משה קוסעוויצקי אַ גאַנצע רייהע הערליכע פּערל פון זיין רייכען סינאַגאָגאַלען רעפּערטואַר און ווי אויך יודישע פאָלקס-לידער א. אַ.

צווייטער אויפטריט פון דאָראַ קאַלינובנאַ

נאָכ׳ן גרויסען ערפאָלג, אויף וועלכען עס האָט געהאַט אונזער בן-עיר, די בעריהמטע אַרטיסטין און גלענצענדע רעציטאַטאָרין די אונפערגלייכליכע דאָראַ קאַלינובנאַ אויף איהר ערשטען אויפטריט היינטיגען דינסטאָג, איז געלונגען די דירעקציע פון פילהאַרמאָניע צו אַנגאַזשירען זי אויף נאָך איין אויפטריט, וועלכער קומט פאָר מאָרגען, שבת, דעם 1-טען דעצעמבער, 8.30 אָוועגד אין פילהאַרמאָניע-זאַל.

דאָסמאָל וועט דאָראַ קאַלינובנאַ אויספיהרען אַ פולשטענדיג נייעם פּראָגראַם, וועלכעס לאָדז האָט דאָס נאָך נישט געהערט.

מעלדונגען

די אָרגאַניזאַציע „מנורה“ אָרדענט איין שבת דעם 1 דעצעמבער 10 אָוועגד אין איהר פּרעכטיגען זאַל 6 שערפּניאַ 2 אַ גרויסען חנוכה-ראַוט, מיט אַן׳ערשטקלאַסיגען אָרקעסטער, פערשידענע אַטראַקציעס און סורפּריזען. אויפן באַל אַ רייך פּערזעהענער בופעט.

קורסען פאַר ענגליש אין דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע.

ביי די אָוועגד-קורסען פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע ווערט געעפענט א קורס פאַר ענגליש.

איינשרייבונגען ווערען אָנגענומען אין סעקרעטאַריאַט פון די קורסען (שרודמיעיסקאַ 29) טעגליך (אויסער פרייטאָג און שבת) פון 8—10 אָוו.

הסתדרות „מזרחי“ זאַכאָדניאַ 63

מאַכט בעקאַנט, דאָס יעדען פרייטאָג צו נאַכטס ווערט געגעבען א שעור מדרש פון דער וואָך, אין העכערען זינען ווי אויך תנ״ך דורך הרב יעקב גומקאָווסקי אין דער שוהל „שערי מזרח“ זאַכאָדניאַ 63. אָנפאַנג פּינקט 7 אַזייגער. מתפללים און חברים ווערען געבעטען צו קומען.

קאָמוניקאַט פון זש. ט. ק.

נאָהנסטע אויספלוגען:

שבת, דעם 1-טען דעצעמבער ה. י. קומט פאָר אַן׳אויספלוג אין דער פאַבריק פון רעגענ-רירטע זשאַרובקעס פון דער פירמע „פהאָס“ צוזאַמענטרעף אין לאָקאַל פון דער געזעלשאַפט 11 אַ זייגער פרי.

זונטאָג, דעם 2-טען דעצעמבער ה. י. קומט פאָר אַן׳אויספלוג אין שטאָטישען אינסטיטוט פאַר כראָניש-קראַנקע און אין עטנאָגראַפישען מוזעאום. צוזאַמענטרעף 11 אַ זייגער פרי אין לאָקאַל פון דער געזעלשאַפט.

פאָרלעזונג:

פרייטאָג, דעם 30 נאָוועמבער, 9 אַ זייגער אָוועגד קומט פאָר אין לאָקאַל פון דער געזעלשאַפט א פאָרלעזונג פון ה׳ ב. וויראָווסקי אד״ט „דער נייער חלום פון אַלטען גולם“, אויפ׳ן ראַנד פון ה. לייוויקס „גאולה קאָמעדיע“. איינגאַנג פאַר מיטגלידער פריי.

אימפּרעזעס:

שבת, דעם 1-טען דעצעמבער פון 7—10 אָוועגד און זונטאָג, דעם 2-טען דעצעמבער פון 5-10 אָוועגד, קומען פאָר אין לאָקאַל פון דער געזעלשאַפט חברישע טיי-אָוועגדען פערבינדען מיט טענץ. איינלאַדונגען פאַר מיטגלידער און איינגעלאַדענע געסט. איינלאַדונגען אויף די טאַנץ-אָוועגדען גיט אַרויס דער סעקרעטאַריאַט פון דער געזעלשאַפט אין די ביוראָ-שעהן.

שבת, דעם 8-טען דעצעמבער ה. י. קומט פאָר אין לאָקאַל פון דער געזעלשאַפט, וואָל-טשאַנסקאַ 35 דער טראַדיציאָנעלער חנוכה אָוועגד, צו וועלכען עס ווערען צוגעגרייט ספּעציעלע אַט-ראַקציעס און וועלכער זאָגט צו צו זיין איינער פון די אינטערעסאַנטסטע זשעטעקאַ-אָוועגדען. נענטערע אינפאָרמאַציעס דערטיילט דער סעקרעטאַריאַט.

געז. „קולטור-ליגע“

אָפען-פאָרום. היינט פרייטאָג, דעם 30-טען, 8,30 אָוועגד קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל אַן אָפען-פאָרום. רעפערירען וועט ה׳ סערגיי. אויפן פאָרום ווערען בעהאַנדעלט פּאָליטישע אַקטואַליעס. אויספירדעם – אַ שמועס וועגען „פעטערבורגער נעכט“ (בוך און פילם).

4 גרויסע פריהמאָרגען-פאָרשטעלונגען פון „פעטערבורגער נעכט“ אין „לינאַ“. די טעאַטראַל-אָרט. אָפּט. אָרדענט איין שבת דעם 1-טען און זונטאָג דעם 2-טען דעצעמבער 4 פריהמאָרגען-

Dr. med.
WIKTOR MILLER
גאַבינעט פאַר פיזיקאַלישע טעראַפּיע
(קווארץ, דיאטערמיע, עלעקטראָטעראַפּיע)
Al. Kościuszki 13, tel. 146-11
נעהמט אָן פון 4—7 נאָכמ.

קלעפּסידרעס
צו זעהר בילינע פרייזען
נעהמט אָן די דרוקעריי פון
„נייעם פאלקסבלאט“
די קלעפּסידרעס ווערען אין משך פון 1 שעה אויסגעפערטיגט
און פונאנדערגעקלעבט איבער שטאָט.

קלאנג-קינא
CAPITOL
זאוואדזקא 16

היינט פרעזענטירן מיר:
דאס מעכטיגע מייסטערווערק
רעזשי:
STERNBERG

אימפעראטריץ

גרויסע ליבעס-עפאפיי, דראמע פון דער רוסישער צארין מיט MARLENA DIETRICH מוזיקאלישע אילוסטראציע פון טשייקאווסקי און מענדעלסאן.
אויסער'ן פראגראם: קלאנג-צוגאבע פון Fox און PAT אנהויב 4.30 נ"מ, שבת און זונטאג 12.30 בייטאג, לעצטער סעאנס 10.30. דער זאל איז גוט געהייצט.

קלאנג-קינא-טעאטער
LIRA
לימאנאווסקיעגא 37.

גראנדיעזער רעקארד=פראגראם! צום ערשטען מאל אין אונזער געגענד! דאס גרעסטע סאוויעטישע מייסטערווערק!
דער שטארקסטער פילם פון „סאיוזקינא לענינגראד"! די גרעסטע קולטור-דערגרייכונג פון ראטענפערבאנד! א פילם וועלכע האט ארויסגערופען די גרעסטע, ממש
100% גערעדט און געזונגען אין דער רוסישער שפראך

TURBINA 50000

א עקסטאטישע, באגייסטערונג ביי פיל מיליאנען צושויער! א פילם, וועלכער איז געוועזן די גרעסטע רעוואלוציע אויף די וועלט=עקראנען!
II) א גרויסער העכסט=שפאנענדער, סענסאציאנעל-קרימינעלער פילם
„ŚMIECH w PIEKLE"
אין די הויפט=ראלען: PAT O'BRIEN i GLORIA STUART

קינא-טעאטער
„SZTUKA"
לאדז, קאפערניקא 16.

היינט און פאלגענדע טעג! דער מעכטיגסטער פילם פון אלע צייטען, וואס האט ערוועקט דעם ענטוזיאזם פון דער גאנצער וועלט

„VIVA VILLA"

אין דער ראלע פון באנדיט: WALLACE BEERY אין די איבריגע ראלען: FAY WRAY i LEO CARILLO
נעכסטער פראגראם: „KARIOKA" מיט Dolores del Rio אנהייב אין געוו. טעג 4 נאכמ. שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג

קלאנג-קינא-טעאטער
RAKIETA
שיענקיעוויטשא 40.

היינט און פאלגענדע טעג! די רייצענדע FRANCISZKA GAAL אין גייעם שלאגער: היינט און פאלגענדע טעג!

„פריהלינגס=פאראדע"

עסטרייכישע פראדוקציע. דער פילם ווערט אינגאנצען גערעדט און געזונגען אויף דייטש. עסטרייכישע פראדוקציע.
אנהייב פון די סעאנסען אין געוו. טעג 4 נאכמ. שבת 2 א זייגער בייטאג און זונטאג 12 א זייגער בייטאג.

Dr. med.
Z. DATYNER
אוראלאג
ספעצ. פאר נירען, בלאז און אורין-קראנקהייטען
ZACHODNIA 59a, tel. 148-95
נעהמט אן פון 2–3 און פון 6–8 אוו.

Dr. med.
S. LIEBESKIND
Akuszer-Ginekolog
przeprowadził się na ul.
Andrzeja 2, tel. 216-66
przyjmuje od 4–6.

Dr. med. **Niewiażski**
ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער-שוועכע
אנדזשעיא 5, טעל. 159-40
צוריקגעקעהרט
נעהמט אן פון 8—11 און פון 5—9 אוו. זונטאג און יום-טוב פון 9–1 פארמיטאג. בעזונדערער ווארטע-זאל פאר פרויען.

OGŁOSZENIE.

Zarząd Miejski w Łodzi ogłasza przetarg publiczny na dostawę całkowitą lub częściową mięsa, szmalcu i wyrobów masarskich w okresie czasu od dnia 1 stycznia do dnia 1 kwietnia 1935 roku.

Ogólne warunki przetargu są do przejrzenia w biurze Wydziału Gospodarczego, ul. Zawadzka No. 11, III piętro, pokój No. 50, gdzie można zasięgnąć bliższych informacyj.

Oferty należy składać do dnia 14 grudnia 1934 roku, godziny 12-ej, w którym to czasie odbędzie się przetarg przy współudziale oferentów.

Łódź, dnia 29 listopada 1934 roku.

Zarząd Miejski w Łodzi.

OGŁOSZENIE.

Zarząd Miejski w Łodzi ogłasza przetarg publiczny na dostawę całkowitą lub częściową żytniego i pszennego pieczywa do instytucyj miejskich i 122 szkół powszechnych w okresie czasu od 1 stycznia do dnia 1 lipca 1935 roku.

Ogólne warunki przetargu są do przejrzenia w biurze Wydziału Gospodarczego, ul. Zawadzka 11, III piętro, pokój No. 50, gdzie można zasięgnąć bliższych informacyj.

Oferty należy składać tamże do dnia 14 grudnia 1934 roku godziny 11-ej rano, w którym to czasie odbędzie się przetarg przy współudziale oferentów.

Łódź, dnia 29 listopada 1934 roku.

ZARZĄD MIEJSKI w ŁODZI.

ברוך=קראנקע!!!

ערשטע און איינציגע ארטאפעדישע הייל-אנשטאלט אין לאדז, פון דעם איז גאנץ פוילן בעריהמטען ספעציאליסט ארטאפעד דיר. י. ראפאפארט, וועלכער עקזיסטירט 30 יאהר און איז געווארען אנערקענט פון פיל בעוואוסטע פראפעסארען.

J. Rapaport

ברוך=ליידענדע! ספעציעלע ארטאפעדישע גומי-הייל-באנדאזשען פון מיין ארטאפעד. הייל-אנשטאלט בעזייטיגן אהן שום אפעראציע, ראדיקאל שנעל און זיכער מיט דעם גרעסטען ערפאלג, די שווערסטע, געפערליכסטע און פערעלטערטסטע ליידענדע ברוכען בײַ מענער, פרויען און קינדער. — ספעציעלע ארטאפעד. הייל-באנדאזשען פאר צו ריקגעקומענע ברוכען נאך אפעראציעס, ווי אויך ספעציעלע אונדיווידועלע צוגעפאסטע ארטאפעד. בויך-באנדאזשען בײַם ארעפלאזען זיך פון מאגען און קישקעס.

פאר קאליקעס, הויקערס און אלעראַרט פעהלער פון גוף!

אין מיין ארטאפעד. הייל-אנשטאלט ווערען אויסגעפערטיגט די הײַלבארסטע און פון פיל פראפעסארען אנערקענטע מאדערנע ספעצ. ארטאפעד. הייל-גארסעטען פאר פערקריממונג פון רוקען-ביין (Skrzywienie Kręgosłupa), ביין-שווינדזוכט, ליטווינגען, פערקרימטע פיס בײַ קינדער און ערוואקסענע קינסטליכע הענד (פראטעזען) און פיס, ווי אויך די פראקטישסטע ארטאפעדישע שפאראטען פאר שטערצליכע פלאטפיס לויט גיפס-מאדעל.

אנשטאנד — אלע קראנקע אין מיין ארטאפעד. הייל-אנשטאלט, ווערען נאר פון מיר פערזענליך בעהאנדעלט. — ארטאפעדיע
30 יעהריגע פראקטיק, פולע גאראנטיע!
ערמעסיגטע פרייזען! טאפאגנגט טעגליך פון 9 פריה ביז 7 אוו.
עס ווערען אויך אנגענומען מיטגלידער פון אובעזפ. ספאל. (קאסע-כאריך).

ערשטע און איינציגע ארטאפעדישע הייל=אנשטאלט אין לאדז
Spec. Dyr. J. RAPAPORT, Ortoped.
פון לעמבערג
Łódź, Wólczańska 10, front, parter, tel. 221-77.

הערצליכען דאנק

איך מאך עפענטליך בעקאנט, אז דער ה' דיר. י. ראפאפארט, וואוינהאפט אין לאדז, וואלטשאנסקא 10, דער בעריהמטער ארטאפעדישער ספעציאליסט האט אין א קורצער צייט מיך בעפרייט, אדאנק זיין הייל-ארטאפעדישען באנדאזש פון רופטור, וואס איז ענטשטאנען נאך אן אפעראציע. איך בין גענצליך אויסקורירט פון רופטור.

(—) Leokadja Herkt
Łódź, Nowe Chojny), ul. Miła 7.

איך בעזיץ א גרויסען אויסוואהל פון
ראהמען צו גארדינען
צו די נידריגסטע פרייזען
זאווי אייל=בילדער פון בעקאנטע מאלער
ראהמען אוואלנע, סטילאווע
ליסטען צו טאפ עטע
קינסטלערישע פארטרעטען (פון יעדער פאטאגראפיע)
ספעציא-ליטעט: פון איינרעהמען בילדער
אלעס בעקומט איהר נור אין דער פירמע
Roma Spokojna
Łódź, Poitrkowska 13

מעטאל-בעטען
מאטראצען אלער ארט
קינדער=וועגעלעך
אין א רייכען אויסוואהל
וויזשימאטשטעס, אייז-קאסטענס, פעלד=בעטען פאטענט „Perfekt" א. ד. גל. קויפט מע אמביליגסטען אין דער עלטסטער און רעעלסטער פירמע
J. B. WOŁKOWYSKI
עקזיסטירט פון יאהר 1896
פאבריקס=לאגער:
לאדז, נארוטאוויטשא 11
טעל. 137-70
געדענקט דעם אדרעס!
ספעצ. רעפעראטור-ווערקשטעל און לאקירעריי

לעטשניצע
פאר וועגערישע קראנקע
פון דאקטוירים ספעציאליסטען
לאדז, זאוואדזקא 1
טעל. 122-73
טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אוועגד.
וועגערישע-קראנקע, מענער-שוועכע און הויט-קראנקהייטען
אנאליזען פון בלוט און אורין
די פערהיטונגס=סטאציע
אין טעטיג א גאנצען מעת לעת
פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע-זאל
א בעראטונג 3 זל.

ביזשוטעריע גאלד, זילבער און לאמבארד-קוויטעס
קויפט איך און צאהל די העכסטע פרייזען
Zakład Zegarmistrzowsko-Jubilerski
J. SOŁOWIEJCZYK, Piotrkowska 54
ווערקשטעל אויפן ארט.

Dr. W. ŁAGUNOWSKI
Piotrkowska 70, tel. 181-83
spec. choroby skórne, weneryczne i moczopłciowe
(Leczenie niemocy płciowej).
Gabinet Roentgeno-leczniczy.
Przyjmuje od 8^{30} do 10^{30} 1—2^{30}, od 6. do 8^{30} w. w niedzielę i święta od 10—1
Oddzielna poczekalnia dla pań.
Dla niezamożnych CENY LECZNICE.

Dr. **L. FALK**
ספעצ. ארצט פאר הויט- און וועגערישע קראנקהייטען
Nawrot 7, tel. 128-07.
עמפפאנגט פון 10–12 און פון 5–7 נ"מ

Dr. HELLER
ספעצ. פאר הויט און וועגערישע קראנקהייטען און מענער-שוועכע
טראוגוטא 8, טעל. 179-89
נעמט אן פון 8–11 און פון 4–8 אוונט.
זונטאג פון 11–2 מיטאג.
פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע-זאל.
אונבעמיטעלטע —לעטשניצע-פרייזן

Dr. med.
JÓZEF GEISLER
ספעציאליסט פאר
וועגערישע און הויט=קראנקהייטען
(בלאזען-קראנקהייטען)
CEGIELNIANA 4, tel. 216-90
נעמט אן פון 9 ביז 2 און פון 5 ביז 9 אוועגר
פאר פרויען בעזונדערער ווארטע-צימער.

לעטשניצע
פון דאקטוירים - ספעציאליסטען
זגערזשער 17
טעל. 116-33
רענטגען=גאבינעט
וועגעראלאגישעס אמבולאטאריום
פון 9 פריה ביז 8 א זייגער אוונט.
וויזיט 3 זל.

צאהן=ארצט
R. Glik-Liberman
האט זיך איבערגעצויגען
אויף פּשעיאזד 8,
טעל. 153-72.

Dr. med. **Józef Imich**
צוריקגעקעהרט
ספעציאל-ארצט פאר האלז, נאז און אויערן-קראנקהייטען
ארדינאטאר פון לארינגאלישען אפטיילונג אין פרעז. מאשטאוויצקים שפיטאל
מאניושקי 1, טעל. 209-97
נעמט אן פון 5–7 אוועגד.

Dr.
S. Kantor
ספעציאליסט פאר הויט און וועגערישע קראנקהייטען (סיפיליס און טריפער), הײלט מענער = שוועכע
פיעטריקאווער 90 טעל. 129-45
נעמט אן פון 8–2 נאכמ. און פון 4–9 אוו., זונטאג און יום-טוב פון 8–2 נאכמ
פאר אונבעמיטעלטע — לעטשניצע-פרייזען.

לויט יעהרליכער טראַדיציע הויבען מיר אן
מארגען, שבת, דעם 1-טען דעצעמבער
די געלעגענהייטליכע
פאר-יום-טוב=פערקויף
פון אונזערע אויסאַרביטונגען
צו רעוואלאציאנס-נידריגע פרייזען!!!

„PAW"

פאבריקס-לאגערען — דעטייל-פערקויף
פיעטריקאווער 154 טעל. 234-03
פיעטריקאווער 55 טעל. 118-95

ווייסע סחורות K. Scheiblera i L. Grohmana
גאראנטירטע
א הויכע קוואליטעט
פאר
א נידריגע פרייז

צו פערלאנגען איז אלע וויסווארג-געשעפטען

ADRIA גלובנא 1

אויסוואהל פון א בירגערמייסטער. דאס ווירקזאַמסטע מיטעל צו בעקעמפען פארטייאישקייט, כאַבאר אין דאס צושקאַגען באַנדעס, וועלכע פעררופען זיך אַלס טאַטעס און שטאַט-פערוואַרגערס, דאַס וועט אייך בעווייזען אין זיין נייעם פילם א. נ.:

„KOCI PAZUR" HARROLD LLOYD

אויסערן פראגראם: װאכען-זשורנאל פון P.A.T. און PARAMOUNT

METRO פושעיאור 2

די פריילבע שושנה
די פימרייסענדע LILJANA HARVEY אין איהר גרעסט מייסטערווערק א. נ.:

נעכסטער פראגראם: „בשוה פון ווינער וואלץ", רעוואלאציאנס-שלאגער פון דער עסטרייכישער פראדוקציע. אין די הויפט-ראָלען: Magda Schnerder, G. Aleksander i Leo Slezak. שבת דעם 1 דעצ. 12 בייטאג און זונטאג דעם 2 דעצעמבער 11 א זייגער פארמיטאג, ווערט געגעבען א פריהמארגען-סעאַנס פאר דער יוגענד, עס ווערט דעמאנסטרירט דער פילם א. נ. „מאדערנער ראבינזאן" מיט Douglas Fairbanks — פרייזען צו 20 גר.

סלאנג-קינא-טעאטער
PRZEDWIOŚNIE
זשעראמסקיעגא 74/76
(ווגיקאפעניקס)

הילכט און פאלגעבדע טעג

פארוואס ביזטו נאך נישט אונזער קליענט? מיר פערקויפען דאך סחורות אין דער העכסטער קוואליטעט און אזוי ביליג!!!

WHOLE WORTH Piotrkowska 98

פאר'ן מאכען דעם איינקויף, בעזוך אונז און דו וועסט דיך איבערציינגען.

פרייז פון אנאנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

קליינע אנאנסען

פרייז פון אנאנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

ראקאלען

צו פערדינגען א שטוב מיט איינ-ריכטונג און טעלעפאן אויף ביורא אדער געשעפט. פיעטריקאווער 46 וו. 20

צו פערמיטען א גרויס פראנטאווע צימער מיט 2 פענסטער מיט אלע בעקוועמליכקייטען אויך טעלעפאן בזשעזשינער 11 וו. 5

א גרויס געוועלב מיט א גרויסע שטוב פון זאפארט צו פערדינגען גע-איינגעט פאר אלעם ביים ווירט פאד-זשעטשנא 9 (יודישע גאס). 5156

זאפארט צו פערמיטען 2 צימער און קיך פארצימער מיט אלע בעקוועמ-ליכקייטען לימאנאווסקיעגא 14 ביים ווירט. 5143

אנ'ארט פאר א זייגער-מאכער אדער אנדערע ארבייט פון קליינעם פערנעהם אין א פראנטאווע געוועלב אויף פראנציסקאנער גאס ערשטע נומערן לייכטע בעדינגונגען. ערקונדיגען וואל-צארסקא 3, וועשנייהערין ווייסמאן.

איבערצוגעבען א געוועלב אין הויף נאוואמיעסקא 21, צו ערפאהרען ביי זילבערגעלד, פראנט 1. שטאק.

Do wynajęcia 2 pokoje z kuchnią wyremontowane od 1. stycznia. Wiadomość u gospodarza Al. 1-go Maja 71.

Pokój ładny frontowy z meblami albo bez mebli od zaraz do wynajęcia. Wiadomość Piotrkowska 163, front 2 piętro m. (

אפצוגעבען 2 שטובען מיט א קיך אדער א לעצט צימער אלס סובלאקאטאר צו ערפאהרען ביי סאכאטשעווסקי נאוואמיעסקא 21.

צו פערמיטען געוועלבער מיט שטובען און קיכען ווי אויך 2 צימער און קיך און שטובען מיט קיכען און ענצלנע צימערן. צו ערפאהרען ביי דער ווירטין זגערזשער 43/45

וואוינונגען גמיילט איבערגעאר-בייט, פון גרויסע אויף קלענערע, ווי 1, 2, 3, 4, 5 שטיבען און קיכען מיט אלע בעקוועמליכקייטען צענטרום שטאט אהן אבטרעט-געלד, ווי אויך מעבלירטע צימערן מיט בעזונדערן איינגאנג אויף מאנאטליכען דירה-געלד, געוועלבער, געשעפטען און פאבריקס-לאקאלען, דינגט און פערדינגט הייזער, ווילעס, פלעצער, קויפט און פערקויפט יעדער נאך דורך דער איינציגער פערמיטלונגס-ביורא „פא-לאנרוך" וואס ערלעדיגט פינקטלעך און סאליד.
Biuro „Polońruch" Piotrk. 81 w podw. tel. 132-01.
טעגליך פון 9 פריה ביז 8 אווענד

צו פערדינגען אנ'איינגעפיהרט זייט 30 יאהר, פאפיר-געוועלב ביי א. ליפעל, אלטשטאט 8

צו פערדינגען א גוט-איינגעארדנטע בעקעריי אויף דער פראווינץ. פרנסה געזיכערט. אינפארמאציעס אויף פיעטרי-קאווער 116 וואוינונג 37.

פערשידענעס

געלעגענהייטליך ביליג צו פער-קויפען א-מענער-פעלץ אין גוטן צושטאנד ערפאהרען צו ערפאהרען אין אדמיג.

איך זוך א שדכן. וואס פערקעהרט אין בעסערע הייזער. די אדרעסען אי-בערצולאזען אין אדמיניסטראציע פון דער ציימונג.

ס'איז אויסצוגעבען אויף דזשער-זשאווע א יאדלאדאיינע אין בעסטען צענטער פון שטאט. אפערטען אין אדמ. אונטער „R. Z."

צו פערקויפען קעסעל-מאשינען 14-ער, 16-ער און 22-ער, אויך אנ'אַ-בערלאק פאמארסקא 12 אין פאפיר-געשעפט.

א פלאץ אויף ברעטער זאפארט צו פערמיטען Kilińskiego 146

א פעהיגער יונגערמאן זוכט א פאסטען ביי וואס ס'זאל נישט זיין, אויף פערלאנג א גרעסערע קויציע. אפערטען אונטער „פעהיג".

Energiczny prawnik poszukuje administracji domów, na żądanie może złożyć kaucję. Oferty sub Energiczny do administracji nin, pisma.

Dyplomowana nauczycielka udziela lekcyj w zakresie 8-miu klas. Dorosłych uczy metodą skróconą, zapewniającą szybkie postępy. W grupach od 50 gr. lekcja. Aleja I Maja 23 m. 15.

Długoletni buchalter-bilansista rutynowany w sprawach sądowych. podatkowych i świadczeniach socjalnych pragnie zmienić posadę od 1-go grudnia rb. Oferty sub „L, K."

Radjo-aparat 4-ro lampowy do sieci elektr. w nowym stanie okazyjnie do sprzedania. Wiadomość Pomorska 11 m. 12 poprz, Oficyna I p.

Dla Palestyny korzystny zawód elektrotechnika, kreślarza i technika budowlanego. Udziela wykwalifikowany inżynier. Dzwonić 201-36.

Primeros

בוכהאלטעריע איינפאכע און דאָ-פעלטע מיט מאשין-שרייבען לערן איך אוים גרינדליך פאר 25 זל. מאשין-שריי-בען פאלקאמענער קורס 6 זל. מיר ער-טיילען אויך סטענאגראפיע, קארעספאנ-דענץ און האנדעלס-אריטמעטיק. 1 לעק-ציע 75 גר. קילינסקיעגא 50 קווער-אפיצינע 1-טער שטאק.

ס'זענען פערלוירען געווארען 5 וועקסלען אויף א סומע פון 2,90 זל. 4 וועקסלען זענען זשירירט פון בלום און 1 וועקסעל אויף 100 זל. איז מיט אונטער-שריפט זילבערינג. די וועקסלען ווערן ער-קלערט פאר אונגילטיג. אבצוגעבען גע-גען בעלוינונג צו מענדזשיצקי קעלבאך 13

א שותף ווערט געזוכט צו א איינ-געפיהרט מאנופאקטור-געשעפט אין א גיטען פונקט מיט א סומע פון 15 ביז 20 טויזענד זל. אפערטען ז[illegible]ער „שותף" אין אדמיג.

א לאנג-יעהריג גוט-פראקטיצירענד קאלאניאל-געשעפט מיט א וואוינונג און אלע בעקוועמליכקייטען איז צוליב אבריי-זע אוועקצוגעבען פון זאפארט. צו ערפאה-רען טעלעפאניש 186-57.

סוחרים, פאבריקאנטען און אנגע-שטעלטע! בוכהאלטעריע, פיהרען האנ-דעלס-ביכער פראקטיש, לויט די שטייער-געזעצען לערנט אוים גרינדליך פאר א קליינעם אפצאהל; מאשין-שרייבען-קורס 10 זל; מיר נעמען נאך אן צו פיהרען האנדעלס-ביכער שטונדענווייז. אינפאר-מאציעס אין ביורא צעגעלניאנא 25.

רייזעס קיין פאלעסטינע פון גרופען פאמיליעס און אינדיווידועלע-ארגאניזירט Wydział Turystyczny, Zawadzka 6, front, I piętro. 5145

פאקען-פאלטענס און זשרעבאק-פאל-טענס ווי אויך סקונקס קרענען ביליג ביי Najtańsze źródło wyrobów futrzanych Brzezińska 25/27 (פראנט-געוועלב)

צו בעקומען שייטלען מיט פאר-זער שרינגען ביי פרוי ראזענבערג, קא-מיעננא 5, צווייטער הויף, 2-טער שטאק וואוינונג 36.

שלאסעריי און שווייסעריי גוט איינ-געפיהרט אין א גרויסען פאבריקס-בנין פאר טעקסטיל-מאשינען רעפעראטורן רשטקלאסיגע קונדשאפט צו פערקויפען עווענטועל צוצוטרעטען אלס שותף טעל. 221-30.

פרייע פאסטענס

ענערגישער וואזשני ביז 30 יאהר אלט ווערט געזוכט. זיך ווענדען פון 5 פיעטריקאווער 117 וו. 42.

אנאנסען-פרייז פאר א מילימעטער-שורה
פאר'ן טעקסט—18 גר. פרייטאג און ערב-יו"ט—24 גר. אין דער זייט, שפאלטען
אין טעקסט—40 — 4 — 60
נאכ'ן טעקסט—12 — 18
ווייטער דער שטאָרט 50 פראצ. טייערער, אויפלאגע 100 פראצ. טייערער. מעלדונגען — 10 גר. א ווארט

נעקראלאגען—20 גר. א מ/מ (אין דער זייט, שפאלטען) קליינע אנאנסען ביז 15 ווער-טער 1 זל. יעדעס מעהרדיגע ווארט — 10 גר.

אבאנאמענטס-פרייז: אין לאדז — 4 זלאטעס א חודש מיט צושטעלען א היים. אויף דער פראווינץ — 5 זל. א חודש; אין אויסלאנד 7 זל. אמעריקע—1 דאל.

מעהלערן, וועלכע ענדערן נישט פרינציפיעל דעם אינהאלט פון דער אנאנס בערעכטיגען נישט צום איבערדרוקען די אנאנס אדער צוריקצוצאהלען פאר דעם אנאנס

פאר'ן אינהאלט און פאר מין פון די אנאנסען איז דער פערלאג נישט פעראנט-ווארטליך. די אדמיג. איז אפען בייטאג און אינאכט.

Za wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg
Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. rotac. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.